

ČESKÁ LESNICKÁ SPOLEČNOST
Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky MZLU v Brně
za finanční podpory Ministerstva zemědělství ČR, úsek lesního hospodářství

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

POROVNÁNÍ EVROPSKÉ A NAŠÍ LEGISLATIVY

SBORNÍK REFERÁTŮ

**pátek, 2. listopadu 2007
Praha, Dům ČS VTS, zasedací místnost 318**

Odborní garanti:

JUDr. Ing. Martin Flora
MZLU v Brně, LDF
Zemědělská 3, 603 00 Brno
telefon: 545 134 000
e-mail: Flora@mendelu.cz

Organizační garanti:

Ing. Pavel Kyzlík
tajemník České lesnické společnosti
Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1
telefon: 221 082 384, fax: 222 222 155
mobil: 603 163 409, e-mail: cesles@csvts.cz

Mgr. Iva Kubátová
Česká lesnická společnost
Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1
telefon: 221 082 384, fax: 222 222 155
mobil: 731 576 710, e-mail: cesles@csvts.cz

Zákon o lesích, příslušné vyhlášky a nařízení vlády ČR vytváří základní rámec a nástroje pro lesní hospodaření ve všech souvislostech. V diskusi se nevyhneme srovnání s okolními zejména lesnickými vyspělými státy včetně srovnání s evropským právem. Proto pokládáme za účelné a užitečné takto zaměřený seminář uspořádat.

Technická spolupráce:

Lesnická práce, s. r. o.
nakladatelství a vydavatelství
Zámek 1, 281 63 Kostelec nad Černými lesy
e-mail: neuhoferova@lesprace.cz

Česká lesnická společnost
ISBN 978-80-02-01970-1

Obsah

- 4 JUDr. Ing. Martin Flora, Dr., advokát, LDF MZLU v Brně
Aktualizované srovnání českého lesního práva s lesním právem vybraných evropských států
- 12 Doc. Ing. Jiří Oliva, Ph.D., FLD, ČZU v Praze
Legislativní podmínky pro řádné lesnické hospodaření v ČR, ve srovnání se situací v zemích EU
- 19 Ing. Vladimír Krečmer, CSc., Česká lesnická společnost
Několik poznámek k rozdílnému vývoji evropské a naší lesní politiky a legislativy
- 28 Doc. Ing. Rastislav Šulek, Ph.D. – Doc. Dr. Ing. Jaroslav Šálka, TU Zvolen
Slovenské lesné právo po vstupe do EÚ
- 37 Ing. Jozef Tutka, CSc., NLC - LVÚ
Stav eliminovania niektorých rozdielov v sektoroch lesníctva medzi Slovenskom a zahraničím
- 44 JUDr. Jiří Koutný, Vojenské lesy a statky ČR, s. p
Specifické postavení VLS ČR
- 48 Dr. Peter Hancvencl
Holznutzungen durch die Österreichische Bundesforste AG, im Rahmen der Führung des Betriebes „Österreichische Bundesforste“ in Verwaltung der Liegenschaften des Bundes
- 49 JUDr. Ing. Jiří Staněk, CSc.
Potřebujeme zákon o státních lesích?
- 54 Ing. Jozef Vičák
Vlastník lesa a tvorba Zákona o lesoch

AKTUALIZOVANÉ SROVNÁNÍ ČESKÉHO LESNÍHO PRÁVA S LESNÍM PRÁVEM VYBRANÝCH EVROPSKÝCH STÁTŮ

JUDr. Ing. Martin Flora, Dr.

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky LDF, MZLU v Brně

I. Úvod

Mezi materiální prameny českého lesního práva již dlouhodobě patří i právní úpravy, jimiž je hospodaření v lesích a nakládání s lesem jako se složkou životního prostředí regulováno v jiných státech, zejména státech se společnou či alespoň pro tuzemské poměry inspirativní lesnickou tradicí. Až do roku 2004, kdy se Česká republika stala členským státem Evropské unie, mělo srovnávání tuzemského lesního práva s okolními státy povahu spíše pořádkovou, kdy se ustanovení cizozemské legislativy používala v argumentaci ve prospěch nových právních postupů a institutů, jejichž význam a zejména dopady byly ovšem sledovány a posuzovány téměř bezvýjimečně z hledisek vnitrostátních. Se vstupem České republiky do jednotného unijního hospodářského prostoru bez vnitřních omezení obchodu však význam právní komparace v lesním právu nabyl nových rozměrů, neboť je to právě rozsah legislativních omezení vlastníků lesů a lesních hospodářů, které na jednotném evropském trhu se dřívím a lesními produkty předurčuje jejich hospodářské postavení a míru jejich ekonomické úspěšnosti.

Přinejmenším z tohoto důvodu má význam kontinuální studium vývoje lesního práva evropských států, a to i v dobách, kdy nejsou bezprostředně připravovány nebo dokonce projednávány žádné změny českého lesního práva. I v těchto legislativních mezidobích totiž vznikají lesnicko-politické dokumenty, které přes svou doporučující povahu mají význam pro budoucí tvorbu práva. Jedním z takových dokumentů je i Národní lesnický program II, v rámci jehož přípravy byl autorovi tohoto příspěvku Ústavem pro hospodářskou úpravu lesů v Brandýse nad Labem svěřen úkol provést aktualizaci jím dříve (při zpracovávání disertační práce) realizovaného srovnání právních předpisů lesního práva platných v tuzemsku s lesními zákony platnými v některých státech Evropy, konkrétně ve Spolkové republice Německo (Bavorsko, Bádensko-Würtembersko, Dolní Sasko, Sasko), Rakousko, Slovensko, Polsko, Švédsko a Francie, a to se zaměřením na posouzení následující otázky, plnění z hlediska metodiky komparace roli tzv. *tertií comparationis*:

1. Jak lesní právo zasahuje do práv vlastníků lesů; závaznost ustanovení z pohledu kategorizace, druhu a velikosti majetku, zvláště jaké zvláštní nároky ukládá příslušný lesní zákon na lesy ve vlastnictví státu.
2. Jaký je vztah SSL, vlastníka (správce v případě státního lesa) a odborného dozoru (u nás OLH), pokud tento v dané zemi existuje? Případně popsat jiné uspořádání.
3. Zda je povolena holá seč - pokud ano, za jakých podmínek (rozdíly podle LT, či podle jiných hledisek)?
4. Je zákonem předepsána druhová skladba při obnově?
5. Další zákonná ustanovení zavazující vlastníky lesů k obhospodařování lesů „přírodě blízkým způsobem hospodaření“ a plnění ostatních „mimoprodukčních funkcí“ lesů, včetně případných právních nároků na finanční kompenzace, např. v případě že jejich pozemek leží v chráněném území, či na území NATURA 2000?
6. Závaznost ustanovení z pohledu kategorizace, druhu a velikosti majetku
7. Postavení osoby oprávněné hospodařit ve státním lese.

Jelikož přípustný maximální rozsah příspěvku neumožňuje přinést informace o výsledku komparace ve všech popsanych oblastech, je v dalším textu pozornost zaměřena na posouzení závaznosti ustanovení lesních zákonů srovnávaných států z pohledu druhu a velikosti majetku. Toto zaměření příspěvku považuje autor za vhodné zejména s ohledem na skutečnost, že diskuse o potenciálních budoucích změnách českého lesního práva je v současnosti soustředěna zejména na otázku vlastnického režimu a možnosti přiznat zvláštní právní režim lesům ve vlastnictví státu. V závěru pak autor prezentuje několik obecných hypotéz, k jejichž formulaci jej výsledky provedené komparace vedly a které, jak je v závěrečné části i komentováno, tvoří do značné míry samostatnou část předkládaného příspěvku.

II. Spolková republika Německo

Při zkoumání postavení státního lesa ve Spolkové republice Německo je zapotřebí respektovat státoprávní uspořádání tohoto státu, který je federací do značné míry samostatných spolkových zemí s vlastní výkonnou a zákonodárnou mocí. Vztah mezi zákonodárnou mocí spolku a zákonodárnou mocí jednotlivých spolkových zemí se řídí především ustanoveními o tzv. výlučném a konkurujícím zákonodárství (čl. 70 a násl. Základního zákona SRN). Pravidla pro nakládání s lesy však v některých ohledech splňují předpoklady pro zařazení do výlučného, jindy do konkurujícího zákonodárství, takže pro určení vztahu spolkového a zemských zákonodárství v lesním právu je spíše než zmiňovaný čl. 70 a násl. Základního zákona významný spolkový zákon o lesích, který v § 5 sám sebe označuje za soubor rámcových předpisů pro zemská zákonodárství. V souvislosti s čl. 31 Základního zákona, podle kterého je spolkové právo nadřazeno právu zemskému, to znamená, že spolkový lesní zákon stanoví základní pravidla chování společnosti ve vztahu k lesu, přičemž zemská zákonodárství tato pravidla podrobněji rozvádí a specifikují; v případě konfliktu zemského a spolkového předpisu má přednost předpis spolkový.

Spolkový lesní zákon sám pak rozlišuje les státní, les korporační a les soukromý, které rovněž definuje. Státním lesem je podle jeho § 3 les, který je ve výlučném vlastnictví Spolku nebo spolkové země, stejně jako les ve spoluvlastnictví země, pokud je podle zemských právních předpisů označen za státní les. Korporačním lesem je pak les, který je ve výhradním vlastnictví obcí, svazů obcí, účelových svazů stejně jako ostatních korporací, ústavů a nadací veřejného práva; nepatří sem však lesy náboženských společností a jejich zařízení stejně jako lesy reálných spolků a podobných společenství (společenstevní lesy), pokud nejsou považovány za korporační les podle zemských právních předpisů. Všechny lesy ostatní jsou považovány za les soukromý.

II.1. Svobodný stát Bavorsko

Bavorský lesní zákon rozlišuje (v návaznosti na zákon spolkový) tři typy vlastnictví lesa, a to les státní, korporační (což je les ve vlastnictví obce, sdružení obcí a dalších korporací a sdružení veřejného práva) a soukromý. Jak bylo uvedeno, pravidla pro hospodaření ve státních lesích jsou zakotvena do čl. 18 zákona, podle kterého je posláním státního lesa sloužit zvláště obecnému blahu; za tím účelem je nutno obhospodařovat státní lesy příkladným způsobem. To platí obdobně pro les korporační, pro který je v témže ustanovení stanovena povinnost zajistit odbornou úroveň hospodaření buď tím, že korporace uzavře smlouvu s lesním úřadem nebo sama zaměstná pracovníka s vyšší státní lesnickou zkouškou.

Pro korporační les stanoví lesní zákon v Bavorsku povinnost plánovitě hospodařit, a to buď podle lesních hospodářských plánů nebo, v lesích menší výměry (bez stanovení velikostní hranice), podle lesních podnikových osnov.

Dělení povinností podle velikosti lesního majetku není v Bavorsku používáno.

II.2. Bádensko-Württembesko

Rovněž lesní zákon v Bádensku-Württembersku činí rozdíly mezi státním, korporčním a soukromým lesem. V první řadě stanoví, že státní les je nutno obhospodařovat příkladným způsobem tak, aby byly zajištěny a posilovány všechny funkce lesů a aby státní les „*ve zvláštní míře sloužil obecnému blahu*“. Ve státním a korporčním lese je nutno hospodařit podle periodických a ročních podnikových plánů, s tím, že příslušné ministerstvo může vydat vyhlášku o povinnosti vypracovat pro lesní majetky od 30 do 100 ha periodické podnikové osnovy a pro majetky nad 100 ha periodické podnikové plány. Stejný režim jako les korporční je přiznán i lesu církevnímu. Odborná úroveň hospodaření je ve státních a korporčních lesích zajištěna prostřednictvím povinnosti zaměstnávat odborně způsobilý lesní personál; v lesích soukromých odborným poradenstvím a vzděláváním vlastníků a finanční a věcnou podporou.

Konkrétní obsah povinnosti zaměstnávat odborně způsobilý lesní personál a hospodařit podle lesních hospodářských plánů nebo osnov je lesním zákonem podrobněji specifikován pouze pro lesy korporční. Odborně způsobilý lesní personál je korporaci zajišťován Svobodným státem Bádensko-Württembersko a zahrnuje plánování, přípravu, organizaci, vedení a dozor nad prováděním veškeré lesnické činnosti. Na žádost korporace však výkon veškerých uvedených činností může být zajištěn jejím vlastními odbornými pracovníky.

II.3. Dolní Sasko

Lesní zákon pro Dolní Sasko rozlišuje les státní, obecní (komunální), nadační, soukromý a společenstevní. Pro les státní, obecní, nadační a společenstevní platí některá zvláštní pravidla. Les ve vlastnictví spolkové země Dolní Sasko, obecní les, les nadační o rozloze větší než 50 ha a obecní les o rozloze větší než 5 a menší než 50 ha a dále pro les společenstevní platí povinnost hospodařit podle periodických podnikových plánů a ročních hospodářských plánů, tyto plány mohou mít v případě obecního lesa o rozloze větší než 5 a menšího než 50 ha a u lesa společenstevního zjednodušenou podobu. Pro všechny označené vlastnické formy, u nichž existuje povinnost plánovitě hospodaření, dále zákon vyžaduje zaměstnávání odborného lesního personálu.

Korporace a společenstva vlastníci korporční a společenstevní les mohou podle § 16 odbornou úroveň hospodaření zajistit též prostřednictvím dohody s Ústavem pro dolnosaské zemské lesy, zemskou agrární komorou nebo jinou osobou, která disponuje potřebným odborným personálem.

Odborná úroveň hospodaření v soukromých lesích je, stejně jako v Bádensku-Württembersku zajišťována především odborným poradenstvím a vzděláváním vlastníků a finanční a věcnou podporou, která je vlastníků poskytována zemskou agrární komorou.

Dělení povinností podle velikosti lesního majetku není v Dolním Sasku používáno.

II.4. Sasko

V souladu se spolkovým lesním zákonem rozlišuje saský lesní zákon z hlediska vlastnictví les státní, korporční a soukromý, přičemž za specifický druh lesního majetku je považován ještě les ve vlastnictví církví. Pro takový les je nutno odpovídajícím způsobem použít ustanovení o lese korporčním, ovšem s možností podřídit jej na základě návrhu režimu soukromého lesa. Státní les je i v Sasku zapotřebí obhospodařovat tak, aby zvláštním způsobem sloužil obecnému blahu. Vedle toho existuje v Sasku povinnost ve státním a korporčním lese plánovitě hospodařit, a to prostřednictvím desetiletých podnikových plánů a ročních hospodářských plánů.

III. Rakouská republika

Rakouský lesní zákon vychází z principu rovnosti všech forem vlastnictví, takže rozsah práv a povinností, tím méně pak jejich, nemá vztah k typu vlastnictví (myšleno rozdělení na vlastnictví státní, soukromé a korporační).

Zákon diferencuje pouze podle velikosti lesního majetku, když vlastníkům lesa o rozloze větší než 1000 ha (dříve 500 ha), pokud tvoří hospodářskou jednotku (tj. pokud jsou obhospodařovány společně jako jeden lesní hospodářský celek), povinnost zaměstnávat lesní zaměstnance s příslušnou kvalifikací (§ 113). Povinnost se považuje za splněnou, pokud je při ploše lesa do 3.600 ha (dříve 1.800 ha) zaměstnán jako vedoucí lesní zaměstnanec jeden lesník a jeden lesní hospodář. Dosáhne-li výměra hospodářské jednotky nejméně 6.600 ha, musí vlastník lesa zaměstnat dalšího lesníka, což platí pro dosažení každých dalších 3.000 ha.

IV. Slovenská republika

Zákon o lesích v Slovenské republice v § 1, odst. 1, písm. b) vymezuje svou *ratione materiae* tak, že zákon upravuje „vlastnictví lesních pozemků a jejich ochranu“, s tím, že jedním z jeho cílů podle § 2 zákona je dosažení souladu mezi zájmy společnosti a zájmy vlastníků lesa. V § 2, písm. r) pak zákon definuje pojem vlastník lesa malé výměry, jímž je „vlastník nebo spoluvlastník lesního pozemku nebo většího počtu rozdrobených lesních pozemků, na nichž vykonává funkci odborného lesního hospodáře pověřená organizace, přičemž souhrnná výměra těchto pozemků nepřesahuje 50 ha.“

V § 50 pak lesní zákon upravuje zvláštní pravidla platná pro hospodaření s státními lesy a pro nakládání s nimi. Podle lesního zákona není možné, aby vlastnické právo k lesním pozemkům, lesním porostům a stavbám ve vlastnictví Slovenské republiky sloužícím lesnímu hospodářství byly převedeny na jinou osobu v jiných případech, než které popisuje zákon o lesích nebo zvláštní předpisy.

K lesnímu majetku státu nelze zřídit zástavní právo; v případě prodeje, směny, nájmu, výpůjčky a převodu správy lesního majetku státu je vyžadován souhlas příslušného ministerstva, který je zapotřebí rovněž k vynětí lesních pozemků. Nájem lesního majetku ve vlastnictví státu za účelem hospodaření s ním není zcela zakázán, jako je tomu v ČR, je však možný pouze tehdy, jde-li o nájem za účelem zajištění praktické výuky na lesnických školách, nebo o nájem za účelem zajištění péče o zvláště chráněné území nebo o nájem či výpůjčku lesního majetku, s nímž pro jeho rozdrobenost, rozptýlenost nebo malou výměru. Prodej a směna lesního majetku ve vlastnictví státu je rovněž možný výlučně se souhlasem ministerstva, ovšem (nejde-li o směnu prováděnou v rámci pozemkových úprav) pouze za předpokladu, že současně s prodejem nebo směnou je do vlastnictví státu nabýván majetek přiměřené hodnoty, výměry, polohy a v hospodářském stavu odpovídajícím stavu lesního majetku, který stát zcizuje.

Vedle lesního majetku ve vlastnictví státu upravuje lesní zákon na Slovenskou zvláštním způsobem povinnosti vlastníků lesa malé výměry. Podle § 37 zákona se odborné hospodaření v lesích malé výměry zajišťuje prostřednictvím odborného lesního hospodáře, a to po jeho zařazení do lesního celku a vypracování lesního hospodářského plánu nebo po schválení plánu péče o lesní pozemek vypracovaného osobou oprávněnou vyhotovovat lesní hospodářské plány.

V. Polská republika

Polský lesní zákon je v otázkách vlastnického režimu předpisem relativně komplikovaným. Ačkoliv ve svém čl. 2 výslovně stanoví, že „*ustanovení zákona se vztahují na lesy bez ohledu na formu jejich vlastnictví*“, sám v dalším textu mezi formami vlastnictví mnohdy velmi podstatným způsobem rozlišuje. Týká se to v první řadě ustanovení o lesích v majetku státu, které, s výjimkou lesů národních parků spravovaných řediteli těchto parků, z lesního zákona spravuje státní lesní podnik Státní lesy. Státní lesy v lesích hospodaří, disponují s pozemky a jinými nemovitostmi

i movitými věcmi, které slouží lesnímu hospodářství a vedou jejich evidenci a určují rovněž jejich hodnotu. Dohled nad činností Státních lesů vykonává ministr pro ochranu životního prostředí, přírodní zásoby a lesní hospodářství. Zákon stanoví i další podrobnosti ve vztahu k organizační struktuře Státních lesů, která je třístupňová: generální ředitelství - oblastní ředitelství - kancelář nadlesního, k základním pravomocím pracovníků, označení a razítko, statutu podniku a principům finančního hospodaření Státních lesů.

Státní lesy mají předkupní právo na lesy a pozemky určené k zalesnění vůči všem jejich vlastníkům. Z těchto důvodů je vlastník lesa povinen uvědomit místně příslušného nadlesního o svém záměru zcizit les nebo pozemek určený k zalesnění, a to nejpozději měsíc před plánovaným datem zcizení.

Jinak pro státní lesy a jinak pro lesy ostatní je v Polsku konstruován rovněž obsah jinak všeobecné povinnosti hospodařit podle lesního hospodářského plánu, přičemž i v rámci druhé kategorie, tedy nestátní lesy, jsou jiná práva a povinnosti přiznávány vlastníkům - osobám právnickým - a jiná vlastníkům - osobám fyzickým.

VI. Švédské království

Švédský lesní zákon označuje lesy za národní bohatství a stanoví obecnou povinnost hospodařit v lesích tak, aby poskytovaly hospodářský prospěch při současném zachování biodiversity.

Rozsah práv a povinností podle lesního zákona není diferencován podle typu vlastnictví. Lesní zákon ovšem vymezuje určité typy lesů, pro které platí odchylná pravidla, zejména pravidla týkající se těžby dříví. Jde o lesy s nepříznivými podmínkami pro obnovu a lesy ochranné, jimiž jsou lesy potřebné k ochraně proti erozi nebo v boji proti snižování horní hranice stromové vegetace (čl. 18 zákona). Popsané rozdělení se blíží kategorizaci lesů ve středoevropském pojetí. Zvláštní skupinu lesů podle švédského lesního zákona představují „vybrané cenné listnaté lesy“, což jsou:

- porosty na lesní půdě o výměře nejméně půl hektaru, tvořené nejméně 70 % listnatých dřevin a nejméně 50 % vybraných cenných listnatých dřevin,
- porosty na pastvinách o výměře nejméně jeden hektar, tvořené nejméně 70 % listnatých dřevin a nejméně 50 % vybraných cenných listnatých dřevin, kde nejméně deset jedinců vybraných cenných listnatých dřevin má výčetní tloušťku 30 cm.

Vybranými cennými listnatými dřevinami jsou jilm, jasan, habr, buk, dub, třešeň, lípa a javor.

VII. Francouzská republika

Francouzský lesní zákon obdobně jako lesní zákony platné ve Spolkové republice Německo, rozlišuje ve svých ustanoveních mezi lesem státním, lesem obecním a lesem soukromým. Zvláštní postavení pak přiznává rovněž lesům obhospodařovaným lesnickými sdruženími. Za les obecní je považován les ve vlastnictví regionů, departementů, obcí, částí obcí, veřejných institucí, institucí veřejného zájmu, vzájemných společností, spořitelen nebo les, vůči kterému mají obce nebo zmíněné právnické osoby spoluvlastnické právo.

Státní lesy podle lesního zákona přispívají specifickým způsobem k plnění obecného zájmu, a to buď plněním zvláštních povinností v rámci tzv. lesního režimu, nebo prostřednictvím podpory takových činností, jako jsou podpora přístupu pro veřejnost, ochrana přírodního prostředí, respektování biologické rozmanitosti a vědecký výzkum. Státní les a les obecní navíc podléhají tzv. lesnímu režimu, což rozsáhlý soubor práv a povinností týkajících se vedle hospodaření v lesích také způsobu prodeje dříví a dalších lesních produktů, obecného užívání, pastvy apod. V rámci lesního režimu je však dále rozlišováno mezi lesy státními a lesy obecními a oběma těmito typům lesního majetku je připisována rozdílná míra práv a povinností.

V rámci soukromých lesů, jimiž jsou dle systematického výkladu zákona všechny lesy, které nesplňují definiční znaky lesa státního a obecního, jsou práva a povinnosti vlastníků diferencovány

podle velikosti lesního majetku. Pro vlastníky souvislých lesních pozemků o výměře vyšší než je hranice určená pro každý departement prováděcím předpisem v rozmezí 10-25 ha stanoví lesní zákon povinnost hospodařit podle schváleného dokumentu o hospodaření (čl. 6 zákona). Pouze majitelé hospodaří podle tohoto dokumentu mají nárok na čerpání některých státních podpor.

VIII. Závěr

Mimo přehledný obraz o stavu lesnické legislativy a o podobě jednotlivých právních institutů ve srovnávaných státech přinesla aktualizovaná komparace lesních zákonů též příležitost formulovat některé obecné lesnicko-politické závěry a hypotézy. Pokud jde o závěry, považuje autor tohoto příspěvku za významné, že všechny instituty platného českého lesního práva mají v některém z platných lesních zákonů srovnávaných států svou obdobu. Míra regulativnosti při využívání těchto institutů bývá sice rozdílná, a to, jak poukazují jiné práce, zejména rozsáhlé dílo J. Olivy, tak, že limity a míru omezení stanoví tuzemská legislativa v evropském srovnání pravidelně přísněji či dokonce nejpřísněji, nicméně s určitým zjednodušením lze konstatovat, že český lesní zákon se od lesních zákonů srovnávaných evropských států svým obsahem a textem extrémně neodchyluje.

Přesto je však doložitelné, že míra nespokojenosti s obsahem lesního práva a způsobem jeho praktické aplikace zejména ze strany vlastníků lesů je v ČR a patrně v téměř všech nových členských státech EU majících za sebou socialistickou zkušenost vyšší, než ve státech „staré“ patnáctky. Z jakých důvodů tomu tak je? Podle názoru autora lze mezi hlavní příčiny tohoto stavu zařadit:

1. rozdíly v chápání účelu lesního práva
2. rozdíly v chápání hranice sociální vazby vlastnictví
3. použití rozdílných principů v činnosti orgánů veřejné správy.

Ad. 1 Účelem českého lesního zákona podle jeho § 1 je „stanovit předpoklady pro zachování lesa, péči o les a obnovu lesa jako národního bohatství, tvořícího nenahraditelnou složku životního prostředí, pro plnění všech jeho funkcí a pro podporu trvale udržitelného hospodaření v něm.“ Hlavním a jak se zdá jediným předmětem zájmu zákonodárce je dle této formulace les, jeho rozloha a podoba, nikoliv člověk a jeho chování. Jinak řečeno smyslem existence českého lesního zákona je prospěch a zájem lesa (jehož nositeli a hlasateli jsou orgány státní správy lesů) a pro to, aby byla dosažena jejich spokojenosti, stanoví lesní zákon pouze předpoklady. Tím se ovšem v koncepční rovině liší např. od lesních zákonů platných např. v SRN či Francii. Byť i u nich je účel lesního zákona částečně vyjadřován z pohledu lesa samotného (SRN: „Účelem zákona je především ... zachovávat a v případě potřeby rozšiřovat les pro jeho hospodářské užitky (produkční funkce) a pro jeho význam pro životní prostředí a trvale zabezpečovat řádné hospodaření v něm“) je za stejně významný účel zákona v obou zemích považováno **dosažení maximální míry harmonie mezi zájmem veřejným a soukromým**. Tak je v SRN výslovným účelem spolkového lesního zákona „... podporovat lesní hospodářství a vytvářet rovnováhu mezi zájmy celku a zájmy vlastníka lesa“, ve Francii pak upřednostnění smluvních a podpůrných opatření především ve snaze nalézt spravedlivou kompenzaci za služby, které poskytuje les a lesníci tím, že zajišťují sociální a ekologické funkce lesa, pokud to vede ke zvýšeným nárokům na jejich práci a zvýšeným nákladům na investice a správu. Hledání rovnováhy zájmů soukromých a veřejných, toto vážení zájmů nezbytné pro dosažení smíru, ponechává český zákonodárce v lesním zákoně zcela bez pozornosti.

Ad. 2 Lesní právo z velké části spočívá v omezení práv vlastníků lesa buď v zájmu jiných vlastníků nebo ve zájmu veřejném. Omezeno je pochopitelně nejvíc samo právo vlastnické, a to zejména v právu věc užívat a požívat a v právu s věcí disponovat. Jelikož právo vlastnit majetek patří k základním lidským právům a svobodám, je nutné, aby k jeho případnému omezení došlo zásadně pouze na základě zákona. Lesní právo přitom využívá skutečnosti, že právní řady států kontinentální Evropy vychází z tzv. Hedemanovy koncepce vlastnického práva, která zohledňuje sociální úlohu (vazbu) vlastnictví. To je v České republice vyjádřeno v Listině základních práv a svobod v ustanovení jejího čl. 11, odst. 3 („Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví,

přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem“), v SRN pak v čl. 14, odst. 2 Základního zákona SRN („Vlastnictví zavazuje. Jeho užívání má zároveň sloužit obecnému blahu“), v Rakousku v § 364, odst. 1 Obecného zákoníku občanského („výkon vlastnického práva možný pouze za předpokladu, že není zasaženo do práv třetí osoby, ani nejsou překročena omezení předepsaná zákony k zachování nebo podpoře obecného blaha“) apod. Omezení vlastnického práva však zároveň musí mít určité meze. Přesné vymezení hranic mezi sociální vazbou vlastnictví a nepřípustným omezením vlastnického práva ve vztahu k lesním majetkům je jedním z nejvýznamnějších úkolů lesního práva a je také nejčastějším polem střetů představitelů státu či veřejnosti s vlastníky lesa.

Hledání hranice mezi sociální vazbou vlastnictví a vyvlastněním je však v ČR významně ovlivňováno skutečností, že zde po roce 1989 nikdy nedošlo k plné renesanci institutu vlastnického práva jako jednoho z civilizačních pilířů v rozsahu známém ze států „staré“ patnáctky. Zatímco v nich je nejen právně, nýbrž i společensky nepřijatelné, aby třetí osoby na cizím nemovitém majetku prováděly činnosti mající za následek změnu nebo úpravu věcí či jakékoliv omezení práv vlastníka bez jeho souhlasu, je v tuzemských poměrech některým třetím osobám zatěžko o obdobných činnostech vlastníka být jen uvědomit. Tak bylo jen velmi málo vlastníků lesů bylo předem osloveno osobami provádějícími mapování pro účely vytvoření soustavy Natura 2000 či osobami vyznačujícími turistické či cykloturistické trasy; ne každý diplomant provádějící v lese měření pro účely své diplomové práce o této skutečnosti vlastníka informoval (ačkoliv o vstupu téhož diplomanta do některých zvláště chráněných územích by podle platné právní úpravy musel rozhodovat dokonce vláda ČR), o sběru lesních plodů pro podnikatelské účely, výkonu práva myslivosti či jízdě motocyklů a tříkolek po lesních porostech ani nemluvě. Česká společnost však takový model jednání dlouhodobě nepovažuje za závadný - vlastnické právo je v tuzemsku traktováno jako právo, které se svým společenským významem nikterak neliší od jiných soukromých práv nebo je dokonce hodnoceno jako méně významné (např. ve srovnání s právy nájemců bytů). Pojem „vlastník“ je v českém prostředí bohužel dokonce spojeno s negativními konotacemi, stejně jako jsou převážně negativní konotace spojovány s pojmem „podnikatel“ (synonymum pojmu „podvodník“ či „nepoctivec“) nebo s pojmem „restituent“ (osoba, již byl vrácen neprávem zabavený majetek, člověka, který bezpracně, zdarma a tudíž nepříliš čestným způsobem získal cenné nemovitosti).

Rozbor příčin tohoto stavu by vydal na zvláštní studii, která by zcela nepochybně musela překročit nejen hranice lesního práva, ale i hranice právní teorie, a zabrousit přinejmenším i do oboru sociologie, státovědy a jazykovědy. I bez této studie vyjadřuje autor tohoto příspěvku názor, že je jednou z příčin v evropském srovnání slabého postavení vlastníků lesů i skutečnost, že les je již v prvním ustanovení platného lesního zákona označen za národní bohatství a že tento jinak obsahově zcela neurčitý pojem spíše politické než právní povahy bývá v extrémních (ovšem přesto nikoliv výjimečně se vyskytujících) případech vykládán coby synonymum pojmu „národní majetek“. To následně vede k formulacím teze, že katastrální vlastník lesa je pouze jakýmsi jeho aktuálním správcem, jeho skutečnými vlastníky však jsou vedle něj též všichni ostatní občané ČR. Středověké právní koncepce rozlišující pojmy *dominium directum* a *dominium utile* tak nečekaně nabývají i v moderním českém lesním právu nového významu.

Nejde však jen o popsané extrémy. V důsledku relativně nízké společenské hodnoty institutu vlastnictví pak začala být v ČR mlčky akceptována teze (do budoucna pro vlastníky velmi nebezpečná), že obecná omezení vyplývající z lesního zákona jsou ze své podstaty vždy součástí sociální vazby vlastnictví, tj. jsou omezeními, u nichž neexistuje právo na náhradu ztrát a újem, které v důsledku jejich existence vznikají. Snad pouze v podobě § 11, odst. 3 a § 36, odst. 3 a 4 lesního zákona zákonodárce připouští, že by vlastníků lesa měly být poskytnuty kompenzační platby, jde však vesměs o platby poskytované za omezení překračující svým rozsahem obecná omezení platná pro všechny vlastníky lesů bez rozdílu. Pro platnost popsané teze však právní úprava neposkytuje žádný podklad a lze dokonce doložit, že ve státech „staré“ patnáctky lesní zákony výslovně konstatují opak. Tak např. v Bavorsku zakotvuje lesní zákon obecné právo vlastníků na poskytnutí odškodnění za vyvlastnění nebo omezení vlastnictví s účinky vyvlastnění zcela samostatně vedle nároku na vyrovnací platby za odlišné hospodaření v lesích ochranných a rekreačních. Stejně tak lesní zákon v Bádensku-Würtembersku zaručuje dotčeným vlastníků právo na odškodnění za vyvlastnění nebo omezení vlastnictví s účinky vyvlastnění. Lesní zákon v Sasku pak vlastníků zaručuje právo na odškodnění za vyvlastnění nebo omezení vlastnictví s účinky vyvlastnění a dále odškodnění soukromých vlastníků za nevýhody vyvolané zařazením do kategorie ochranného lesa a lesa rekreačního, předpisy o hospodaření v lesích, omezením ve veřejném zájmu nebo výkonem práva obecného užívání v neobvykle širokém rozsahu.

Ad. 3 Obě dvě shora popsané příčiny rozdílných výsledků dosahovaných při aplikaci lesního práva v České republice na straně jedné a státy „staré“ evropské patnáctky na straně druhé se přirozeně promítají do činnosti orgánů veřejné moci, jejichž úkolem je dohled na uspokojování veřejného zájmu vyjádřeného normami lesního práva, tj. do činnosti orgánů státní správy lesů vykonávajících působnost podle lesního zákona, do činnosti České inspekce životního prostředí vykonávající působnost podle zákona č. 282/1991 Sb. i do činnosti Ministerstva životního prostředí vykonávající působnost podle obou uvedených zákonů. Ačkoliv novým správním řádem (zákon č. 500/2004 Sb.) je výkon státní správy charakterizován jako služba veřejnosti a ačkoliv z vícečetné judikatury Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva vyplývá, že mezi principy materiálního právního státu patří i dodržování principu proporcionality (naposledy patrně v nálezu publikovanému pod č. 94/2007 Sb.), bývají v praxi orgánů státní správy namísto nich častěji uplatňovány principy nazvané autorem pracovně a s jen mírnou dávkou ironie princip mechanického (formálního) právního pozitivismu a princip administrativní předběžné opatrnosti.

Vyžaduje-li tak princip proporcionality, aby při činnosti státní správy bylo zkoumáno, zda zamýšlené, resp. předpokládané rozhodnutí či jiné administrativní opatření je vůbec schopno dosáhnout zamýšleného cíle (princip vhodnosti), zda je tím nejšetrnějším prostředkem ve vztahu k dotčeným základním právům a svobodám, zejména k právu vlastnickému (princip potřebnosti), a zda újma na tomto základním právu není nepřiměřená ve vztahu k zamýšlenému cíli, tj. zásah do základních práva a svobod svými negativními důsledky nepřesahuje pozitiva, která představuje veřejný zájem na realizaci těchto zásahů. (princip proporcionality v užším smyslu), tedy aby bylo zkoumáno, zda přijetím předpokládaného rozhodnutí nebo opatření bude (slovy Evropského soudu pro lidská práva) dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi požadavky obecného zájmu a zájmy jednotlivce, bývá v českém právním prostředí namísto toho používáno mechanických rozhodovacích procedur typu „jedna kůrovcová souše = 1.000 Kč pokuty“ (mechanického (formálního) právního pozitivismu), popř. úvah „žádost je bezpečnější zamítnout, neboť případné negativní důsledky chybného zamítnutí nebudou pro mou osobu či pro úřad tak citelné, jako případné negativní důsledky chybného vyhovění žádosti“ (princip administrativní předběžné opatrnosti). Použití popsaných postupů ovšem směřuje nikoliv k dosažení rovnováhy mezi zájmy soukromými a veřejnými, nýbrž zcela naopak ke zvyšování napětí mezi státní správou a vlastníky lesů a ve svých důsledcích dává vzniknout korupčnímu prostředí.

Popsané hypotézy lze oprávněně označit za spekulativní, neboť nejsou opřeny o potřebný důkazní materiál, přičemž je nutno též připustit, že pro vnějšího pozorovatele je i obtížně seznatelný jejich vztah k výsledkům právní komparace, jak byly popsány v úvodních částech textu. Autor na svou obranu konstatuje, že při jejich formulaci využil výsledků provedené právní komparace v celém jejím rozsahu, v jakém byla provedena, přičemž jak bylo zmíněno nebylo v technických možnostech editora sborníku převzít do něj tento kompletní text, který by pro mnohé autorovy závěry poskytl potřebný podklad. V uvedených hypotézách autor současně zohlednil sumu vlastních zkušeností z advokátní praxe v oblasti lesního práva. Hlavním důvodem, pro který je závěr příspěvku formulován tímto vědecky nepřiliš korektním způsobem, není ovšem samoučelné přání zaujmout pozornost prezentací skandálních tvrzení, nýbrž snaha upozornit na skutečnost, že budoucí zkoumání efektivity lesního práva cizích států by nemělo jako dosud omezeno na prostou analýzu ustanovení platných právních předpisů, nýbrž (v nikoliv menším rozsahu) též na rozbor mechanismů, kterými jsou tato ustanovení uváděna do praxe. Na samotný závěr navíc nelze nepodotknout, že autor upřímně uvítá, pokud bude prokázána nesprávnost jeho úvah a bude doloženo, že lesní právo je v ČR aplikováno způsobem, který se od poměrů panujících ve státech „staré“ patnáctky nikterak neodlišuje.

V Brně 2.11.2007

Kontakt

JUDr. Ing. Martin Flora, Dr., advokát
Advokátní kancelář, Vašíček, Frimmel & Honěk
Lidická 57, 602 00 BRNO

LEGISLATIVNÍ PODMÍNKY PRO ŘÁDNÉ LESNICKÉ HOSPODAŘENÍ V ČR, VE SROVNÁNÍ SE SITUACÍ V ZEMÍCH EU

Doc. Ing. Jiří Oliva, Ph.D.
FLD, ČZU v Praze

Téměř od počátku druhého tisíciletí existují snahy o vymezení pravidel pro chování člověka v lese. Je zajímavé, že ať se jednalo o takzvaná městská práva, různé zákoníky, lesní řády, či moderní lesní zákony, jejich vydání bylo vždy provázeno řadou sporů a odporem ze strany vlastníků nebo uživatelů lesa.

Nebudeme vyjmenovávat všechny historické případy, nakonec máme v paměti atmosféru, která provázela přijetí současně platného zákona č. 289/1995/Sb.

Důvod těchto sporů je jednoznačný. Je to omezování vlastnických práv při nakládání s lesním majetkem, které u ostatních druhů majetku nenajdeme. Zákony omezují nakládání s lesem proto, že jde o majetek velmi nadčasový a jeho existence má hmatatelný vliv nejenom na majetky sousední, ale i na život společnosti a dokonce i planety.

Ústava ČR, jako základní kámen našeho právního pořádku, povoluje omezení vlastnických práv pouze v nezbytně nutné míře, v případě tzv. veřejného zájmu. Právě na něj je, při formulacích zákonných omezení, často poukazováno. Věc má však dva zásadní problémy. Jednak je veřejným zájmem často nazýván zájem úzce soukromý, nebo zájem mocenský a největší obhájci tzv. veřejného zájmu sledují často zájem vlastní. Druhým problémem je obtížná odpověď na otázku, co je to ona nezbytně nutná míra? Názory na ni jsou diametrálně odlišné. Některým lesníkům by postačovalo vymezení nejzákladnějších povinností, např. povinnost zalesnění, nebo maximální výše těžeb, jiní by zákonem regulovali téměř vše, co je s obhospodařováním lesního majetku spojeno. Při tom všem se argumentuje příklady, pocházejícími často z nesouměřitelných podmínek a s omezenou znalostí historie vzniku těchto příkladů.

Tato situace vedla k záměru, srovnat omezení, která kladou lesní zákony v deseti evropských, lesnicky vyspělých zemích na základě jednotné metodiky a podrobného šetření těchto zákonů. Výsledek by pak mohl dát odpověď na otázku, zda je naše lesní právo srovnatelné se zeměmi EU a zda je na místě, při legislativních novelách tato omezení ještě zvyšovat.

Výběr teritoria šetření

Pro analýzu a vyhodnocení lesních zákonů byly vybrány především střeoevropské země, sousedící s naší republikou (Polsko, Slovensko, Rakousko, Bavorsko, Sasko a Spolková republika Německo). Uvedené země mají podobný historický vývoj lesů. Tyto země měly velmi podobný historický vývoj lesů, i vývoj civilizační, který ovlivňoval vztah ke dřevu, způsob jeho využití, tlak na jeho těžbu.

Dalším momentem výběru zemí pro analýzu lesních zákonů byl i společný vývoj lesnictví, jako hospodářského odvětví a jako vědy. Pro střeoevropské lesnictví byly určujícími myšlenky, které přicházely především z německy mluvících zemí. Odborná literatura a rovněž i lesnické školství, byly ovlivněny situací na tomto poli v sousedních německých zemích. Můžeme to doložit mnoha příklady z oblasti odborné literatury.

Nemůže chybět Švýcarsko, které se stalo na konci 19. a ve 20. století inspirací pro jemné, přírodě blízké způsoby hospodaření.

V protikladu ke středoevropskému obhospodařování lesů byly vybrány dvě skandinávské země Švédsko a Finsko, které sice mají odlišné klimatické a půdní podmínky, složení lesů a způsoby jejich obhospodařování, ale které svými snahami a ekonomickými výsledky (zejména v oblasti zpracovávání dřevní suroviny a trhu se dřevem) představují evropskou špičku v tomto směru. Jejich právní úpravy lesního hospodaření se liší od středoevropských zemí, ale přesto mohou být podnětem pro tvorbu lesního práva.

Stanovení definice řádného lesnického hospodaření

Chceme-li se pokusit o srovnání v evropském kontextu, nemůžeme pominout oficiální dokumenty, které se touto problematikou zabývají na evropském, nebo světovém fóru. Základním z nich je rezoluce L2, přijatá na ministerské konferenci o ochraně lesů v Lisabonu v roce 1998. Zde bylo totiž stanoveno šest evropských ukazatelů pro trvale udržitelné hospodaření.

- a. zachování a vhodné rozšiřování lesních zdrojů a jejich příspěvek ke globálním cyklům uhlíku,
- b. zachování zdraví a vitality lesních ekosystémů,
- c. zachování a podpora produkčních funkcí lesů (dřevo a jiné produkty),
- d. zachování, ochrana a odpovídající zvyšování biologické diverzity lesních ekosystémů,
- e. zachování a odpovídající zlepšování ochranných funkcí (zvláště půdy a vody) při hospodaření v lesích,
- f. zachování dalších sociálně-ekonomických funkcí a podmínek.

Pravděpodobně nic nelze namídat proti definici, že: **řádné lesní hospodaření je takové, jehož hospodářské a ekonomické postupy vedou k naplnění všech ukazatelů trvale udržitelného hospodaření, přijatých v rezoluci L2, konference o ochraně lesů v Lisabonu.**

Výběr hodnocených kritérií

Pro oblast působnosti každého ukazatele lisabonské rezoluce L2 bylo vybráno jedno, či více kritérií, která příslušný ukazatel naplňují a současně lze ohodnotit, jak k nim porovnávané právní normy přistupují.

a. zachování a vhodné rozšiřování lesních zdrojů

- ochrana lesních pozemků před odnětím
- stanovení povinnosti zalesnění

b. zachování zdraví a vitality lesních ekosystémů

- stanovení povinnosti výchovy porostů
- povinnost používání geneticky vhodného reprodukčního materiálu

c. zachování a podpora produkčních funkcí

- stanovení maximální výše těžby
- omezení holých sečí
- povinnost hospodařit podle LHP

d. zachování a ochrana biodiverzity lesních ekosystémů

- povinnost zachování biodiverzity lesních porostů

e. – f.) zachování dalších sociálně ekonomických funkcí a podmínek

- legislativní řešení mimoprodukčních funkcí
- řešení státního dozoru nad hospodařením v lesích
- povinnost odborné správy lesů
- podpora jednotlivých forem vlastnictví.

Tato kritéria v dostatečně širokém rozsahu pokrývají spektrum činností v lesním hospodářství a vztah zákonných norem k nim může přinášet určitá rizika pro stav a stabilitu lesa.

Způsob hodnocení jednotlivých kritérií

Pro hodnocení stanovených kritérií byl zvolen způsob bodového ohodnocení podle následujícího klíče:

- 0 - zákon se daným kritériem vůbec nezabývá**
- 1 - zákon se daným kritériem zabývá částečně, nebo okrajově**
- 2 - zákon se daným kritériem zabývá fakultativně**
- 3 - zákon se daným kritériem zabývá závazně**
- 4 - zákon se daným kritériem zabývá závazně a navíc jej kvantifikuje.**

Kritéria jsou při hodnocení seřazena pod pořadová čísla 1 – 12 a přehled hodnocení je zpracován do hodnotící tabulky.

Vyhodnocení

Již při vlastním zpracování vybraných zákonů podle jednotlivých kritérií bylo zřejmé, že přístup evropských právních norem k jednotlivým kritériím bude velmi rozdílný. Při hodnocení kritérií jejich zařazováním do pětistupňové škály nelze určitě vyloučit subjektivní přístup hodnotitele. Nicméně, nepřesnost vzniklá subjektivním hodnocením by v rámci použité stupnice neměla znamenat hodnocení zásadně odlišné od skutečnosti.

Rozdílný přístup právních norem k jednotlivým kritériím je markantní, zpracujeme-li výsledky do tabulky.

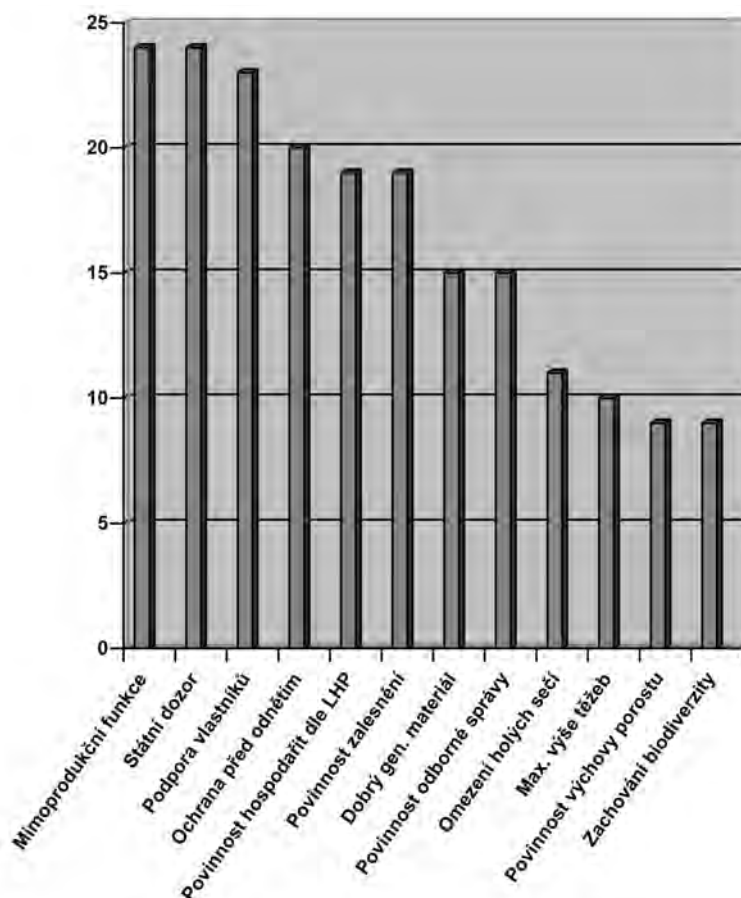
Tabulka poskytuje možnost následujícího souhrnného hodnocení:

- a. vodorovný součet představuje úhrnnou míru intenzity, s jakou se studované právní normy věnují danému kritériu. Je tedy měřítkem jeho závažnosti.
- b. svislý součet představuje úhrnnou míru omezení, kterou každá studovaná právní norma klade na vlastníka lesa, či jeho správce.

Tab. 1. Přehled hodnocení kritérií dle studovaných právních norem

Kritérium \ Země	Polsko	Slovensko	Rakousko	SRN	Bavorsko	Sasko	Švýcarsko	Švédsko	Finsko	Česká republika	Součet
Řešení státního dozoru nad hospodařením v lesích	2	4	2	0	3	3	2	2	2	4	24
Legislativní řešení mimoprodukčních funkcí	2	3	4	2	3	2	3	1	1	3	24
Podpora jednotlivých druhů vlastnictví	3	3	2	3	3	1	3	1	1	3	23
Ochrana lesních pozemků před odnětím	2	3	2	1	2	2	3	1	0	4	20
Povinnost hospodařit dle LHP	3	3	2	1	1	2	2	0	1	4	19
Povinnost zalesnění	3	3	1	1	2	2	1	1	2	3	19
Povinnost zachování biodiverzity porostů	1	0	0	0	0	1	0	1	2	4	9
Stanovení povinnosti použití geneticky vhodného reprodukčního materiálu	0	3	3	0	0	1	2	1	1	4	15
Stanovení povinnosti OSL	4	3	2	0	1	1	1	0	0	3	15
Omezení holých sečí	1	1	3	0	0	2	1	0	0	3	11
Stanovení maximální výše těžby	3	2	0	0	0	0	1	0	0	4	10
Povinnost výchovy lesních porostů	1	1	0	0	0	1	2	0	0	4	9
Součet	25	29	21	8	15	18	21	8	10	43	

Grafické vyjádření průměrné závažnosti kritérií v evropských zákonech

Na první pohled vidíme, že výsledek nekoresponduje s obecně zažitými představami (např. o důležitosti těžby, výměry holin apod.).

Jako nejzávažnější kritéria se prezentují:

- legislativní řešení mimoprodukčních funkcí
- řešení státního dozoru nad lesy
- podpora jednotlivých druhů vlastnictví
- ochrana lesních pozemků před odnětím.

Nejnižších součtů pak překvapivě dosáhla tato kritéria:

- povinnost výchovy lesních porostů
- povinnost zachování biodiverzity porostů
- stanovení maximální výše těžby.

Toto konstatování také určuje trend, ke kterému směřuje evropská lesnická legislativa. Pozornost je věnována mimoprodukčním funkcím, podporám jednotlivých vlastníků a samozřejmě také ochraně lesních pozemků před odnětím. Ostatní podmínky může v důležitých případech stanovit státní správa.

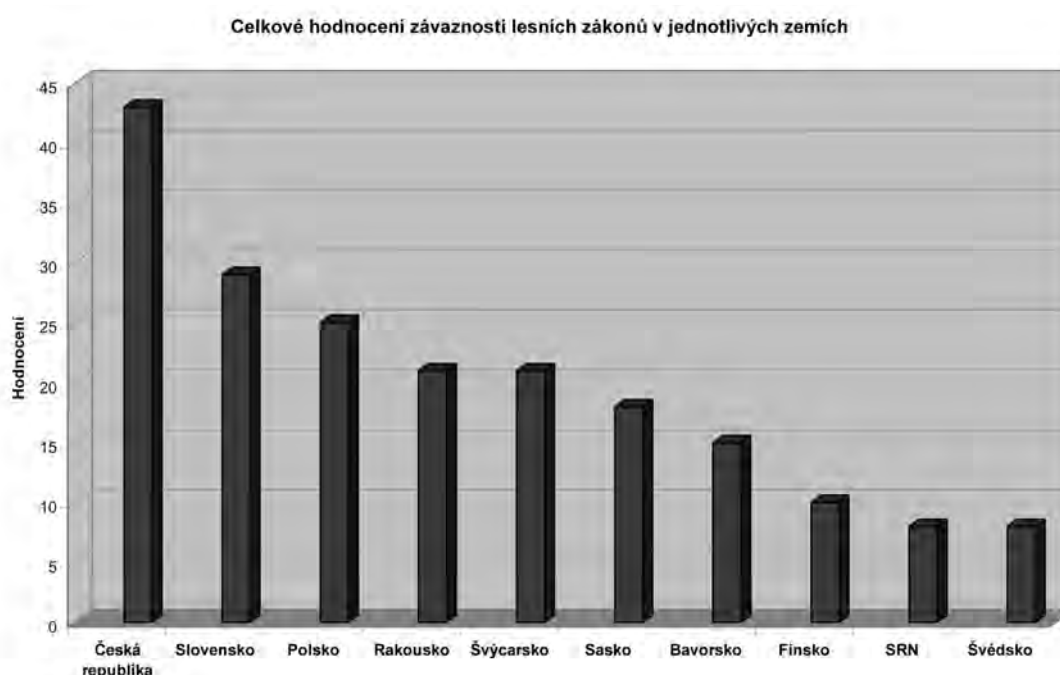
Míra omezení vlastníka jednotlivými zákony

Výsledek vyhodnocení míry omezení vlastníka dle jednotlivých zákonů je jednoznačný.

Česká republika má nejprísnejší zákon ze všech sledovaných právních norem. Rozdíl je tak zásadní, že tento fakt nemůže změnit ani možnost subjektivního hodnocení kritérií. Všechna sledovaná kritéria stanoví zákon č. 289/1995 Sb. závazně, mnohá z nich kvantifikuje a na všechna se vztahuje možnost sankcí ze strany státní správy lesů. Některá kritéria, která stanoví s nejvyšší mírou závaznosti, jsou v zákonech jiných zemí zmiňována okrajově, nebo vůbec. Příkladem je hlavně kritérium povinnosti zachování biodiverzity, které zákon kvantifikuje do jednotlivých porostních skupin, což je bezpochyby světová rarita.

Vypovídající je grafické vyjádření hodnocení:

Vypovídající je grafické vyjádření této posloupnosti

Při pohledu na předcházející hodnocení se nabízí otázka, proč mají země bývalého východního bloku nejpřísnější lesní právo a proč je mezi nimi na špici hodnocení právě Česká republika, když je velmi pravděpodobné, že soukromí vlastníci lesů i správci veřejných majetků (obecních a státních) nejsou o nic horší či lepší, než v ostatních zemích. Navíc je paradoxem, že hlavním důvodem pro vznik lesních zákonů je potřeba omezení soukromého vlastníka. Toto vlastnictví však v těchto zemích prakticky neexistovalo, v Polsku se tento stav příliš nezměnil do dneška. Navíc lze předpokládat, že v zemích s rozvinutými tržními ekonomikami a velmi tvrdými přístupy k racionalitě a snižování nákladů a maximalizace zisku, bude tlak na hospodářské využití lesů daleko intenzivnější a potřeba regulace naléhavější.

Důvody této evidentní anomálie mohou být následující:

1. Vliv předcházejících zákonů z doby nedemokratických režimů. Tyto politické režimy se obecně vyznačovaly dvěma typickými vlastnostmi. Jednak přezíravým přístupem k soukromému vlastnictví, které všemi způsoby omezovaly, včetně způsobů legislativních, a potom nedůvěrou k občanovi a jeho svobodám. To vše vedlo k vysoké míře regulací a omezování, které se nakonec mnoha členům společnosti zdálo zcela normální. Když potom následující právní normy vyšly z předcházejících zákonů a vysokou míru regulace zachovávaly, bylo to považováno za normální, přestože v zemích západní Evropy by byla podobně omezující norma nepřijatelná.
2. Obava z chování nových, nezkušených vlastníků lesů. Protože byla přerušena na dlouhou dobu kontinuita soukromého vlastnictví lesů, lesy byly navraceny buď původním vlastníkům ve vysokém věku, nebo jejich dědicům, kteří neměli v hospodaření s lesním majetkem žádné zkušenosti. Budoucnost ukázala, že naprostá většina vlastníků se dokázala o svůj majetek postarat dobře. V opačných případech nesmíme zaměňovat špatný přístup vlastníka s kriminálními činy některých jednotlivců a podnikatelských firem, které prováděli například nelegální těžby.
3. Tvorba zákona 289/1995 Sb. v České republice byla provázena dlouhotrvajícími kompetenčními spory mezi Ministerstvem zemědělství a životního prostředí. To mělo bezpochyby za následek vytváření nových kompetencí a institutů, které jsou v jiných zemích naprosto neznámé (např. vrchní dozor nad lesy).

Nelze pominout skutečnost, která nebyla předmětem tohoto srovnání a to je uložení dalších povinností pro vlastníky lesů jinými zákony, např.:

- zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody
- zákon č. 254/2001 Sb. o vodách
- zákon č. 164/2001 Sb.

Další omezující vliv mají podzákoné úpravy, které jsou složité a administrativně náročné.

Ekonomické důsledky vlivu zákonných norem na vlastníky

Rozdílná úroveň omezení, má jeden zásadní důsledek, a to ekonomický vliv na výnosovost majetku. Téměř každé kritérium má vliv buď na výši tržeb (např. výše těžby), nebo na výši nákladů (biodiverzita, nerentabilní probírky, neprodukční funkce atd.). V celkovém důsledku to znamená, že pokud stát vlastníků neuhradí zvýšené náklady v souvislosti s omezeními, která na ně zákonem klade, mohou se tito vlastníci dostat do nekonkurenceschopného postavení proti svým protějškům z jiných zemí. Tento vliv se již dnes projevuje například při srovnání nákladů, potřebných na produkci 1m³ dřeva u nás a ve Skandinávii. Zpracovatelská sféra tento fakt svým vývojem jen potvrzuje:

- rozvoj přepravních technologií umožňuje dovážet dříví z velkých vzdáleností
- většina rozhodujících odběratelů je charakteru velkých nadnárodních uskupení
- kapacity budou modernizovány, nebo budovány tam, kde bude nejlevnější surovina.

Tento trend je již dnes patrný u některých zpracovatelů i v České republice a pokud nebudou mít čeští vlastníci pro produkci dřeva přibližně stejné podmínky jako jejich zahraniční konkurenti, může nastat situace, že jejich dříví nenajde na trhu uplatnění, se všemi důsledky nejen pro ně, ale i pro zdejší zpracovatelské kapacity. Toto bude jeden ze stěžejních důvodů pro nutné přiblížení legislativních podmínek k ostatním členským zemím Evropské unie.

Zásadní rozdíly proti evropské legislativě

Výsledky šetření a srovnání lesních zákonů ve vybraných zemích jednoznačně prokázaly, že lesní zákon č. 289/1995 Sb. je jistou abnormalitou mezi zákony evropských zemí a domnívám se, že je možno říci i ve světě. Je abnormalitou i mezi zákony zemí bývalého tzv. východního bloku. Hlavní důvody, pro které se zákon dostává do protikladu s normami v evropských, lesnický vyspělých zemích, jsou čtyři:

1. Téměř všechna kritéria striktně stanovuje, některá dokonce kvantifikuje.
2. Státní správu chápe hlavně jako orgán kontrolní a represní nikoliv poradenský a osvětový.
3. Příkladá velkou důležitost omezením produkčních funkcí, zatím co zákony evropských zemí tyto funkce neomezují, ale preferují a podporují funkce mimoprodukční.
4. Ukládá vlastníkovi povinnosti, znamenající zvýšení nákladů, nezaručuje však jejich, ani částečné pokrytí.

Setrvání v tomto trendu by v budoucnu jednoznačně znamenalo nekonkurenceschopnost českých vlastníků lesů na evropském trhu se dřevem.

Vzhledem k tomu, že čeští vlastníci lesních majetků během cca patnáctiletého období získali dostatek zkušeností a naučili se tento majetek řádně spravovat, není na místě nedůvěra, která je diskvalifikuje před jinými vlastníky v zahraničí. Této skutečnosti by si měli být tvůrci lesnické legislativy zásadně vědomi.

Z tohoto pohledu pak lze doporučit pro budoucí vývoj následující trend:

- 1. Omezování produkčních funkcí zaměnit za preferenci a podporu mimoprodukčních funkcí, garantovanou zákonem.**
- 2. Míru hospodářského využití lesních majetků ponechat na vlastníkovi. Výši těžeb determinovat rámcovým doporučením, nikoliv striktním a komplikovaným výpočtem, který navíc nekoresponduje s produkčními možnostmi lesa.**
- 3. Namísto ukládání povinností ve formách a způsobech hospodaření motivovat k takovému chování vlastníky podporami, poradenstvím a osvětovou činností.**
- 4. Opustit několikastupňový kontrolní systém (státní správa, vrchní státní dozor nad lesy, inspekce životního prostředí), a vytvořit jednoduchý a funkční systém státní správy, založený na odborném lesním hospodáři, osvětě a poradenství.**
- 5. Zajistit legislativní podklad pro rozšiřování lesních zdrojů a jejich následné využívání (zalesnění zemědělských půd apod.).**

Kontakt

Doc. Ing. Jiří Oliva, Ph.D.

Katedra ekonomiky a řízení lesního hospodářství, FLD ČZU v Praze
Kamýcká 1176, 165 21 Praha 6 – Suchbátka

NĚKOLIK POZNÁMEK K ROZDÍLNÉMU VÝVOJI EVROPSKÉ A NAŠÍ LESNÍ POLITIKY A LEGISLATIVY

Ing. Vladimír Krečmer, CSc.
Česká lesnická společnost

Přestože jsme se vrátili do „Evropy“, v naší lesní politice a legislativě je stále velmi zřetelné, že jsme víc než jednu generaci postrádali kontakt s vývojem myšlení ve svobodném světě. Naše lesnictví neprošlo myšlenkovým kvasem, který v zemích nám přírodně, sociálně a tedy i lesnicky blízkých zavládl od 50. let minulého století a vedl v diskusích samých lesníků k podstatným proměnám koncepcí a konec konců během 60. let i lesní politiky a legislativy. Domnívám se, že absence oněch prožitků, formujících desítky let evropské lesnictví v zemích nám blízkých, přispívá k některým svérázným jevům našeho lesnictví, ke stavu koncepcí, lesní politiky a tím i legislativy.

1. Vazby lesů a ŽP jako tradiční rys evropské lesní politiky a legislativy

1.1 Vývoj evropského pojetí smyslu lesnictví a lesního hospodářství

Jednou z charakteristik evropského lesnictví – zejména uprostřed Evropy – je odedávna jistá *vazba s hledisky životního prostředí kulturní obytné krajiny*. Politika lesní už od hloubi XIX. století je respektuje na úrovni dobových poznání a potřeb společnosti. Tehdy po Velké francouzské revoluci poznal lesnický svět na příkladu přírodní katastrofy po odlesnění kraje v podhůří Přímořských Alp, že *trvalost funkčně účinných lesů v kulturní krajině je nezbytná pro její životní prostředí*. A také v důsledku toho pak vznikající novodobá lesní legislativa ve všech pokročilých zemích Evropy do 50. let XIX. století pojala udržování této trvalosti jako základní povinnost vlastníků lesů. Omezenost lesů jako statku vedla pak k tomu, že hospodářské využívání lesů k produkci dřevní suroviny se řídilo ideou trvalosti, nepřetržitosti a vyrovnanosti výtěže z lesních majetků. Zájem vlastníků se tak skloubil se zájmy veřejnými – lesy byly uznávány jako národní bohatství a současně nenahraditelná složka životního prostředí snad o stopadesát let dříve, než tak byla zformulována vstupní litera našeho nyní platného lesního zákona 289/1995 Sb. v § 1.

Evropská lesní legislativa se při vymezování bariér v nakládání s lesy, tedy při omezování vlastnických práv po překonání obav z nedostatku dřeva, opírala zejména o skutečnost, že lesy – na rozdíl od jiných druhů statků – mají v kulturních krajinách svými obvykle příznivými účinky na přírodní i sociální prostředí lidské společnosti něco z charakteru statků veřejných¹. Odjakživa je tato politika polem zájmových střetů, neboť lesy jako majetek jsou statkem konkrétních vlastníků s různými cíli jejich využívání. Avšak i aktuální politické ideje demokratické společnosti s tržním hospodářským systémem stanovily v právu: *vlastnictví zavazuje*². Principiální ovšem je *způsob pojetí* tohoto závazku. Myslíme-li „evropsky“, nelze jej chápat v demokratickém společenském systému jako povinnost všech vlastníků lesa jednoduše strpět to, co jim státní moc ve

1 Dávne lesní řády upravovaly hospodaření s lesy pod tlakem veřejného zájmu v obavách o trvalost existence dostatečného zdroje dřeva, popř. uspokojování zájmů loveckých. Dnes se jedná o veřejné zájmy zejména na veřejně prospěšných funkcích lesa. Lesy samy veřejným statkem nejsou, jak se někdy v populární literatuře uvádí. Veřejnými statky jsou jejich některé obecně užitečné efekty, jejichž vlastnosti odpovídají definici veřejného statku.

2 Viz v Listině základních práv a svobod v článku 11, odst. 3 první větu „Vlastnictví zavazuje“. V 90. letech ekologičtí nadšenci byli blízcí mínění, že vývoj civilizace tak pokročil, že vlastníci lesů mají být povinni strpět environmentálně zdůvodněná omezení jejich hospodaření – nezbytná v zájmu lidstva – bez náhrady. S narůstajícími požadavky ochránců, snad i věku původních nadšenců a s existencí ekonomických kalkulací se zdá, že od takového názoru bylo zatím ustoupeno.

veřejném zájmu nařídí. Tak to ještě pojímá náš platný lesní zákon pro kategorii lesů zvláštního určení (§ 36). Občas dokonce slyšíme, že je třeba ještě přitvrdit, i když podle věcných analýz je náš zákon 289/1995 Sb. v míře jeho příkazů – všem vlastníkům lesa shodně – světovou jedničkou³. Ovšem lesopolitický a legislativní stav v Evropě se už desítky let vyvíjel odlišně. Je s podivem, jak zřídka se o této základní lesopolitické otázce u nás pojednávalo po převratu v roce 1989 a našem „návratu do Evropy“.

Evropská situace na poli lesní politiky se totiž v druhé polovině XX. století začala komplikovat vstupem dalších, sociálních a environmentálních zájmů na lesích. Jednalo se o požadavky na zajištění veřejně prospěšných funkcí lesa, a to zejména o funkce rekreační a vodohospodářské. Byl to důsledek sílících environmentálních a sociálních potřeb obyvatelstva v civilizačním vývoji po překonání bídy II. světové války. Samovolné funkční účinky lesů – vznikající jako beznákladový, sdružený efekt („úplav“) jejich obhospodařování podle lesní legislativy u lesů hospodářsky využívaných či efekt jejich prostého bytí u lesů bez hospodářských cílů – přestávaly jako *přírodní lesnická infrastruktura* dostačovat veřejným potřebám konkrétních funkcí – mám na mysli funkce s antropickou motivací užitků.

Vyvstal lesopolitický problém, jak zajišťovat tyto nové potřeby vedle klasické lesnické produkce tržních statků, jak realizovat činnost *lesnických služeb*, tj. novou specifickou hospodářskou strukturu v národohospodářském odvětví. Specifickou tím, že je potřebí vkladů práce a kapitálu k zajišťování konkrétních funkcí lesa, při čemž jejich efekty většinou jsou zprostředkovány tržní nebo mimotržní povahy charakteru veřejných statků. Byl to problém „funkční integrace“ v lesním hospodářství⁴, *produkované lesnické infrastruktury*.

1.2 Naše přístupy k řešení environmentálních a sociálních nároků na lesy

Ve stylu totalitního režimu by bylo řešení jednoduché – nařídít to, co bylo pokládáno za nutné. Náš platný lesní zákon 289/1995 Sb. ještě bohužel šel touto cestou u kategorie lesa zvláštního určení (§ 36), kde mají převažovat hlediska mimoprodukčních funkcí nad hledisky produkce (§ 6). Všichni vlastníci lesů této kategorie „*jsou povinni strpět omezení při hospodaření v nich*“. Nařizovat všem vlastníkům bylo zcela „neevropské“. Totalita byla ovšem už za námi a zákon zavedl možnost náhrady nákladů. Za co však dal možnost náhrady? Cituji z odstavce /3/: „*Vlastníkům těchto lesů náleží náhrada zvýšených nákladů, pokud jim z omezeného způsobu hospodaření v nich vzniknou*“. V době příprav zákona 289/1995 Sb. byly ovšem už mnoho let odevzdány, projednány a schváleny obsáhlé závěrečné zprávy dokonce státních vědecko-výzkumných úkolů za mnoho miliónů korun. Řešily postupy víceúčelového obhospodařování a jasně prokázaly bezdůvodnost obav z omezování hospodaření na naprosté většině plochy lesů našeho státu. V naprosté většině možných případů by šlo v lesích zvláštního určení (ba nejen v nich!) o *rozšíření* hospodaření v lesích⁵. Podle toho, jak je formulován § 36 zákona 289/1995 Sb., týkající se kategorie lesů zvláštního určení, zásady víceúčelového hospodaření nedošly povšimnutí naší vědní ekonomické sféry⁶. Také „*duch Evropy*“ zůstal vzdálen. Patrně nebylo možné představit si preferenci mimoprodukčních funkcí lesa jinak než příkazem, jenž znamená nutnost strpět omezení produkce. Na mysl nepřišlo, že by mohlo jít vlastně o úhradu vícenákladů na vícepráce, tedy na *rozšíření* hospodaření. Byl to nejen projev příkazující, „evropsky“ nenáležitosti státní moci vůči právům vlastnickým, ale v té době už i věcně nesprávné pojetí pojmu „hospodaření“, a to dokonce v rozporu s jeho definicí v samém zákonu⁷.

3 Viz např. rozbor Oliva J., 2006: Český lesní zákon z pohledu evropského lesního zákonodárství. In: Naše lesnictví a nová legislativa (příprava nového lesního zákona), Sborník referátů ze semináře, 18.X. 2005. ČLS Praha; 7-13.

4 Jako řada pojmů v oblasti environmentu i pojem „funkční integrace“ je užíván ve více významech. Užívám pojem integrace pro začlenění výroby (funkce produkční) a služeb (funkce mimoprodukční), tedy rozdílných politicko-ekonomických jevů, jako dvou rovnocenných složek hospodářské struktury lesního odvětví.

5 Shrnutí Krečmer V., 1993, 1994: Trvale udržitelný rozvoj a lesní hospodářství v České republice. Část I.-III. Lesnictví-Forestry, 39, č. 12; 513-519; 40, č. 1; 48-54; 40, č. 6; 256-264.

6 O tuhosti tradice v lesním hospodářství jako jedině dřevovýrobním odvětví svědčí i to, že zcela „evropské“ a u nás průkopnické ideje ekonomů F. Papánka v pojetí smyslu lesnictví a lesního hospodářství léta nenacházely odezvy u jeho kolegů v lesnické ekonomice. Viz Papánek F., 1978: Teorie a praxe funkčně integrovaného lesního hospodářství. Lesnické štúdie, č. 29. Příroda Bratislava; 218 stran. K danému tématu zvláště kapitola 1 a 6.

7 Zákon 289/1995 Sb. v § 2 písmeno d) definuje takto hospodaření v lese: „obnova, ochrana, výchova a těžba lesních porostů a *ostatní činnosti zabezpečující plnění funkcí lesa*“. Jestliže vlastník bude v lesích zvláštního určení provádět nařízené aktivity, zabezpečující plnění funkcí lesů, mělo by to přece být *rozšíření* jeho hospodářské činnosti. Jeho hospodaření ve smyslu zákona nebude omezeno, tudíž na náhradu zvýšených nákladů nemá právo, neboť nemohly plynout z omezení hospodaření v těchto lesích. Je jasné, že tvůrci zákona v § 2 mysleli na úrovni doby, zatímco v § 36 zůstali *jednak u klasické představy*, že hospodaření v lesích je jen klasická lesnická činnost – obnova, ochrana, výchova a těžba lesních porostů, *jednak u fikce*, že opatření pro jiné funkce lesa produkci nutně omezují! Snad se tu projevil někdejší obava lesnictva, že zabezpečování mimoprodukční funkce je nezbytně spojeno s omezením produkce (= hospodaření ve starém smyslu). Tyto představy však podstatně upravil výzkum už desetiletí před vydáním zákona 289/1995 Sb.. Je to dobré motto k rozpravě o převodu výsledků vědy do praxe...

Je možno konstatovat, že tuzemské lesnické koncepce, lesní politika a konec konců sám lesní zákon šly v celku snad nikoli proti „Evropě“, ale často rozhodně mimo ni. Naše lesnická transformace po roce 1989 měla jistě poněkud jiné starosti, než zamýšlet se nad pojmy „integrované“, „trvale udržitelné“ a dokonce „víceúčelové“ strukturované lesní hospodářství. Taková pojetí z evropského vývoje druhé poloviny XX. století se v legislativě projevila jen velmi omezeně a bez valných účinků v praxi orgánů státní správy i provozu. Např. Oblastní plány rozvoje lesů jako velmi „evropský“ podklad pro víceúčelové obhospodařování lesů zůstávaly nevyužity a budily dokonce odpor vlastníků lesa⁸. Nebyly totiž z „Evropy“ převzaty k provozu lesnických služeb nezbytné principy – diferenciací druhů vlastnictví lesa, kompetentní poradenství, státní iniciace vlastníků, účinný systém financování. Zůstává na historících, aby s odstupem doby osvětlili důvody těchto rozdílů našeho vývoje i důvody naší dlouhodobě tak mlhavé lesní politiky včetně lesopolitických krátkodobých eskapád v odvětví, kde by se předpokládala zřetelná linie⁹, když provozní plány jsou nejméně desetileté a hospodářské horizonty stoleté.

1.3 Kroky evropského lesnictví k reálnému řešení

Vraťme se však do Evropy. Od konce 50. let s velkými diskusemi lesnictva o smyslu jeho práce v obhospodařování lesů docházelo v Evropě k promyšleným lesopolitickým a nakonec i legislativním změnám. Jednu ze základních tehdejších idejí i tématiku diskusí je možné vystihnout heslem: „*Lesnictví musí vystoupit z lesů a převzít odpovědnost i za prostředí kulturní krajiny*“. Opět se projevil charakteristický rys dobového evropského lesnictví, aniž by bylo ještě tlačeno environmentalismem či ekologismem dnešních měřítek. Stěžejní problém *lesnictva samého* spočíval v souborném uchopení významu lesů pro společnost jako jevu hospodářského ve dvou *současných složkách* jako

- národního bohatství jejich produkcí a
- složky životního prostředí jejich environmentálními a sociálními funkcemi;

obojí bráno a zejména ta současnost chápána nikoli jen jako hezká fráze, nýbrž jako zadání pro *hospodářské* aktivity dvou složek lesního odvětví národního hospodářství. Takové hnutí lesnictva u nás v takové koncepčnosti neznáme: Snad proto bují taková alergie biocentricky založených osobností na výraz „hospodaření“ v lesích...

S užitím aktuální terminologie bychom mohli říci, že v „Evropě“ šlo o to, změnit environmentální a sociální *jen podpůrné pilastry*, podepírající odedávna jediný nosný sloup lesního hospodářství – sloup ekonomiky lesní výroby. Změnit je v *rovnocenné trojsloupoví*, držící spolu lesní hospodářství jako funkčně integrované odvětví, *víceúčelově využívající svou hospodářskou činností* obnovitelné lesní přírodní zdroje produktů i služeb. Je to nikoli záležitostí ideových řečí, ale věcných koncepcí, politiky a legislativy. Tohle probíhalo v Evropě před víc než jednou lesnickou generací.

V podstatě se evropskému lesnictví jednalo o řešení důsledků velkých proměn životní úrovně a životního stylu mas obyvatelstva po překonání bídy po II. světové válce. Šlo o problém, jak

- a. vedle nedotčené a dál pokračující *lesní výroby* tržních statků, která při hospodaření podle lesních zákonů bez problémů „dodávala“ dříve v podobě jakéhosi integrálního environmentálního i sociálního efektu samovolně a beznákladově „všechny funkce“ v kterémkoli lese kteréhokoli vlastníka,
- b. zajistit konkrétní veřejně prospěšné funkce lesa *lesnickými službami*, vyžadujícími vklady specifické práce a specifického kapitálu tam, kde užitek získávané „úplavem“ přestaly dostávat veřejným zájmům.

⁸ Obdobné podklady pro hospodářskou úpravu lesů z hlediska veřejně prospěšných funkcí se v „Evropě“ začaly objevovat už uprostřed 50. let a v letech 90. byly v některých zemích dováděny až do ekonomických propočtů nákladů, potřebných k zajištění veřejných zájmů na lesích. Orgány kompetentní v poradenství a iniciační činnosti měly tak po ruce objektivní podklady pro svou práci.

⁹ Vzpomeňme docela nedávnou vizi o pronájmech státních lesů ekonomu a ministra na MZe ČR ing. J. Mládku v rozporu nejen s § 5 platného lesního zákona 289/1995 Sb. Byla v rozporu i s principy EU o podnikání státu. Jeho „důsledná reforma státního lesnictví“ v zájmu vyššího zisku státu spadá charakterem do setrvalých snah o naprostou svobodu podnikání s lesy, pochopitelných ve sféře neoliberálně podnikatelské. Srovnej Šimová T., 2006: Vlastnictví a regulace v LH a dřevozpracujícím průmyslu. Lesnická práce, 85, č. 10; 632-633. Existuje ve světě jediný precedens takového nápadu – rozpuštění podniku Státních lesů Nového Zélandu s jeho koncepcí trvalé udržitelného hospodaření. Státní lesy jako zdroj kapitálu státní pokladny byly tam neoliberální vládou pronajaty těžařským společenstvem ze 3 světadílů na 30 let. Kasa se plnila, leč během 2-3 let začala klesat lesnatost země protinožců... Učebnicový, při tom křiklavě zbytečný příklad jednostrannosti myšlení. Bližší analýzu viz Krečmer V., 1996: Příběh novozélandských lesů (Na okraj problematiky privatizace státních lesů). Část I. a II. Planeta '96, 4, č. 9; 42-47; č. 10; 31-36.

Nepřicházela na mysl možnost příkazů soukromým vlastníkům lesa něco strpět, ani volná úvaha pro správce veřejných lesů – především státního lesního majetku, aby zajišťovali veřejné zájmy jako „brigádu“ ve volném čase, zbude-li chuť i nějaký groš na dobročinnost.

V ekonomicky prosperujících státech tehdejší Evropy byl k dispozici společenský režijní kapitál. Ale práce lesnictva s veřejností též dokázala, že některé funkce lesa byly výrazně podporovány samými podnikatelskými kruhy, územními zastupitelstvy a obcemi (funkce rekreační, ochrana a podpora vodárenských zdrojů). Za těchto podmínek bylo koncepční, pak politické a posléze i legislativní řešení služeb lesního hospodářství v zabezpečování řízených mimoprodukčních funkcí lesa (produkované lesnické infrastruktury) následující:

- soukromí vlastníci při plném respektu k vlastnickým právům jsou získáváni iniciační aktivitou kompetentních státních orgánů k činnostem ve veřejném zájmu za úhradu této činnosti jako činnosti hospodářské, a to při zajištění objektivního věcného i finančního poradenství. Není jim nařizováno něco strpět, oni plní veřejné zájmy *podle svého rozhodnutí*, protože i k vlastnímu prospěchu, ve vlastním zájmu;
- *smysl existence veřejného vlastnictví lesů* spočívá v prioritním zabezpečování veřejných zájmů na lesích jako součásti hospodářské činnosti v nich; týká se to zejména lesů státních.

Tak došlo k uplatnění principiálního lesopolitického kroku – diferenciaci druhů vlastnictví lesa podle poslání lesů. Dříve taková diferenciaci nebyla potřebí – všechny druhy vlastnictví měly odedávna stejnou úlohu a jediný smysl – ekonomickou produkci tržních statků v lesní výrobě. Nyní však bylo třeba přičlenit do ekonomické struktury lesnické služby, internalizovat je zcela jiného politicko-ekonomického charakteru. Politikou diferenciaci se otevírala možnost realizace konkrétních služeb lesního hospodářství cestou rozdílného pojetí „funkční integrace“ v lesích soukromých a veřejných.

V poslední době bylo pro politiku EU, týkající se lesnictví a lesního hospodářství, charakteristické připomínání „sociálního a kulturního rozměru lesů“ a možnost podílet se na podporách v rámci „rozvoje venkova a multifunkčního zemědělství“. Zdá se, že lesnictvo dnes nenašlo tolik síly, aby vedle zhruba jednoho decenia zmiňované multifunkčnosti zemědělství bylo výslovně uváděno patnáctkrát déle trvající multifunkční lesnictví a lesní hospodářství. Souvisí to patrně s novým větrem, vanoucím v globální ekonomii od 80. let minulého století z Nového světa. Bude o tom ještě zmínka.

1.4 Naše domácí snahy a prohry

Na rozdíl od „Evropy“ druhé poloviny XX. století snahy o transformaci lesního hospodářství u nás byly tehdy tématem, rozvíjeným skoro výlučně na poli přírodních základů víceúčelově zaměřeného obhospodařování (těžby a pěstování lesů) při odmítavém postoji a nezájmu sféry ekonomické. Měli jsme v Československu rozsáhlý výzkum za desítky milionů korun, jeho výsledky dokonce vládní nařízení 121/1975 přikázalo MLVH ČSR aplikovat, vyšla podzákonná, ale obecně závazná právní norma a metodické návody, hodnotné projekty účelových hospodářských úprav, dva „účelové“ lesní závody s rekreačními lesy pro Prahu a Ostravu, několik dobře zařízených lesů lázeňských. Avšak nebylo vyústění v ekonomické struktuře odvětví a nebylo politické vůle lesní hospodářství jako národohospodářské odvětví strukturně upravit k činnostem jiným než je produkce dřeva. Odvětví zůstávalo programově dřevovýrobním, ekonomicko-politicky jednosložkovým, jemuž finanční právní předpisy rozvoj služeb, jak žádaly jiné předpisy stanovených, nedovolovaly.

Léta praxe prokázala nad jiné jasně, že spoléhat na dobročinné aktivity ve veřejném zájmu vyúsťuje v nejlepším případě v propagační akci ve jménu dnešních „public relations“, aniž by se řešila podstata záležitosti. Také novodobé zdůrazňování přirozeného potenciálu lesních ekosystémů je sice vědecky užitečné, leč ani návrat k využívání jen samovolně formovaného potenciálu a tím k účinkům lesních ekosystémů podle podobnosti „úplavu“ jejich hospodářského dřevoprodukčního využívání či pouhé existence v samovolném vývoji nemůže zastoupit cílené aktivity v konkrétní funkčnosti pro lidskou společnost a její konkrétní environmentální a sociální potřeby.

Smutná je přehlídka příkladů tuzemských marných kroků:

- od roku 1971 se rozvíjel v Československu rozsáhlý státní výzkum mimoprodukčních funkcí lesa s náklady v desítkách milionů korun,
- vládní nařízení 121/1975 uložilo obhospodařovat výzkumem vymezené vodohospodářsky důležité lesy (26 % celkové lesní plochy Česka) podle potřeb vodního hospodářství,
- zákon ČNR 96/1977 Sb. vedle samovolných užitečných účinků lesů také stanovil zabezpečování a zlepšování účinků (tedy nepochybně lesnické aktivity s nutnými vklady specifické práce a financí, čili služby v řízených mimoprodukčních funkcích v dnešním pojetí),
- Lesní závod Ostravice s lesy jak v horské Chráněné oblasti přirozené akumulace vod (CHOPAV), tak v ochranných pásmech důležité vodárenské nádrže, byl ustanoven Demonstračním objektem MLVH ČSR pro vodohospodářské funkce lesů a místem souborného, mnohamilionového ověřovacího projektu koncem 70. let,
- byl vydán obecně závazný, podzákonný právní předpis – Instrukce MLVH ČSR č. 13/1982, která předepsala postupy víceúčelového obhospodařování lesů v ochranných pásmech vodních zdrojů podle funkčních skupin lesních porostů,
- byl připraven návrh další instrukce pro víceúčelové obhospodařování lesů pramenných oblastí, prakticky lesů všech horských CHOPAV (16 % celkové lesní plochy Česka); zmizel v připomínkovém řízení spolu s resortem lesů a vod po převratu roku 1989,
- byly odborně zpracovávány projekty úprav rekreačních a lázeňských lesů na vysoké úrovni, byly také zřízeny dva specifické „účelové“ lesní závody k obhospodařování příměstských rekreačních lesů Prahy a Ostravy ¹⁰, které neměly ani hektar hospodářských lesů.

Výzkum vyzkoumal kde, co, proč a jak dělat včetně kalkulací nákladů a lokálních projektů. ukládalo se konat nařízením vlády, zákonem i obecně závaznou právní normou v lesnických službách. Avšak tuzemskou specialitou bylo nestanovit právně postavení těchto činností v hospodářském systému odvětví a neřešit řádně ani režim financování takových aktivit. Vždyť také oba „účelové“ lesní závody měly hospodářskou strukturu stejnou jako ty, které neměly ani hektar lesa zvláštního určení, ani realizační projekty mimoprodukčních aktivit.

K tomu problému zaujal stanovisko koryfej stávajícího ekonomického systému jednosložkového lesního odvětví ¹¹. Oprávněně konstatoval, že se zlou by se potkala lesní hospodářská jednotka, která by začala plnit právní normy víceúčelového hospodaření, neboť by doplatila na vážné porušení finanční kázně podle také závazných a nadřazených právních předpisů. Vznikal jakýsi snad nechtěný Kocourkov, avšak nad takovým stavem se nikdo úředně nepozastavil – vyhovoval koncepci. Proto nevalilo, že mnohé, co mohlo být environmentálně a sociálně prospěšné, nutně vyšumělo do prázdna.

Charakter našeho lesního hospodářství s jeho ekonomickou strukturou je setrvale dán produkcí dřeva, která ji vytváří pro veškeré lesy jako majetek a kapitál. Podle čelného představitele teorie tuzemské popřevratové transformace odvětví v souladu s tím mimoprodukční funkce lesa (resp. aktivity je udržující a zlepšující) do struktur lesního hospodářství nevstupují ¹². Bylo to stanovisko tehdy výrazně „neevropské“. Nebylo prostě ani po roce 1989 v nové politické éře politické vůle k ustavení lesnických služeb v odvětví.

2. K pojetí smyslu veřejných (zejména státních) lesů a postavení jejich správce v „Evropě“ a u nás

Co je možno označit jako politické novum evropského lesnictví i lesní legislativy druhé poloviny XX. století, to bylo posílení úlohy lesů veřejných, prakticky státních, a to jak ve veřejném mínění, tak v členění i formulacích lesní legislativy, co se týkalo veřejných zájmů na lesích. Touto diferenciací druhů vlastnictví dochází k respektu jednoho z politických principů Evropské unie: „*stát nepodniká tam, kde tak může činit soukromá sféra*“. Prostě produkovat jen dřevo na pni

¹⁰ Lesní závody Zbraslav a Šenov.

¹¹ Bludovský Z., 1983: Ekonomické problémy rozvoje pěstování lesů. Lesnictví, 29, č. 11; 991- 1001.

¹² Domes Z., 1993: Základní informace o lesním hospodářství České republiky. MZe ČR, Praha; 33 stran + 3 mapy.

je soukromopodnikatelskou záležitostí a smysl státního vlastnictví lesa nemá spočívat v plnění státní kasy výnosy z lesů.

Připomeňme si, že v liberálním systému USA byly státní lesy zákonem ustaveny už v roce 1897 s dodnes platným, politicky jednoznačným charakterem jako nezczitelný majetek, který „*musí být věnován co nejproduktivnějšímu využívání pro trvalé blaho všeho lidu a nikoli pro dočasný zisk jednotlivců a společenstev*“. O takových myšlenkách a faktech z evropského vývoje bylo u nás možno získat povědomí po převratu 1989. V roce 1992 proběhla např. velká mezinárodní konference IUFRO na pomoc transformaci lesnictví států v přechodu od komunismu. V tlustém svazku Sborníku podala veškeré doklady o vývoji a problematice evropského víceúčelového lesního hospodářství¹³. Avšak u nás nebylo podle mého názoru slyšet nějakou aktivní odezvu, ani vidět reálné zásadní známky „přibližování se Evropě“ v tomto směru. O včleňování idejí do koncepcí nemluvě. Stal se z toho jeden z našich setrvalých stěžejních problémů v dlouhodobějším výhledu našeho lesnictví. Týká se nejen charakteru, ale též existence státního lesního majetku vůbec.

Na druhé straně nastupují po roce 1989 ofenzivně zřetele životního prostředí a zejména ochrany přírody pro přírodu samu, předzvěst budoucích tlaků environmentalismu s koncepcemi a politikou, přecházející jako doktrína do právních teorií a norem¹⁴. Na druhé straně ovšem jsou to témata veřejného zájmu pro činnost státu v souladu s principem subsidiarity, tak jak soukromá sféra sama mimotržní služby zajistit dobře nemůže. Je tím dáván dokonce i podnět k úvahám o rozloze a charakteru nezbytné státního lesa, odkud by bylo možno čerpat z produkce tržních statků potřebný kapitál pro nezbytné veřejně prospěšné lesnické služby. Na poli lesnické politiky se setkává s protikladnými postoji.

Naši dosavadní lesnickou odlišnost od „Evropy“ a možná i tuzemskou lesopolitickou rozpačitost může charakterizovat sama o sobě velmi zpožděná legislativní odezva na evropské zákonodárství v zákonu 77/1997 S. o státních podnicích. Jde však nejen o časové zpoždění, ale také o výrazné nechápání, nebo nechuť chápat podstatu politické skutečnosti, kterou prodělala lesnická „Evropa“ s jejími koncepcemi, politikou i legislativou. O tom se lze snadno přesvědčit nahlédnutím do původní a do upravené zakládací listiny státního podniku Lesy České republiky – tj. do Rozhodnutí ministra zemědělství ČR o založení organizace Lesy České republiky, státní podnik (čj. 6677/91-100 ze dne 11.XII.1991) a do Rozhodnutí o přizpůsobení zakládací listiny státního podniku Lesy České republiky, Hradec Králové ze dne 11. prosince 1991, pod čj. 6677/91-100, ve znění pozdějších změn (čj. 3217/97-1000 ze dne 12.VIII.1997).

Jak známo, § 3 odst. /2/ zákona 77/1997 Sb. stanovil: „*Podniky založené podle tohoto zákona jsou zřizovány k uspokojování významných celospolečenských, strategických nebo veřejně prospěšných zájmů*“. Jinak řečeno, v oboru podnikání státního podniku je plnění veřejných zájmů prioritou hospodaření. Možno říci, že tak v „evropském“ duchu a při tom vlastně i v kontextu s lesní evropskou legislativou druhé poloviny XX. století byl dán smysl existence tohoto druhu vlastnictví lesa v tržním systému demokratické společnosti. Tento zákon přinesl tedy po letech velmi evropskou ideu do naší lesnické tematiky. Byla to i výzva – ke kroku k diferenciaci druhů vlastnictví lesa podle jeho poslání.

Nebude asi sporu o tom, že mezi přední veřejné zájmy na lesích patřily v „Evropě“ a měly by patřit i u nás environmentální a sociální mimoprodukční funkce lesa. Podívejme se však na tuzemskou skutečnost „priorit“ v pojetí zakladatele LČR, s.p., Ministerstva zemědělství ČR. Na zákon 77/1997 Sb. sice zareagovalo změnou zakládací listiny rozhodnutím – ovšem v duchu naprosto odlišném, zřejmě jen právně formálním – o prioritách něco uspokojovat se nejedná. Hlavní předměty podnikání představuje výkon práva hospodaření k lesům, k ostatnímu movitému a nemovitému majetku, výkon vlastnických práv, činnost odborného lesního hospodáře a výkon ochranné služby v lesích.

To, co je možno mít za reálnou prioritu ve veřejném zájmu na lesích – totiž zabezpečování veřejně prospěšných funkcí lesů, bylo v původní zakládací listině z prosince 1991 zařazeno v rámci „*provádění činností zabezpečujících optimální plnění všech funkcí lesů*“ jako „*základní předmět*“

¹³ Integrated sustainable multiple-use forest management under the market systém. Proceedings from IUFRO International Conference, September 1992, Copenhagen (Denmark) 1992; 347 stran. Podrobná zpráva o konferenci, kde Československo nebylo zastoupeno, viz Lesnictví-Forestry, 40, 1994, č.3; 118-120.

¹⁴ Srovnej kromě Z. Domese z poznámky¹²⁾ též National Report of the Czech and Slovak Federal Republic, UN Conference of Environment and Development, Brazil, June 1992. Prague 1992. (B3 Forests and Forestry, C4 Degradation of Soil, Forest Enclosures and Agricultural Production; 54-57, 100-101, Tab. 1), jakož i naše první zákony k ochraně životního prostředí a k ochraně přírody – 17/1991 Sb., 282/1991 Sb., 114/1992 Sb. K tomu pak analýzu Krečmer V., 2007: Dva rozporné pohledy na management lesů Národního parku Šumava. Pohled ochrany přírody a pohled ochrany životního prostředí. In: Šumava – zelená střecha Evropy II. Sborník referátů, 30.9.2007, Srní, ČLS Praha 2007; 4-12.

činnosti“. V roce 1997 – v údajném přizpůsobení základní listiny zákonu 77/1997 Sb. – jsou však tyto jmenovité činnosti uváděny pod písmenem d) jako „ostatní předmět podnikání“. Pod tím písmenem je formálně bez nějakého věcně uspořádaného pořadí zařazeno celkem 37 dalších nej-různějších aktivit, též řemeslných, údržbářských a provozářských, vysloveně vedlejších činností. Dodnes takové flagrantní opomenutí zákonem určeného smyslu existence podle něj zakládaného státního podniku jakoby nikoho nevzrušovalo. Neodpovídal snad zákon koncepci?

3. Nové ideové axiomy ve světě, změna požadavků a obchodních poměrů jako evropský faktor koncepcí lesnictví a lesního hospodářství, možný podklad nové legislativy

Jsou však i další, velmi pozoruhodné, setrvalé i vývojové tendence, které můžeme pozorovat v evropském i v našem prostředí, co se týká pojetí koncepcí poslání lesů a praktické lesní politiky. Od 80. let se totiž světem šíří a uplatňuje ekonomická ideologie, která v globálním měřítku vytlačuje pojetí keynesiánské (s jeho značným pochopením zřetelů sociálních i environmentálních) pojetím jiným, v němž vše řeší uvolnění trhu, trvalé zvyšování výroby a pochopitelně zisků jako základu všeho společenského pokroku. Tyto tendence se výrazně projevují i v oblasti lesnictví. Je to patrné zejména v reorganizacích státních lesů.

Takovou první vlašťovkou již v oněch 80. letech bylo již zmíněné rozpuštění státního podniku Lesy Nového Zélandu, Nahradila ho kancelář právníků, hotovících smlouvy o pronájmu státních lesů (viz poznámku ⁹⁾). Experiment s tak důslednou, jasně ideologicky deklarovanou přeměnou státních lesů ve zdroj financí pro stát, zůstal v realizaci pronájmů zatím světově ojedinělý. Nově probíhají v Evropě reorganizace podniků státních lesů v rámci celkové makroekonomické situace. V některých případech navracejí lesní hospodářství méně ideologicky, ale výrazně nazpět k jednosložkovému odvětví výroby dřeva. Jak bylo kulantně napsáno ¹⁵, „požadavky na organizaci státních lesů v Evropě se značně zvýšily a obchodní prostředí se změnilo“. Pod tlaky makroekonomické situace je část existujících státních lesů už deklarována za komerčně orientovaný subjekt – a budí u nás velký zájem. Jiné zatím zůstávají u přednosti veřejných zájmů před maximalizací zisku, což zájem u nás nebudí..

Takže je aktuálně velmi choulostivé téma – postavení lesů v majetku státu a jejich správce u nás, tedy velká otázka lesní politiky a příští legislativy. Lesy v majetku státu zabírají více než polovinu lesní plochy země, dosud však není právně konkrétně deklarován smysl existence státního vlastnictví lesů ani postavení jeho správce – podniku LČR, s.p... To vše je dnes v „Evropě“ v pozoruhodném pohybu; stav se silně mění, nebývá vyjasněn ani vztah změn ve statutu organizací, hospodařících se státním či zemským lesním majetkem, ke státní lesní politice. Vývoj jakoby šel zřetelně proti principům, v EU původně vyhlášeným jako základní.

Jestliže u nás nedošlo ke koncepčnímu určení postavení státních lesů ve společenském politickém konsensu, ani není formulováno to, co je veřejným zájmem na lesích, ani co a jak bude stát ve veřejném zájmu účinně podporovat, nelze se divit, že jsou možné rozličné, i platným zákonům odporující iniciativy ústavního činitele, či podnikatelské koncepty správců státního majetku o nakládání s ním. Schází v tomto směru řádně deklarovaná, konsensuální základní koncepce lesní politiky. To býval ve světě také základ pro určení místa státního lesního majetku v zákonech.

V nejen tuzemské dnešní situaci může výše uvedené znění úředního dokumentu člena vlády USA, staré už více než sto let, dokonce pohoršovat ¹⁶ – existují setrvalé, zcela opačné politické tendence. I u nás jsou od 90. let deklarované snahy omezit jiná než produkční hlediska v nakládání s lesy, omezovat (oproti „Evropě“ údajně nadměrnou) rozlohu státních lesů ¹⁷ či likvidovat státní vlastnictví lesa vůbec jako v neoliberalní ideologii nepatřičný druh vlastnictví, jehož optimální podíl na rozloze lesů v zemi má být nulový ¹⁸.

¹⁵ Viz Obrdlík V., 2007: Organizace státních lesů v rámci EU. Lesy zdar, 13, č. 5; 5-7.

¹⁶ O tuzemské mentalitě svědčí zážitek: když jsme – prof. Z. Poleno a já – jednali při přípravách našeho lesního zákona v první půli 90. let s ekonomickým expertem na předsednictvu vlády a ke smyslu státních lesů jsem očitoval příslušný americký dokument, aniž bych sdělil původ, volal ten znalec poděšen: „Dost bylo komunismu“. Jeho překvapení bylo pak nelíčené, neb jeho ideologie měla za to, že všude na světě to, co dělá stát, je jen špatné.

¹⁷ Tvzení o nadměrnosti rozsahu státních lesů u nás má spíše ideologický než věcný podklad. Např. ve SRN činí rozloha veřejných lesů 58% celkové lesní plochy – tj. lesů takových, kde státní politika a legislativa od 70. let podporovala nikoli tržní produkci, ale prioritní hlediska environmentální a sociální, jak je uvedeno v citovaném usnesení Ústavního soudu SRN z května roku 1990.

¹⁸ Mínění v diskusi viz Mičánek J., 2007: Pan profesor Simanov nemá pravdu. Lesnická práce, 86, č. 8; 8/496-10/498.

Příkladem naší situaci blízkým a velmi názorným jsou lesy spolkové země Bavorsko, jež se nazývá Freistaat Bayern. Aby byla zřetelná učiněná zásadní změna v charakteru tamního zemského lesnictví, je třeba nejprve oprášit stav státní, tj. federální lesní politiky SRN, jaký vznikl v 70. letech XX. století a byl zachycen ve spolkovém lesním zákonu z roku 1975. Když v roce 1990 Ústavní soud SRN charakterizoval tuto politiku, jeho stanovisko znělo:

„Lesnická politika spolkové vlády je méně zaměřena k péči o trh, slouží především k uchování lesa jako ekologického vyrovnávacího prostoru pro podnebí, vzduch a vodu, pro živočišstvo a rostlinstvo právě tak jako pro zotavení obyvatelstva. Vedle hospodářského užítku přistupuje na stejné úrovni důležitosti jeho význam pro prostředí. Obhospodařování společenstevních a státních lesů, které zabírají v SRN 58 % lesní plochy, slouží funkcím lesů v krajinném prostředí a rekreaci, nikoli zajišťování odbytu a zhodnocování lesnických výrobků, Státní lesnická politika na rozdíl od politiky zemědělské podporuje méně podniky a možnosti odbytu jejich výrobků, avšak mnohem více výkonnost přírodního prostředí“.

Je v tom dobře zachyceno, jak v „Evropě“ od 50. let XX. století se dlouhá léta činily kroky k včlenění (internalizaci) veřejně prospěšných externalit, poskytovaných existencí lesů, do hospodářské struktury lesního hospodářství jako možnosti rozšířeného hospodářského využívání lesních zdrojů.

Naproti tomu na mezinárodním semináři, uspořádaném na MZe ČR o reorganizacích evropských státních lesů v únoru 2005, bylo předloženo představitelům lesů Freistaat Bayern toto nové schéma struktury tamního veřejnoprávního subjektu, obhospodařujícího státní lesní majetek:

Lesní hospodářství + myslivost

Péče o nemovitosti

Veřejné zájmy na lesích, pokud bude zájem a práce budou uhrazeny.

Podle tohoto pojetí se lesní hospodářství uzavírá zpět do klasické produkce dřeva s tradiční myslivostí a vyčleňuje z oboru jemu cizí aktivity. Veřejně prospěšné funkce bavorských lesů se nyní pokládají za stejně cizorodé pro bavorské lesní hospodářství, jako je péče o nemovitosti. Při tom ovšem péče o nemovitosti se má za nezbytnou, zatím co veřejné zájmy až ve třetím pořadí významu pro podnik pak uspokojí jen na zvláštní přání a ovšem za úhradu jako zbytné vedlejší aktivity. Může to případně zajistit nějaká specializovaná firma.

Pozoruhodné při tom je, že nový bavorský zemský lesní zákon z roku 2005¹⁹ stanoví (jako tomu ostatně bylo i dříve), že „státní les slouží především obecnému blahu“. Zdá se však, že toto obecné blaho je spatřováno (jako dříve) jen v povinnosti „příkladně obhospodařovat státní lesy“. Takto obhospodařované lesy pak zřejmě mají samovolně (a hlavně bez nákladů, „úplavem“) plnit „všechny funkce“. Tím má být (jako za našich předků) vystaráno o veřejné blaho nejekonomičtějším podnikáním. Pokud by to snad nestačilo, není to už záležitost lesního hospodářství. Lesní majetek ve Freistaat Bayern se tedy programově stává přednostně zdrojem kapitálu pro státní pokladnu v naprostém protikladu k unijnímu principu subsidiarity i ke státní politice SRN, deklarovaným výše. Ony „účinky zvýšených požadavků a změn obchodního prostředí“ jsou zřejmě velmi silné.

Spolu s axiomy nové ekonomické ideologie zapůsobily silně také v LČR, zatím ještě státním podniku. Podnikatelský koncept týmu jeho vedení z léta 2007²⁰ je příkladnou koncepcí – ve smyslu principu subsidiarity Evropské unie – soukromého podnikatele v produkci dřeva na pni. A to koncepcí jednoúčelovou, v tomto pojetí nesporně promyšlenou. Problém veřejných zájmů na lesích se odbývá několika pěknými frázemi, přijatelnými pro kteréhokoliv soukromého vlastníka lesa – opět budeme „zajišťovat všechny funkce“ jako sdružený beznákladový efekt produkce dřeva, pěkně bez starostí patrně podle podobenství úplavu jako kdysi za císaře pána. V lesích státních tak jako v lesích soukromých.

Je otázkou, zda a jak dlouho lze reálné, z lesů plynoucí environmentální a sociální potřeby společnosti, dané úrovní jejího civilizačního vývoje, „zametat pod koberec“. Vedle už ztracené čtvrtiny lesů pro multifunkční lesnictví v zemi s funkcí v ochraně přírody, ukazovala po řadu let další lesy multifunkčního charakteru tabulka lesů s důležitými mimoprodukčními funkcemi, otiskovaná ve

¹⁹ Viz Flora M., 2007: Zakotvení státního vlastnictví v legislativě blízkých států Evropy. In: 10. Sněm lesníků, Postavení a smysl státního vlastnictví. Sborník referátů. ČLS Praha; 23-34.

²⁰ Holický J. et al., 2007: Podnikatelský koncept LČR 2010. GŘ LČR Hradec Králové. Rozmnoženo; 36 stran.

Statistické ročenice životního prostředí České republiky²¹. Od roku 2005 je tabulka vyloučená i tam podle pokynu z MŽP ČR – životní prostředí lidské společnosti jakoby bylo opravdu mimo zájem. Tabulka bývala uváděna v 90. letech pár roků ve „Zprávě o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky“ MZe ČR, leč pak údajně „nic neříkala“ jeho pracovníkům a zmizela v rámci lesní „politiky nepolitiky“ tohoto resortu, v níž nějaká multifunkčnost nenašla reálné místo. Veřejně prospěšné funkce lesa se staly sirotami, žádný lesy se zabývající resort o ně nemá zájem. Co si však počít s principem subsidiarity EU? Pokládat nulový podíl státního lesního majetku za optimální? Toť věru skoro shakespearovská otázka! Svět se svou civilizací se v éře postindustriální výrazně pohnul vpřed – lesnictví se má vracet o epochu zpět?

Závěr

Evropské lesnictví a lesní hospodářství má z hloubi XIX. století zakódován ohled na životní prostředí, a to nikoli jen z hlediska environmentálních podmínek pro tvorbu biomasy na pni. Druhá polovina XX. století byla v „Evropě“ věnována formování koncepčních, politických a legislativních kroků k multifunkčnímu pojetí lesů a k včlenění cílené podpory environmentálním a sociálním potřebám společnosti do hospodářské struktury odvětví jako lesnických služeb – placených v sektoru soukromém, úkolu pro sektor vlastnictví veřejného. Jako smysl existence tohoto druhu vlastnictví lesa.

Makroekonomická situace i axiomy ekonomické ideologie – snad dokonce změny politicko-sociálních hodnot v ní – nově tlačí odložit multifunkčnost lesů a vrátit se zpět k čistě výrobnímu charakteru lesního hospodářství bez rozdílu druhu vlastnictví lesa. Tlaky jdou proti základním idejím i principům západoevropské lesní politiky a legislativy, jak se utvořily v druhé polovině XX. století. Příklady takových reorganizací státního lesnictví v Evropě, kdy se sice udržuje fráze „blaho lidu“, ale odkládá „multifunkčnost“ i „sociální a kulturní rozměr“ lesů a státní lesy jsou měněny zpět prvořadě na zdroj kapitálu pro státní pokladnu, odpovídají tomu, co se u nás na rozdíl od „Evropy“ léta nezměnilo a tak je bereme za náš vzor.

Pokud bychom za své koncepční, lesopolitické i legislativní příklady nebrali krajní jevy, naprosto jednoúčelově řešící dilema ekonomické efektivity návratem k důsledné strukturní jednoúčelovosti v nakládání s lesy jako jedině, dobové efektivity odpovídající náplni lesního hospodářství, byla by asi menší rizika, že lesnictví, zbavivší se aktivit ve veřejném zájmu na lesích, bude postupně stlačováno na menší a menší areály jako mizející druh. Naše lesnictví svou koncepční strnulostí ztratilo od roku 1990 čtvrtinu celkové lesní plochy s funkcemi v ochraně přírody (CHKO a národní parky), kde je lesník považován až za škodnou. Nebyla to jen ztráta plochy, ale také ztráta společensky hodnotných aktivit! Další nároky společnosti na důležité funkce lesa jsou dávno známy: týkají se prakticky poloviny výměry lesů v České republice.

Dnešní zvláštní situace našeho lesnictví se ovšem může jevit i tak, že jsme se vyhnuli půlstoleté „slepé uličce“ evropského vývoje a předbíháme vlastně aktuální stav v některých „zaostávajících“ zemích Evropy: koncepty společnosti kromě výroby dřeva a řádově pár miliard korun z ní nic nenabízet a čekat, kdy nám kde a co bude dál a dál přikazováno strpět jako omezení a vylučování klasického lesnického hospodaření. Proto asi představitelé evropské lesnické vědy jsou dnešním vývojem v „Evropě“ znepokojeni a považují ony reagenty na nové požadavky na státní lesy a změny obchodního prostředí za krátkozraké z hlediska časových horizontů lesnického podnikání.

Kontakt

Ing. Vladimír Krečmer, CSc.
Na Loukoti 20, 160 00 Praha 6
Tel. 235 358 116

²¹ Statistická ročenka životního prostředí České republiky, MŽP ČR a ČSÚ, Praha 2004: lesy vodohospodářsky důležité 26% celkové lesní plochy, lesy s důležitou funkcí rekreační a zdravotní 23%. Je dobře známo kde, co, proč, jak i za kolik je účelné zajišťovat. Účelné náklady na řízené mimoprodukční funkce v cenové hladině roku 1993 byly zkalkulovány, mělo to být okolo 1,5 miliardy korun ročně. Na LČR, s.p. by podle rozlohy spravovaných lesů připadalo asi 900 mil. ročně. Porovnejme s tím jeho reálné výdaje na Program 2000 a úpravy malých toků k poznání míry zabezpečování veřejných zájmů, jež byly zákonem 77/1997 Sb. určeny za prioritu podnikání.

SLOVENSKÉ LESNÉ PRÁVO PO VSTUPE DO EÚ

Doc. Ing. Rastislav Šulek, Ph.D. – Doc. Dr. Ing. Jaroslav Šálka
TU Zvolen

1. Slovenské lesné právo na konci 20. storočia

Spoločensko-politické a ekonomické zmeny po roku 1989 sa prejavili snahami vykonať zásadné zmeny aj v právnej úprave spoločenských vzťahov v lesnom hospodárstve. Na začiatku 90-tych rokov sa na Slovensku postupne presadzoval názor, že čiastočná novelizácia dovtedy platných právnych predpisov v oblasti lesného hospodárstva nemôže zabezpečiť zásadné zmeny, ktoré boli v tom čase nevyhnutné. Ako jediné možné riešenie sa ukazovala nová komplexná úprava spoločenských vzťahov k lesom. Tento zámer sa však nepodarilo presadiť.

V roku 1992 skupina poslancov v slovenskom parlamente iniciovala rokovania o novom lesnom zákone, ale nenašla podporu vo vláde ani v samotnom parlamente. V tejto situácii bolo rozhodnuté o čiastočnej novelizácii existujúcich právnych aktov namiesto vypracovania nového lesného zákona. Po vzniku samostatnej Slovenskej republiky v roku 1993 tak boli základom právnej regulácie v lesnom hospodárstve stále právne predpisy pochádzajúce zo 70-tych rokov, ktoré boli čiastočne novelizované.

Obdobie po roku 1995 možno vo vývoji slovenského lesného práva charakterizovať ako obdobie stabilizácie novelizovaných zákonných predpisov a nových odvodených právnych aktov. Kľúčovým problémom ostávalo vysporiadanie vlastníckych vzťahov k lesným pozemkom, ktoré zatlačilo potrebu riešenia právnych vzťahov v lesnom hospodárstve prijatím nového lesného zákona do úzadia.

V roku 1998 začala znova v odbornej i laickej verejnosti rezonovať potreba vypracovania a prijatia nového lesného zákona. Existujúcu lesnícku legislatívu, platnú viac ako 20 rokov, bolo treba zmeniť hlavne z dôvodu potreby vyjadriť nové podmienky v obhospodarovaní lesov právnymi ustanoveniami aj napriek čiastkovým novelám, ktoré spôsobili, že právna úprava lesného hospodárstva sa stala neprehľadnou a kontroverznou. V tomto období sa zostavil legislatívny zámer zákona o lesoch, ktorý prerokovala a schválila vláda SR v roku 1998 a prijala uznesenie, aby paragrafové znenie zákona predložilo Ministerstvo pôdohospodárstva SR do konca roka 1999. Do plánu hlavných úloh Ministerstva pôdohospodárstva SR na rok 1999 sa však vypracovanie paragrafového znenia zákona o lesoch nakoniec neprenieslo.

Na december 1999 sa znovu zaradil na rokovanie legislatívny zámer zákona o lesoch, na základe ktorého návrh zákona o lesoch vypracovalo Ministerstvo pôdohospodárstva SR v spolupráci s Lesníckym výskumným ústavom Zvolen, pričom sa využili i podnety subjektov oslovených v rámci vnútrorezortného i medzirezortného pripomienkového konania. Tento návrh bol zaradený na rokovanie vlády SR až v júni 2002, kde sa vládny návrh zákona s pripomienkami schválil, avšak na ďalšie ústavné prerokovanie v NR SR nebol predložený z dôvodu konania parlamentných volieb v septembri 2002.

2. Prijatie nového zákona o lesoch

Podľa plánu legislatívnych úloh vlády SR na rok 2004 mal byť v apríli 2004 predložený na rokovanie vlády vládny návrh zákona o lesoch, ktorý mal upraviť súčasne platnú právnu úpravu v súlade s aktuálnymi spoločensko-politickými, ekonomickými a ekologickými podmienkami a po-

žiadavkami na hospodárenie v lesoch SR. Najvýznamnejšími skutočnosťami pre vypracovanie nového zákona o lesoch boli:

- nárast požiadaviek na zabezpečovanie mimoprodukčných funkcií lesa,
- vytvorenie rovnováhy medzi verejnými záujmami a požiadavkami vlastníkov lesov,
- legislatívne riešenie náhrady škôd a náhrad za obmedzenie vlastníckych práv,
- vytvorenie predpokladov na finančné zabezpečenie trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch,
- racionalizácia a skvalitnenie výkonu štátnej správy a dozoru nad hospodárením v lesoch zavedením jednotnej štátnej správy v oblasti lesného hospodárstva,
- zosúladenie s vecne príslušnou legislatívou EÚ,
- zabezpečenie súladu a previazanosti so zákonmi ovplyvňujúcimi realizáciu ustanovení právnych predpisov v lesníctve, najmä so zákonom o ochrane prírody a krajiny,
- odstránenie súčasnej legislatívnej roztrieštenosti lesníckej problematiky a jej sústredenie do uceleného právneho predpisu.

Z dôvodu širokej odbornej a aj politickej diskusie v procese prípravy návrhu zákona v rámci rezortu pôdohospodárstva sa návrh zákona dostal na rokovanie vlády až na začiatku roku 2005. Vládny návrh zákona o lesoch bol vládou SR následne schválený vo februári 2005. Národná rada Slovenskej republiky (NR SR) vládnym návrhom zákona o lesoch schválila s pripomienkami v júni 2005 s účinnosťou od 1. septembra 2005. Vzhľadom na to, že v tomto zákone neboli dostatočne doriešené niektoré ustanovenia, ktoré pri aplikácii zákona spôsobovali v praxi problémy a tiež kvôli tomu, že v rámci schvaľovacieho procesu došlo v návrhu zákona k niektorým zmenám, ktoré neumožňovali zabezpečiť odborné hospodárenie v lesoch v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja, resp. nedostatočne zohľadňovali aktuálny stav v majetkovoprávnom usporiadaní lesných pozemkov, bola v apríli 2007 vo vláde SR a následne v júni 2007 v NR SR schválená novela tohto zákona, ktorá nadobudla účinnosť 1. septembra 2007.

Zákon č. 326/2005 Z.z. o lesoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o lesoch“) je v súčasnosti najdôležitejším právnym predpisom na úseku lesného hospodárstva. Jeho prijatím bola zrušená pôvodná právna úprava pochádzajúca zo 70-tych rokov, ktorá bola novelizovaná v 90-tych rokoch 20. storočia. V zmysle základných ustanovení nový zákon o lesoch upravuje:

- a. vymedzenie lesných pozemkov a ich ochranu,
- b. vlastníctvo lesných pozemkov a využívanie lesov,
- c. odborné hospodárenie v lesoch,
- d. podporu trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch z verejných zdrojov,
- e. pôsobnosť orgánov štátnej správy lesného hospodárstva a štátny dozor v lesoch,
- f. sankcie za porušenie povinností ustanovených týmto zákonom.

Zákon o lesoch obsahuje celkovo trinásť dielov:

1. základné ustanovenia,
2. lesné pozemky a ich ochrana,
3. diferencované hospodárenie v lesoch,
4. ochrana lesa,
5. využívanie lesov verejnosťou a iné využívanie lesov,

6. náhrada škody na lesnom majetku a náhrada za obmedzenie vlastníckych práv,
7. odborné hospodárenie v lesoch,
8. správa lesného majetku vo vlastníctve štátu a združenie vlastníkov lesného majetku,
9. lesná stráž,
10. financovanie verejnoprospešných činností na zabezpečenie trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch,
11. štátna správa lesného hospodárstva,
12. zodpovednosť za porušenie povinností,
13. spoločné, prechodné a záverečné ustanovenia.

Zákon o lesoch vychádza zo spoločenského poslania lesov ako jednej z najdôležitejších zložiek životného prostredia a zároveň ako producenta obnoviteľnej suroviny – drevnej hmoty. Nadväzuje na bohatú tradíciu minulého lesníckeho zákonodarstva a súčasne sa zameriava na zabezpečenie modernej koncepcie trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch. Okrem toho sa zákon v porovnaní s predchádzajúcimi právnymi predpismi v dôsledku širšieho uplatňovania mimoprodukčných funkcií lesov, zohľadnenia lesníckej legislatívy EÚ, ako aj v súvislosti s rešpektovaním základných práv a slobôd občanov podrobnejšie a konkrétnejšie zaoberá záujmami vlastníkov lesov. Z týchto postulátov vychádza aj účel zákona, ktorým je:

- a. zachovanie, zveľaďovanie a ochrana lesov ako zložky životného prostredia a prírodného bohatstva krajiny na plnenie ich nenahraditeľných funkcií,
- b. zabezpečenie diferencovaného, odborného a trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch,
- c. zosúladenie záujmov spoločnosti a vlastníkov lesov,
- d. vytvorenie ekonomických podmienok na trvalo udržateľné hospodárenie v lesoch.

Vzhľadom na to, že problematika lesného práva vo všeobecnosti a konkrétne aj ustanovenia lesného zákona sú pomerne široké, nasledujúce časti príspevku sa zaoberajú hlavne tými právnymi inštitútmi, v ktorých došlo v novom zákone o lesoch k podstatným zmenám v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou.

3. Záujmy vlastníkov lesných pozemkov

V súčasnosti nadobúdajú, okrem produkčných funkcií, stále väčší význam mimoprodukčné funkcie lesov. Les už svojou existenciou prispieva k zachovaniu a obnove prírodnej rovnováhy, k ochrane a udržaniu biodiverzity a zabezpečuje ďalšie nenahraditeľné spoločenské, ekologické a environmentálne funkcie. Z uvedeného dôvodu je účelom zákona o lesoch tiež dosiahnutie vyváženého stavu medzi oprávnenými záujmami vlastníkov lesa a verejnými záujmami. Vlastníctvo v lesnom hospodárstve nemožno ani v súčasnosti chápať ako nikým a ničím neobmedzované panstvo vlastníka nad vecou. Pretože les tvorí základnú zložku životného prostredia, nemožno oddeľovať súkromné a verejné záujmy, ale prostredníctvom právnej normy je potrebné tieto záujmy vhodne skĺbiť tak, aby sa zabezpečila účinná ochrana lesných pozemkov a starostlivosť o lesy, ako o súčasť prírodného bohatstva SR. Toto sa prejavuje v druhom dieli zákona o lesoch, ktorý upravuje ochranu lesných pozemkov.

Podľa § 5, ods. 1 zákona o lesoch možno lesné pozemky využívať na iné účely ako na plnenie funkcií lesov, ak príslušný orgán štátnej správy lesného hospodárstva, po predchádzajúcom stanovisku dotknutých orgánov štátnej správy, rozhodne o ich dočasnom vyňatí alebo trvalom vyňatí z plnenia funkcií lesov alebo o obmedzení využívania funkcií lesov na nich. K vyňatiu alebo obmedzeniu využívania môže dôjsť len v nevyhnutných a odôvodnených prípadoch, najmä ak úlohy spoločenského a ekonomického rozvoja nemožno zabezpečiť inak. Ak o vydanie takéhoto rozhodnutia žiada iná osoba ako vlastník lesného pozemku alebo správca lesného majetku vo

vlastníctve štátu, žiadosť musí obsahovať súhlas vlastníka alebo správcu dotknutého lesného pozemku a dohodu o určení výšky a spôsobe poskytnutia náhrady za obmedzenie vlastníckych práv.

Analogicky, podľa § 6, ods. 3 zákona o lesoch možno územné rozhodnutie, ktoré sa má dotknúť lesných pozemkov, vydať bez súhlasu vlastníka alebo správcu, len ak ide o územné rozhodnutie o umiestnení stavby diaľnice, ciest pre motorové vozidlá vrátane ich súčastí podľa osobitného predpisu. V ostatných prípadoch je na vydanie územného rozhodnutia o umiestnení stavby na lesnom pozemku potrebný súhlas vlastníka alebo správcu lesného pozemku vrátane záväzného stanoviska príslušného orgánu štátnej správy lesného hospodárstva.

V treťom dieli zákona o lesoch v ustanoveniach o diferencovanom hospodárení v lesoch zákon zachováva zásadu predchádzajúcej právnej úpravy a člení lesy z hľadiska využívania ich funkcií na ochranné lesy, lesy osobitného určenia a hospodárske lesy. Na rozdiel oproti minulému postupu pri vyhlasovaní lesov osobitného určenia však ustanovuje povinnosť orgánu štátnej správy lesného hospodárstva konkretizovať v rozhodnutí osobu, na návrh ktorej sa tieto lesy vyhlasujú. Ak návrh na vyhlásenie lesov osobitného určenia predkladá príslušný orgán štátnej správy lesného hospodárstva alebo iná právnická alebo fyzická osoba ako vlastník alebo správca, návrh musí obsahovať súhlas vlastníka alebo správcu s vyhlásením lesov osobitného určenia a dohodu o určení výšky a spôsobe poskytnutia náhrady za obmedzenie vlastníckych práv v dôsledku osobitného režimu hospodárenia¹. Tento súhlas a dohoda sa nevyžadujú vo vojenských lesoch, alebo ak sa osobitný režim hospodárenia uplatňuje na základe právoplatného rozhodnutia príslušného orgánu štátnej vodnej správy podľa Zákona č. 364/2004 Z.z. o vodách alebo na základe všeobecne záväzných právnych predpisov vydaných podľa Zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny.

Významnú zmenu v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou obsahuje piaty diel zákona o lesoch, ktorý upravuje využívanie lesov verejnosťou. Podľa § 30, ods. 1 zákona o lesoch má každý právo vstupovať na lesné pozemky. Tým sa zachovalo právo všetkých vstupovať na lesné pozemky (s výnimkou vojenských lesov) bez osobitného povolenia, ale na rozdiel od ustanovení predchádzajúceho lesného zákona platná právna úprava neumožňuje zbierať pre vlastnú potrebu lesné plodiny a raždie. Tu sa naplno prejavili záujmy vlastníkov lesov, ktoré sa premietli do faktu, že zákonodarca v tomto prípade uprednostnil súkromnoprávny pohľad na vlastnícke právo v zmysle občianskeho práva pred verejnoprávnou úpravou v lesnom zákone.

Pri využívaní lesov verejnosťou je každý povinný chrániť a nenarušovať lesné prostredie, rešpektovať práva a oprávnené záujmy vlastníka, správcu a obhospodarovateľa lesa a pokyny obhospodarovateľa lesa, člena lesnej stráže a orgánu štátnej správy lesného hospodárstva. Orgán štátnej správy lesného hospodárstva môže na žiadosť vlastníka, správcu alebo obhospodarovateľa lesa alebo z vlastného podnetu zakázať alebo obmedziť využívanie lesov verejnosťou na dobu nevyhnutne potrebnú, ak to vyžaduje ochrana práv a oprávnených záujmov vlastníka, správcu a obhospodarovateľa lesa, ochrana lesa alebo iný verejný záujem (napr. v prípade zvýšeného nebezpečenstva vzniku požiarov, zvýšeného nebezpečenstva ohrozenia života alebo zdravia občanov v prípade kalamít, ako aj v období významnom z hľadiska funkcií lesov pri ťažbe v lesoch, zalesňovaní, rozmnožovaní živočíchov a podobne). Orgán štátnej správy lesného hospodárstva musí zákaz alebo obmedzenie využívania lesov verejnosťou vhodným spôsobom zverejniť a v prípade potreby obhospodarovateľovi lesa uloží dotknutú časť lesa označiť. Zákon o lesoch tiež taxatívne vymenúva činnosti, ktoré sú v rámci využívania lesa verejnosťou zakázané, pričom ustanovuje povolenie niektorých výnimiek orgánom štátnej správy lesného hospodárstva iba po predchádzajúcom súhlase vlastníka, správcu alebo obhospodarovateľa lesa.

Jedným zo základných predpokladov na zosúladenie záujmov spoločnosti a vlastníkov lesov je vytvorenie vhodných ekonomických podmienok. Keďže lesy plnia okrem produkčnej aj ekologickej a environmentálnej funkcie, zabezpečovanie ktorých spôsobuje vlastníkom lesov obmedzenie vlastníckych práv, zákon o lesoch ustanovuje povinnosť štátu, príslušných právnických osôb alebo fyzických osôb, v súlade s Ústavou SR, poskytnúť z dôvodu obmedzenia hospodárenia alebo vykonávania opatrení vo verejnom alebo inom záujme finančnú náhradu za tieto obmedzenia. Touto problematikou sa zaoberá šiesty diel zákona o lesoch, ktorý upravuje náhradu škody na lesnom majetku a náhradu za obmedzenie vlastníckych práv.

¹ Pod pojmom osobitný režim hospodárenia rozumie zákon o lesoch spôsob hospodárenia významne zmenený oproti bežnému hospodáreniu, ktorý smeruje k zabezpečeniu špecifických potrieb spoločnosti, právnických alebo fyzických osôb (na účely zákona o lesoch sa bežným hospodárením v lesoch rozumie taký spôsob hospodárenia, ktorý pri dodržaní ustanovení tohto zákona umožňuje racionálne využívanie všetkých jeho funkcií, najmä produkčnej funkcie – tento spôsob hospodárenia zodpovedá návrhu hospodárskych opatrení lesného hospodárskeho plánu pred uplatnením osobitného režimu hospodárenia).

Podľa ustanovení § 34 zákona o lesoch, škodou na lesnom majetku sa na účely tohto zákona rozumie najmä škoda spôsobená imísiami, inými antropogénnymi škodlivými činiteľmi, požiarom alebo škoda spôsobená zverou. Ten, kto spôsobí škodu na lesnom majetku, je povinný vykonať opatrenia na nápravu alebo uhradiť s tým spojené náklady. Vlastník lesného majetku je povinný poskytnúť súčinnosť pôvodcovi škody pri vykonávaní opatrení na nápravu. Prípadná zodpovednosť za škodu ani trestná zodpovednosť tým nie sú dotknuté. Na náhradu škody spôsobenej na lesnom majetku sa vzťahujú všeobecné predpisy o zodpovednosti za škodu a o náhrade škody podľa Občianskeho zákonníka, resp. Obchodného zákonníka.

Podľa ustanovení § 35 zákona o lesoch, náhrada za obmedzenie vlastníckych práv patrí vlastníčkovi alebo správcovi, ak trvalým alebo dočasným vyňatím, obmedzením využívania alebo osobitným režimom hospodárenia dôjde k obmedzeniu vlastníckych práv. Náhrada za obmedzenie vlastníckeho práva sa poskytuje podľa tohto zákona, ak osobitné predpisy (napr. zákon o ochrane prírody a krajiny, zákon o vodách) neustanovujú inak. Obmedzenie vlastníckych práv má svoj základ v Ústave SR, podľa ktorej nútené obmedzenie vlastníckeho práva je možné iba v nevyhnutnej miere a vo verejnom záujme, a to na základe zákona a za primeranú náhradu. Toto ustanovenie sa premieta aj následne v občianskoprávnej úprave, podľa ktorej možno vo verejnom záujme vec vyvlastniť alebo vlastnícke právo obmedziť, ak účel nemožno dosiahnuť inak, a to len na základe zákona, len na tento účel a za náhradu.

Náhradu za obmedzenie vlastníckych práv je v primeranom rozsahu povinný vlastníčkovi alebo správcovi poskytnúť ten, na koho žiadosť alebo návrh dochádza k obmedzeniu vlastníckych práv. Náhrada za obmedzenie vlastníckych práv sa poskytuje na základe dohody o určení výšky a spôsobe jej poskytnutia, ktorej návrh predkladá vlastníčkovi alebo správcovi ten, na koho žiadosť alebo návrh dochádza k obmedzeniu vlastníckych práv. Ak sa nedosiahne dohoda, o výške alebo spôsobe poskytnutia náhrady za obmedzenie vlastníckych práv rozhoduje súd podľa ustanovení Občianskeho súdneho poriadku, pričom nárok na náhradu škody nie je tým dotknutý.

Náhrada za obmedzenie vlastníckych práv sa uplatňuje najmä

a) pri vyňatí a obmedzení využívania

1. na lesnom pozemku v dôsledku

- trvalého vyňatia,
- dočasného vyňatia alebo
- obmedzenia využívania,

2. na lesnom poraste v dôsledku

- predčasného vyrúbania lesného porastu,
- straty produkcie lesného porastu za dobu vyňatia alebo obmedzenia využívania,
- zníženia prírastku lesného porastu,
- zníženia kvality produkcie lesného porastu,

3. v dôsledku zvýšenia nákladov hospodárenia na dotknutých lesných pozemkoch a lesných porastoch,

b) pri osobitnom režime hospodárenia v dôsledku

1. straty alebo zníženia výnosu z produkcie dreva oproti bežnému hospodáreniu v lesoch,
2. straty alebo zníženia výnosu z ostatných úžitkov lesa,
3. zvýšených nákladov nad rámec bežného hospodárenia v lesoch.

Náhrada za obmedzenie vlastníckych práv patrí aj vlastníčkovi a správcovi, ak vykonaním lesotechnických meliorácií, zriadením a využívaním dočasných skusných plôch a trvalých skusných plôch lesníckou ochranárskou službou alebo na národnú inventarizáciu lesov a monitoring lesov alebo vykonaním opatrení na zaistenie bezpečnosti osôb a majetku dôjde k obmedzeniu vlastníckeho práva. Táto náhrada patrí vo výške podľa dohody toho, kto vykonáva lesotechnické meliorácie alebo opatrenia na zaistenie bezpečnosti osôb a majetku alebo toho, kto zriaďuje alebo využíva dočasné skusné plochy a trvalé skusné plochy s vlastníkom alebo správcovi, ktorej súčasťou je

aj dohoda o spôsobe poskytnutia tejto náhrady. Ak k dohode nedôjde, o výške a spôsobe poskytnutia náhrady rozhoduje súd podľa ustanovení Občianskeho súdneho poriadku.

4. Zabezpečenie odborného hospodárenia v lesoch

Siedmy diel zákona o lesoch podrobne rieši problematiku odborného hospodárenia v lesoch. Ustanovenie § 36 zákona o lesoch definuje odborné hospodárenie v lesoch, ktorým sa na účely tohto zákona rozumie povinnosť obhospodarovateľa lesa zabezpečiť hospodárenie podľa lesného hospodárskeho plánu alebo výpisu z neho prostredníctvom odborného lesného hospodára. V tejto súvislosti nový zákon o lesoch v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou podstatne mení práve ustanovenia týkajúce sa lesného hospodárskeho plánu, jeho súčastí a procesu jeho vyhotovenia.

Podľa § 40 zákona o lesoch je lesný hospodársky plán (LHP) nástrojom štátu, vlastníka, správcu a obhospodarovateľa lesa na trvalo udržateľné hospodárenie v lesoch. Súčasťami LHP vyhotoveného pre lesný celok sú najmä:

- a. všeobecná časť,
- b. opis dielcov,
- c. plán hospodárskych opatrení,
- d. plochová tabuľka,
- e. prehľadové tabuľky,
- f. obrysová a porastová mapa.

Výpis z LHP vyhotovený na žiadosť vlastníka alebo obhospodarovateľa lesa pre vlastnícky celok obsahuje opis dielcov, plán hospodárskych opatrení a obrysovú a porastovú mapu. Okrem uvedených súčastí môže LHP alebo výpis z LHP obsahovať aj iné súčasti.

Náklady na vyhotovenie uvedených súčastí LHP hradí vyhotovovateľovi LHP štát prostredníctvom verejného obstarávateľa, ktorým je ministerstvo pôdohospodárstva, alebo na základe jeho poverenia príslušný orgán štátnej správy lesného hospodárstva alebo právnická osoba zriadená ministerstvom pôdohospodárstva na zabezpečenie úloh hospodárskej úpravy lesov. Ak vlastník, správca alebo obhospodarovateľ lesa zabezpečí vyhotovenie LHP ním vybranou fyzickou osobou alebo právnickou osobou, s ktorou uzavrie zmluvu o vyhotovení LHP, tento postup sa nepoužije. Zmluva o vyhotovení LHP sa uzavrie najneskôr do 30. júna v roku, ktorý predchádza roku, v ktorom sa skončí platnosť LHP. Náklady na vyhotovenie iných súčastí LHP uhrádza vyhotovovateľovi LHP ten, na koho žiadosť boli vyhotovené.

Vyhotovovateľ LHP je právnická osoba alebo fyzická osoba, s ktorou vlastník, správca, obhospodarovateľ lesa alebo verejný obstarávateľ uzavrel zmluvu o vyhotovení LHP a ktorá je držiteľom živnostenského oprávnenia na výkon tejto činnosti. Úlohy súvisiace so zabezpečením a organizáciou vyhotovenia LHP a jeho schvaľovaním vykonáva príslušný orgán štátnej správy lesného hospodárstva. Výber vyhotovovateľa LHP zabezpečuje verejný obstarávateľ. LHP sa vyhotovuje spravidla na obdobie desať rokov.

Vlastník, správca alebo obhospodarovateľ lesa najneskôr 18 mesiacov pred skončením platnosti LHP oznámi túto skutočnosť príslušnému orgánu štátnej správy lesného hospodárstva, ako aj skutočnosť, že obstará vyhotovenie LHP u vyhotovovateľa LHP. Ak vlastník, správca alebo obhospodarovateľ lesa tieto skutočnosti neoznámi, výber vyhotovovateľa LHP zabezpečí verejný obstarávateľ. S úspešným uchádzačom uzatvorí zmluvu o vyhotovení LHP najneskôr do 31. decembra roka, ktorý predchádza roku, v ktorom sa skončí platnosť LHP. Tieto skutočnosti oznámi vlastníkovi alebo správcovi a obhospodarovateľovi lesa.

Po uzatvorení zmluvy s vyhotovovateľom LHP, vyhotovovateľ vypracuje správu o doterajšom hospodárení a o určení zásad na vyhotovenie LHP pre príslušný lesný celok, ktorú predloží príslušnému orgánu štátnej správy lesného hospodárstva, najneskôr do konca februára posledného roka

platnosti LHP. Orgán štátnej správy lesného hospodárstva bezodkladne oznámi dotknutým orgánom štátnej správy (napr. orgánom ochrany prírody alebo orgánom štátnej vodnej správy), právnickým osobám a fyzickým osobám, ktorých práva môžu byť vyhotovením LHP dotknuté, že do správy o hospodárení môžu nahliadnuť a zároveň ich vyzve na predloženie pripomienok k správe o hospodárení a požiadaviek na vypracovanie pokynov na vyhotovenie LHP v lehote do 15 dní od doručenia oznamu. V ozname uvedie dátum prerokovania správy o hospodárení a predložených pripomienok a požiadaviek, ktoré sa uskutočnia najneskôr do siedmich dní od posledného dňa lehoty, určenej na ich predloženie. O výsledkoch prerokovania správy o hospodárení a pripomienok a požiadaviek sa vyhotoví protokol, ktorý obsahuje pokyny na vyhotovenie LHP a termín predloženia návrhu LHP orgánu štátnej správy lesného hospodárstva najneskôr do 15. decembra posledného roku platnosti LHP. Konanie o vyhotovení LHP sa začína dňom vyhotovenia uvedeného protokolu. Na pripomienky a požiadavky uplatnené po vyhotovení protokolu sa neprihliada. Vyhotovovateľ LHP je pri vyhotovení LHP povinný postupovať podľa pokynov na vyhotovenie LHP obsiahnutých v tomto protokole. Obhospodarovateľ lesa je povinný poskytnúť vyhotovovateľovi LHP podklady potrebné na vypracovanie správy o hospodárení a na vyhotovenie LHP zabezpečiť súčinnosť odborného lesného hospodára.

Návrh LHP schvaľuje orgán štátnej správy lesného hospodárstva po záväznom vyjadrení dotknutých orgánov štátnej správy, ktorým kontrolujú splnenie uplatnených pripomienok a požiadaviek, rozhodnutím, ktorého prílohou je LHP. Ak predložený návrh obsahuje nedostatky, ktoré zabraňujú jeho schváleniu, vráti ho vyhotovovateľovi LHP a určí požiadavky alebo podmienky, po splnení ktorých možno LHP predložiť na jeho schválenie. O schválení LHP rozhodne najneskôr do jedného roka od začatia konania o vyhotovení LHP, pričom ministerstvo pôdohospodárstva môže v odôvodnených prípadoch túto lehotu predĺžiť. Účastníkom konania a zúčastneným osobám sa doručuje len oznámenie o schválení LHP. Odvolanie proti rozhodnutiu o schválení LHP nemá odkladný účinok a účastník konania sa môže odvolať len v tej časti, ktorá sa ho týka. Hospodárske opatrenia v období od skončenia platnosti LHP do schválenia návrhu LHP navrhuje vyhotovovateľ LHP a odsúhlasuje ich orgán štátnej správy lesného hospodárstva po prerokovaní s vlastníkom, správcom a obhospodarovateľom lesa a s dotknutými orgánmi štátnej správy.

V súvislosti s konaním pri vyhotovení LHP je potrebné uviesť, že zákon o lesoch v spoločných ustanoveniach zavádza inštitút zúčastnenej osoby. Podľa ustanovení § 67 zákona o lesoch sa na konanie podľa tohto zákona vzťahuje všeobecný predpis o správnom konaní, ak tento zákon neustanovuje inak. Ak združenie s právnou subjektivitou nie je účastníkom správneho konania, je zúčastnenou osobou, ak predmet jeho činnosti súvisí s využívaním a ochranou lesného majetku a ak písomne oznámi svoju účasť v konaní najneskôr do 7 dní od upovedomenia o začatí konaní. Združenie môže písomne požiadať orgán štátnej správy lesného hospodárstva, aby ho upovedomil o začatých správnych konaniach, v ktorých môžu byť dotknuté jeho záujmy. Orgán štátnej správy lesného hospodárstva, ktorému bola táto žiadosť doručená, je povinný upovedomiť združenie o začatých správnych konaniach, v ktorých môžu byť dotknuté jeho záujmy, a to najneskôr do 7 dní odo dňa začatia konania alebo odo dňa doručenia žiadosti, ak sa konanie už začalo.

V porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou sa v zákone o lesoch podstatne zmenil aj záväzný charakter údajov LHP. Kým v minulosti LHP obsahovali záväzné údaje (hospodársky spôsob a jeho forma, horná hranica objemu obnovnej úmyselnej ťažby, horná hranica objemu výchovnej úmyselnej ťažby v porastoch s vekom nad 50 rokov, dolná hranica objemu výchovnej úmyselnej ťažby v porastoch s vekom do 50 rokov, plocha prerezávky a výchovnej ťažby a obnovné zastúpenie hlavných drevín) a tiež smerné a orientačné ukazovatele, platný zákon o lesoch toto explicitne nestanovuje. Ako príklad možno uviesť ustanovenia § 21 zákona o lesoch, podľa ktorých výchova lesa prečistkami a prebierkami sa vykonáva v rozsahu odporučenom LHP alebo podľa návrhu odborného lesného hospodára. Ak však obhospodarovateľ lesa vykonáva výchovu lesa odporučenú LHP, môže sa uchádzať o podporu z verejných zdrojov podľa osobitných predpisov. Podobne, podľa ustanovení § 23 zákona o lesoch sa môže objem dreva z úmyselnej ťažby vykonanej v dielci s vekom nad 50 rokov oproti objemu ťažby odporučenému v LHP prekročiť najviac o 15 %.

5. Vytvorenie ekonomických podmienok na trvalo udržateľné hospodárenie v lesoch

V záujme plnenia všetkých funkcií lesov a potrieb spoločnosti zákonodarca ustanovil povinnosť štátu podporovať činnosti zamerané na obnovu a rozvoj lesného hospodárstva, tvorbu a zachovanie krajiny a ochranu lesa. Štát má tiež podporiť vybrané činnosti v rámci hospodárskej úpravy lesov, lesníckeho výskumu a vývoja, poradenstva a vzdelávania v neštátnom lesníckom sektore. Tento zámer sa premietol do desiateho dielu zákona o lesoch, ktorý upravuje financovanie verejnoprospešných činností na zabezpečenie trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch.

Podľa ustanovení § 55 zákona o lesoch štát z prostriedkov štátneho rozpočtu s cieľom trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch zabezpečuje:

- a. stratu z hospodárenia v lesoch a zo zabezpečenia výkonu odbornej správy lesov, ktorú nie je možné uhradiť z výnosov z hospodárenia v lesoch, a to v prípade ustanovenia odbornej správy lesov rozhodnutím príslušného orgánu štátnej správy lesného hospodárstva, ak obhospodarovateľ lesa nezabezpečí odborné hospodárenie v lesoch,
- b. lesnícky výskum a štátne úlohy výskumu a vývoja v lesnom hospodárstve,
- c. vyhotovovanie lesných hospodárskych plánov,
- d. rozvoj hospodárskej úpravy lesov, metód a postupov jej vykonávania,
- e. komplexné zisťovanie stavu lesa vrátane národnej inventarizácie lesov a monitoringu lesov,
- f. tvorbu a spravovanie informačného systému lesného hospodárstva,
- g. tvorbu, spravovanie, vydávanie a archiváciu tematického štátneho mapového diela s tematickým obsahom lesného hospodárstva,
- h. kontrolu lesného reprodukčného materiálu a ochranu genetických zdrojov lesných drevín,
- i. lesnícku ochranársku službu,
- j. monitorovanie zdravotného stavu lesov,
- k. letecký protipožiarny monitoring, evidenciu lesných požiarov a zabezpečovanie varovného protipožiarneho systému,
- l. leteckú veľkoplošnú ochranu lesov a realizáciu súvisiacich ozdravných opatrení,
- m. starostlivosť o drobné vodné toky v správe právnickej osoby zriadenej alebo založenej ministerstvom pôdohospodárstva, lesníckotechnické meliorácie, zahrádzanie bystrín a protipovodňovú ochranu,
- n. zavádzanie systémov certifikácie lesov,
- o. špecifické činnosti vykonávané rozpočtovými organizáciami a príspevkovými organizáciami zriadenými ministerstvom pôdohospodárstva,
- p. zostavenie súhrnného lesníckeho ekonomického účtu,
- q. vzdelávanie a poradenstvo v lesnom hospodárstve.

Výdavky na činnosti uvedené pod písmenami b), d) až l) a n) až p) sa hradia rozpočtovým organizáciám a príspevkovým organizáciám zriadeným ministerstvom. Náklady na činnosť uvedenú pod písmenom m) sa hradia správcovi drobného vodného toku alebo fyzickej osobe alebo právnickej osobe, ktorá tieto činnosti vykonáva. Náklady na činnosť uvedenú pod písmenom q) sa hradia fyzickým osobám a právnickým osobám, ktoré túto činnosť vykonávajú. Na výdavky na činnosti uvedené pod písmenami e), f), j) a k) možno použiť finančnú pomoc z rozpočtu Európskej únie. Treba podotknúť, že jednotlivé tituly podpory sú v zákone o lesoch navrhnuté tak, aby vyhovovali podmienkam a potrebám lesného hospodárstva SR a aby boli súčasne kompatibilné s možnosťou využívania prostriedkov štrukturálnych fondov EÚ.

Literatúra

1. www.government.gov.sk
2. www.nrsr.sk
3. www.zbierka.sk

Kontakt

Doc. Ing. Rastislav Šulek, Ph.D.

Katedra ekonomiky a riadenia lesného hospodárstva, Lesnícka fakulta

Technická univerzita vo Zvolene

T. G. Masaryka 24, 960 53 Z v o l e n, Slovenská republika

sulek@vsld.tuzvo.sk

Doc. Dr. Ing. Jaroslav Šálka

Katedra ekonomiky a riadenia lesného hospodárstva, Lesnícka fakulta

Technická univerzita vo Zvolene,

T. G. Masaryka 24, 960 53 Zvolen

Slovenská republika

salka@vsld.tuzvo.sk

STAV ELIMINOVANIA NIEKTORÝCH ROZDIELOV V SEKTOROCH LESNÍCTVA MEDZI SLOVENSKOM A ZAHRANIČÍM

Ing. Jozef Tutka, CSc.

Národné lesnícke centrum — Lesnícky výskumný ústav

Úvod

Do roku 1989 bolo 99,14 % plochy lesov v užívaní štátnych organizácií. Družstevné organizácie užívali 0,81 % a súkromní vlastníci 0,05 % lesov. Prijatím zákona č. 229/91 Zb. a jeho najznámejšej novely zákona č. 503/2003 Z.z., ďalej zákona o majetku obcí č. 138/1991Zb. zákona o zmiernení majetkových krívd cirkvám a majetkovým spoločnostiam č. 282/1993 Z.z. a zákona č. 549/2004 Z.z. o zmene a doplnení zákona č. 330/91 Zb. o pozemkových úpravách..., sa tento stav výrazne zmenil. Vo vlastníctve štátu ostalo okolo 44 % výmery lesov a zvyšok 56 % pripadol na neštátne subjekty. V užívaní štátu je v súčasnosti okolo 56 % lesa, z toho takmer 12 % neštátnych lesov, z ktorých časť je v zmluvnom prenájme a zvyšok ešte stále majetkovo nevysporiadaných.

Aj vďaka prijatým zákonom sa veľa problémov vyriešilo alebo úspešne rieši no ešte predsa ostáva dosť nedoriešených otázok týkajúcich sa realizácie vlastníckych práv a disponovania s lesným majetkom, ako aj reštitučných náhrad, najmä vo vzťahu k povinnej osobe podľa zákona č. 229/1991 Zb, jeho neskorších noviel, zákona o ochrane prírody a krajiny zákona č. 543/2002 Z.z., v znení neskorších doplnkovo, zákona o vodách ap.

V tomto príspevku sa rámcovo charakterizujú niektoré odlišnosti, ale aj problematiky v ktorých nastal významný pokrok oproti 90-tým rokom minulého storočia v hospodárskej i lesopolitickej oblasti lesníctva v tuzemsku s akcentom na štátny a neštátny užívateľský sektor v porovnaní so zahraničím.

Podstata špecifik lesníctva SR

Odvetvie lesníctva i poľnohospodárstva, ako aj iné hospodárske odvetvia Slovenska sa v prvej polovici minulého storočia formovali vyvíjali ako v ostatných štátoch Európy. Rámce ich rozvoja vytváral vtedajší systém trhovej ekonomiky spočívajúcej na súkromnom a verejnom vlastníctve, agrárnom type krajiny, s malým podielom priemyslu a pomerne nízkym stupňom mechanizácie v poľnohospodárstve a lesníctve. V lesníctve Slovenska sa prejavil nižší stupeň rozvoja priemyslu a agrárny charakter územia Slovenska z obdobia monarchie v prírode blízkom a ekonomickými školami lesnej statiky menej ovplyvnenom hospodárení v lesoch. Lesná výroba bola úzko prepojená s poľnohospodárskymi aktivitami vidieka. Drevo bolo významným energetickým zdrojom, čo sa prejavilo aj v hospodárskom spôsobe, tvare lesa a drevinovom zložení lesných porastov urbárskych a niektorých obecných a súkromných lesov. Princíp trvalosti a rovnomernosti výnosu a maximalizácie drevoprodukčnej funkcie, stanoviteľne vhodného zastúpenia lesných drevín, sa v celom rozsahu uplatňoval predovšetkým v lesoch spravovaných štátom, a potom i v neštátnych lesoch, pre ktoré bolo hospodárenie v štátnych lesoch v tom čase vzorom.

Po zmenách v roku 1948 postupne zanikla pluralita neštátnych vlastníckych foriem v celom hospodárstve Slovenska. V poľnohospodárstve zaniklo súkromné a ostané neštátne vlastníctvo iba v prípade štátnych majetkov. Združením roľníkov do jednotných roľníckych družstiev sa menila spravidla iba forma užívania. Väčšina pôvodných vlastníkov ostala de jure vlastníkami, no de facto neboli ani užívateľmi ani vlastníkami. Časť roľníkov, ktorí nevstúpili do družstiev a v danej lokalite

neboli štátne majetky, zostali ďalej vlastníkmi a užívateľmi svojho majetku. Užívanie ich pôvodných pozemkov im bolo rôznymi spôsobmi sťažované.

Súkromné vlastníctvo i užívanie lesov prakticky trvalo až do roku 1977, keď nadobudli platnosť lesný zákon č. 61/1977 Zb. a zákon o hospodárení v lesoch a štátnej správe lesného hospodárstva č. 100/1977 Zb. Účinnosťou týchto právnych noriem bolo de facto zrušené súkromné vlastníctvo i užívanie lesov. De jure sa však súkromné vlastníctvo zachovalo.

Výmera lesov sa za toto obdobie zvýšila o takmer 450 tis. ha. Značnú časť prírastku tvorili malo-lesy, ktoré neboli predtým evidenčne podchytené. Pribudli však aj plochy novozaložených lesov, najmä v súvislosti s Generálnym plánom zvelaďovania poľného, lesného a vodného hospodárstva (GPZLV) z päťdesiatych rokov v lokalitách menej vhodných, alebo nevhodných pre poľnohospodárstvo, so značným prínosom pre vodné hospodárstvo a krajinu. Zakladanie lesov s významným vodohospodárskym prínosom pre krajinu i s pôdoochranným a melioračným efektom sa realizovalo aj v sedemdesiatych rokoch.

Celkový systém hospodárenia podľa lesných hospodárskych plánov (LHP) presadzoval trvalosť, vyrovnanosť a prírode blízke drevinové zloženie, čo bolo aj z pohľadu súčasnej svetovej stratégie veľmi pozitívne. Určitý negatívny vplyv na tento základný lesnícky princíp hospodárenia malo centrálné plánovanie dodávok dreva pre intenzívne a proexportne orientovaný drevospracujúci priemysel, ktorý to v zásade nerešpektoval. Duálne, resp. prednostné politické riadenie lesného hospodárstva v značnej miere degradovalo objektivnosť LHP i tohto systému.

Po roku 1989 a najmä v rokoch 1990 a 1991 sa zmenou ústavy a prijatím Zákona o pôde (č. 229/1991 Zb. a jeho neskorších noviel) a ďalších reštitučných zákonov obnovili a zrovno-právničili všetky druhy vlastníctva a začal proces navracania všetkých druhov majetku, ktoré boli odňaté pôvodným vlastníkom. Proces odovzdávania lesného majetku, ktorý sa realizoval aj podľa osobitných reštitučných zákonov (pre obecné a cirkevné lesy) pokročil najviac. Najväčšiu výmeru ešte ostáva odovzdať súkromným vlastníkom lesa, resp. vlastníkom súkromného práva. Reštitúcie náhrad za pozemky a neporovnateľné porasty bolo možné realizovať iba u súkromných lesov a lesov lesných spoločenstiev (vrátane bývalých urbárskych lesov). Neboli však systémovo riešené, pretože úhrada celého objemu reštitúcií povinnou osobou, podnikmi štátnych lesov (v súčasnosti už iba Lesy SR š.p., TANAP š.p., Lesopoľnohospodársky podnik Ulič š.p.) nebola reálna bez zaangažovania štátu, vzhľadom na ich hospodársku situáciu a nedostatok voľných finančných prostriedkov. Aj pri vytváraní sektoru neštátnych lesov nebola najpriaznivejšia klíma spolupráce so štátnym sektorom a verejnosťou. Vinu niesli obidve stránky, no asi najviac neodborné laické skupiny, ktoré mali z toho aj politické body. Ústretovejší prístup organizačných zložiek podnikov štátnych lesov mohol prispieť k väčšiemu zblíženiu štátneho a neštátneho sektora už v jeho začiatkoch. Objektívne sa takýto postup aj očakával, pretože neštátne subjekty začínali na „zelenej lúke“, ako v materiálnej a finančnej, tak aj odbornej oblasti. Morálne a psychologické straty z tohto nepochopenia sa odstraňujú už dlhodobo s pomerne dobrými výsledkami. Napriek tomu sa to odzrkadlilo na celkovej klíme vo vnútri odvetvia, a úrovni pozitívnych väzieb s verejnosťou.

Vlastníctvo lesov

Vlastníctvo lesov je spravidla rozlišované aj v zahraničí na základe druhu zápisu v katastri alebo inom relevantnom inštitúte, na vlastníctvo verejné a súkromné. K verejným lesom patria lesy vo vlastníctve štátu, korporácií, lesy obecné ap. K súkromným lesom sa zaraďujú lesy súkromné, cirkevné, lesných spoločenstiev (bývalé urbáre) ap.

Najväčší podiel štátnych lesov má v štátoch trhových ekonomík Grécko (71,8 %), SRN (41,9 %), Veľká Británia (37,4 %). Z bývalých štátov socialistického tábora je to zas Poľsko, Bulharsko, Česko, Maďarsko a Rumunsko. Slovensko má z posledne uvedených štátov najnižšiu výmeru štátnych lesov (43,7 %)

Vysoký podiel výmery neštátnych lesov a z nich súkromných, v štátoch rozvinutej trhovej ekonomiky mal veľký význam aj pri formulovaní lesníckej politiky a v rámci nej aj legislatívy, ktorá vytvára rámce pre realizáciu vlastníckych práv a obhospodarovanie lesa.

Počty vlastníckych subjektov

Spolková republika Bavorsko, ktorej lesníctvo sa považuje za porovnateľné s lesníctvom Slovenska, má z výmery lesov okolo 2,3 mil. ha, 53% súkromných lesov, čo je 1,32 mil. ha. Na Slovensku je neštátnych lesov 56%, teda 1,12 mil. ha. Zatiaľ čo v Bavorsku evidujú okolo 500 tis. neštátnych vlastníkov lesa (499 327) s reálne rozlíšeným majetkom v katastri a teréne, na Slovensku je okolo 100 tis. vlastníkov, bez vlastníkov tzv. ideálnych podielov.

V SR je evidovaných okolo 96 tis. vlastníkov lesa, ktorým bol do roku 2005 vydaný les v počte viac ako 54 000. Nie sú v tom ale zohľadnení tzv. podieloví spoluvlastníci, niektorých bývalých foriem tohto vlastníctva, zahrnutí teraz do spoločnostevných lesov (urbárov ap.). Táto forma vlastníctva nespôsobuje drobenie výmeru lesných pozemkov, pretože ide o ideálne podiely, bez vyznačenia výmery v teréne. V oficiálnych databázach sa eviduje okolo 8 500 podnikateľských subjektov. Podľa Obch. Z, §2. odsek 2, písmeno d, by vzhľadom na rovnakú povahu i rovnocennosť všetkých druhov vlastníctva mohli byť všetci vlastníci špecifickou kategóriou podnikateľov.

Správa a štátna správa lesov

Správu lesov vo vlastníctve štátu zabezpečuje štát prostredníctvom organizácií, ktorých je zakladateľom. Sú prípady (Rakúsko), kde týmto subjektom je akciová spoločnosť so 100% účasťou štátu.

Štátna správa ako dozorný orgán nad lesmi, zabezpečujúca úlohy štátu a kontrolu dodržiavania zákona o lesoch je vo väčšine štátov trhovej ekonomiky oddelená od správy štátnych lesov ako samostatný orgán v rámci funkčného ministerstva (poľnohospodárstva a lesníctva, životného prostredia ap.) alebo prierezového ministerstva (ministerstva vnútra). V Nemecku je štátna správa v štátnych aj neštátnych lesoch zabezpečovaná pracovníkmi štátnych lesov. Vo väčšine štátov nie je uspokojivo doriešená otázka kompetencií štátnej správy životného prostredia, ochrany prírody a krajiny a štátnej správy lesníctva. Za základné riešenie týchto rozporov sa považuje vypracovanie kvalitných územných plánov vychádzajúcich z nadregionálnych územných systémov ekologickej stability, ako i neustály proces spoločných kompromisných rokovaní a dohôd zainteresovaných.

Lesy neštátnych subjektov spravujú v zahraničí spravidla fyzické alebo právnické subjekty na základe zmlúv o nájme alebo samotní vlastníci lesov, ktorí zabezpečujú obhospodarovanie podnikateľmi na základe zmlúv.

Štátnu správu v neštátnych lesoch zabezpečujú vo väčšine štátov tie isté orgány ako v sektore štátnych lesov. V neštátnych lesoch v Poľsku vykonávajú funkciu štátnej správy vojvodstva (regionálny úrad všeobecnej správy), ktoré sú zložkou ministerstva vnútra. Po dohode so štátnymi lesmi môžu vojvodstvá poveriť vykonávaním funkcie štátnej správy (dozoru) v neštátnych lesoch, regionálne riaditeľstvá lesov, resp. nadlesníctva.

Štátnu správu v štátnych i neštátnych lesoch SR v vykonáva osobitná štátna správa, ktorej orgány tvoria ministerstvo, krajský lesný úrad a obvodný lesný úrad.

Realizácia obhospodarovania lesov

V štátnych lesoch zabezpečujú obhospodarovanie lesov vo vlastníctve štátu právnické subjekty, ktoré sú poverené správou týchto lesov. Právnický subjekt je v zmysle obchodného zákonníka daného štátu podnikom alebo akciovou spoločnosťou so 100%-nou účasťou štátu. Podniky (akciové spoločnosti) štátnych lesov majú spravidla 2 (ekonomicky vyspelé štáty), alebo (časť bývalých štátov východného bloku) 3- stupňovú organizačnú štruktúru riadenia.

Vo väčšine štátov zabezpečujú a organizujú tieto subjekty takmer v celom rozsahu pestovnú činnosť vo vlastnej rézii, výnimočne menší podiel aj neštátnymi subjektmi. Ťažbová činnosť, na úrovni výkonov, alebo celej ťažbovej činnosti, sa zabezpečuje dodávateľsky (drevo sa predáva na pni). Najvyšší stupeň realizácie obhospodarovania lesov cudzími je v súčasnosti v LH ČR, kde to zabezpečujú na zmluvnom základe lesné akciové spoločnosti a ostatné fyzické a právnické podnikateľské subjekty. Najnižšie zase v Poľsku, kde si prevažnú časť činnosti zabezpečujú vlastnými pracovníkmi.

V neštátnych lesoch sa na najnižších stupňoch riadenia kopíruje organizačná štruktúra štátnych lesov.

V SR štátne podniky LH organizujú obhospodarovanie lesov v vlastnými pracovníkmi, v hlavných lesníckych činnostiach, podľa jednotlivých výkonov od 13% v približovaní dreva až do 23% v umelej obnove lesa. Objem zabezpečovania výkonov lesnej výroby neštátnymi fyzickými alebo právnickými subjektami sa podľa organizačných zložiek Lesov SR š. p. už približuje k hornej hranici (optimu). Predaj dreva na pni, okrem kalamít sa uplatňuje v menšej miere.

Neštátne subjekty obhospodarujú svoje lesy sami pomocou svojich rodinných príslušníkov, resp. na základe nájomných zmlúv fyzickými alebo právnickými subjektmi. V značnej miere sa využíva aj predaj dreva na pni.

V slovenských pomeroch je zabezpečovanie obhospodarovania lesov neštátnych subjektov spektrom (škálou) podnikateľských subjektov od podnikov ŠL, cez akciové spoločnosti, s.r.o., fyzické osoby, organizačné zložky samospráv až po samotných vlastníkov lesa (predovšetkým v súkromných lesoch).

Plánovanie v lesnom hospodárstve

Stratégia a koncepcia a prognózy LH a lesníctva sa v zahraničí vypracúvajú a spresňujú najvyššími orgánmi lesníctva v pravidelných časových intervaloch. Strednodobé plánovanie sa zabezpečuje cestou lesných hospodárskych plánov (LHP) a krátkodobé formou ročného výrobného finančného plánu, resp. manažerského plánu.

V zahraničí sa spravidla vychádza tiež zo základného diela zriaďovania lesov LHP, resp. z ustanovení lesného zákona. Zariaďovateľskú činnosť zabezpečuje štátna správa, resp. špeciálne inštitúcie (Lesoprojekt, odbor hospodárskej úpravy vo výskumných inštitúciách ap.)

Vlastníci lesov verejného práva, resp. všetci vlastníci nad určitú výmeru lesov sú povinní dať vyhotoviť LHP. Podkladom LHP je inventúra a analýza stavu lesa. LHP obsahuje opatrenia zachovania funkcií lesa a zabezpečenia hospodárskeho využívania lesov na princípe trvalosti a vyrovnanosti. LHP stanovuje výšku ťažby (etát) a upravuje výchovu porastov ich výmerou, prímies drevín skvalitňujúcich štruktúru lesa ap. Spravidla je povinnosť vyhotovenia LHP ohraničená výmerou lesov vlastníkov (napr. Česko nad 50 ha, Poľsko nad 10 ha). Pre menšiu výmeru sa vypracúvajú zjednodušené plány, alebo sa plány nevypracúvajú a v lesoch sa hospodári na základe inventarizácie stavu lesa, resp. usmernení štátnej správy.

Vypracovanie LHP je financované v jednotlivých štátoch rozdielne. Závisí od stupňa vzťahu vlastníckeho subjektu, resp. držiteľa lesa na štátny rozpočet. Tam, kde vypracúva LHP štátna správa, resp. inštitúcia financovaná štátom je spravidla vypracovanie pre vlastníka bezplatné. Samofinancujúce subjekty spravujúce les vo vlastníctve štátu si hradia aj vypracovanie LHP (Poľsko, Česko).

Neštátne subjekty dostávajú od štátu podporu, resp. sa im hradí vypracovanie LHP v celom rozsahu (Poľsko, Česko, Nemecko sčasti ap.)

Realizácia vlastníckeho práva

Tento inštitút zahŕňa kúpu a predaj lesného majetku, prevod vlastníctva okrem predaja, prenájom, nájom, vyvlastnenie, susedské práva, predkupné právo, delenie lesa, ťažba dreva, zalesňovanie ap.

Vyspelé štáty trhovej ekonomiky majú i vo vzťahu k lesom vo vlastníctve štátu voľnejšie ustanovenia ako to je v ostatných štátoch. Vo väčšine prípadov je to viazané na založenie lesa rovnakej výmery pri zmene lesných pozemkov na iné (stavebné) účely, alebo ak ide o zmenu vlastníka vyžaduje sa súhlas štátnej správy alebo vlády (Švajčiarsko).

Povolenie aj s povinnosťou zalesnenia u neštátnych vlastníkov sa vyžaduje ak ide o odstránenie lesa kľčováním.

V niektorých štátoch západnej Európy sú holoruby zakázané (Švajčiarsko, Rakúsko), na ťažbu dreva sa vyžaduje povolenie štátnej lesnej služby, ktorá sa aj vyznačuje za jej asistencie. Súkromný vlastník môže pre svoju vlastnú spotrebu vyrábať 5 m³ dreva na základe povolenia vedúceho revíru.

Predaj lesa vo vlastníctve štátu povoľuje v Poľsku generálny riaditeľ lesov, alebo príslušný minister. Predajom časti lesa (delením lesa) nesmie vzniknúť plocha pod stanovenú výmeru. Podľa jednotlivých štátov je to 0,5, 1,2 i viac ha.

Predkupné právo štátu je inštitút prednostnej kúpy lesa štátom v prípade, že ide o les verejnoprospešného charakteru alebo aj iný. Uplatňuje sa aj v SR.

Pre použitie lesa pre stavebné účely sa uprednostňuje použitie plôch lesa vo vlastníctve štátu pred vyvlastnením neštátneho verejného lesa a súkromného lesa.

Predaj, kúpa, nájom, prenájom lesa, prevod vlastníctva v rámci dedičských konaní sa uskutočňuje v neštátnych lesoch voľne na základe výhodnosti s rešpektovaním záujmov tretích osôb.

Predaj lesov vo vlastníctve štátu v SR je možný iba v prípade zlepšenia priestorového rozmiestnenia lesov. Predaj lesov neštátnych subjektov občanom SR je voľný. Pre cudzích občanov bola stanovená po vstupe do EÚ 7-ročná prechodná doba zákazu predaja.

Podpora subjektov obhospodarujúcich lesy

Inštitút priamej podpory je zakotvený v samostatných zákonoch, resp. v lesnom zákone.

Podpora subjektov štátnych lesov vo vyspelých štátoch súvisí s tým, či sú finančne priamo napojené na štátny rozpočet alebo nie. V prípadoch ich väzby na štátny rozpočet sú podporované iba neštátne subjekty.

Vo všetkých štátoch bývalého východného tábora sú podporované štátne i neštátne subjekty lesov. Sprostredkovane podporujú neštátne subjekty lesov v Poľsku a to cestou zabezpečovania služieb, ktoré hradí štát.

Podpora sa poskytuje na konkrétne podporné tituly na základe kalkulácií, formou paušálnych sadziieb alebo na základe vypracovaných projektov. V trhoch vyspelých štátoch sa poskytuje podpora spravidla až na základe zrealizovania podporovanej akcie, okrem projektov, kde sa poskytuje už na ich realizáciu. V krajinách EÚ má podpora viac zdrojov, podiel EÚ, daného štátu a regiónu (kantonu, spolkovej republiky). V niektorých štátoch majú držitelia lesov účasť na tvorbe zdrojov podpory (odvod na 1 m³ ťažby).

Podpora je teda významným nástrojom odstránenia dôsledkov zlyhania trhu produktov, služieb alebo znevýhodnených podmienok podnikania, pre jednotlivé kategórie podnikateľov, ale i vlastníkov lesného majetku. V tab. 1 sa uvádza predpokladaný vývoj podpory zo zdrojov EÚ i vlastného rozpočtu SR.

Tab.1 Predpokladaný vývoj podpory lesníctva

Ukazovatele	Skutočnosť			Prognóza				Vízia
	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2025	2050
Podpora les. a ost. činn.	427	507	25	312	350	395	440	710
Podpora investícií	119	65	45	710	800	900	1 000	1 600
Podpora celkom	546	572	70	1 022	1 150	1 295	1 440	2 310

Do roku 2005 sa uprednostňoval trend smerovania zahraničných zdrojov na obstarávanie investícií podnikateľským subjektom neštátneho sektora. Nové pravidlá pridelovania podpory verejných zdrojov, v rámci programu rozvoja vidieka pre budúce obdobie 2007- 2013 tieto rozdiely v značnej miere odstraňujú.

Fiškálne a monetárne otázky

V oblasti obchodu a cenovej politiky majú výhodu aj v zahraničí voči partnerom väčšie vlastnícke subjekty, či už je to štátny podnik alebo neštátne subjekty združené za týmto účelom. Otázku existencie malých vlastníckych subjektov možno riešiť cestou ochrany ich záujmov v rámci dobrovoľných zoskupení, resp. služieb štátu, formou štátnych organizácií.

V niektorých štátoch sa dane z pozemkov neplatia (Maďarsko, Slovinsko), ale iba daň z príjmov. Je pravidlom, že sa uplatňuje tzv. splývajúca daň, ktorá zahrňuje daň z pozemkov a z príjmov.

V SR sa uplatňuje od roku 2004 jednotná 19 %-tná sadzba dane z pridanej hodnoty a príjmov. Rokom 2005 sa zaviedla daň z nehnuteľnosti, ktorá značne diskriminuje najmä menších vlastníkov lesa. Jednak sa zrušili výnimky neplatenia za kategórie ochranných lesov a lesov osobitného určenia a za nákladové štádia hospodárskych lesov. V súčasnosti sa nerozlišujú väzby dane z lesných pozemkov na daň z príjmov konkrétného roka. Hľadajú sa však prijateľné formy jej zmeny a nadväzného uplatňovania.

Poistovníctvo

Vo väčšine ekonomicky vyspelých štátoch zahraničia využívajú držitelia lesov poistenie lesného majetku proti najčastejším škodám. Počet poisťovní, ktoré poskytujú poistenie proti škodám na lese (hlavne požiarom) je okolo 10% zo všetkých poisťovní. Škody sa uhrádzajú do výšky poistnej sumy. Najviac sa poisťujú neštátne a z nich súkromné lesy. Štát prispieva na poistné rozdielne v jednotlivých štátoch od 25 (Rakúsko) až do 75% (Bavorsko). V Hessensku sa uhrádzajú škody spôsobené lesnými požiarom v celom rozsahu štátom, ak ich pôvodca nie je známy.

Poistovanie lesov na Slovensku je stále iba v začiatkoch. Poistenie poskytovali donedávna iba 2 poisťovne (Slovenská poisťovňa od r. 1993 a R+V poisťovňa od r. 1999), a to škody spôsobené požiarom a víchrinou. Počíta sa s ponukou produktov zahraničných poisťovní. Štát zatiaľ neposkytuje príspevok na úhradu poistného.

Úhrada ujmy

Vlastník je v súčasnosti obmedzovaný pri riadnom obhospodarovaní a využívaní svojho majetku najmä na ploche:

- zákazov a obmedzení ochrany prírody a krajiny podľa zákona o ochrane prírody a krajiny
- ochranných pásiem energetických vedení a zariadení
- ochranných (hygienických) pásiem vodárenských zdrojov,
- ochranných lesov a lesov osobitného určenia zo zákona o lesoch
- podľa zákona o poľovníctve (§§ 14, 16, 22 34)
- podľa stavebného zákona (§§ 108, 110, 111) a ďalších právnych noriem

Na Slovensku je možno spravidla majetkovú ujmu uhradiť na základe dohody o výške za ročné, prípadne dlhšie obdobie alebo dohody o jednorazovej úhrade. Ak sa nedosiahne dohoda, výška majetkovej ujmy sa určí na základe znaleckého posudku podľa Nariadenia vlády SR č. 438/2005 Z.z. o podrobnostiach obsahu žiadosti o úhradu náhrady za obmedzenie bežného obhospodarovania pozemku a o spôsobe výpočtu náhrady.

Hradenie ujmy možno považovať za nevyhnutný predpoklad fungovania vlastníckych subjektov v trhovom prostredí a ovplyvňovania ekonomickej a sociálnej stránky vidieka.

Poradenstvo a práca s verejnosťou

Vo vyspelých európskych štátoch poskytujú poradenskú službu pre neštátne subjekty štátnej správa, resp. profesné združenia a spoločnosti. Uvedené služby sú z časti alebo celkom bezplatné. V transformujúcich sa štátoch pomáhali a pomáhajú organizovať a realizovať poradenskú a znalcovskú činnosť štátnej inštitúcie a školy za finančnej pomoci projektov a odborníkov PHARE, FAO, SAPARD, zo zdrojov EAGGF ap.

Záver

Jedným z hlavných poslání podnikateľskej časti lesníctva je konkurencieschopnosť, ktorej podstatou je zabezpečovanie vysokokvalitných výrobkov a služieb s vysokým podielom pridanej hodnoty. Tie musia spĺňať kritéria rastúceho dopytu spotrebiteľov nielen na domácich ale i medzinárodných trhoch. Lesníctvo musí zabezpečiť zvyšovanie konkurencieschopnosti v zúženom priestore prírodných zákonitostí a uplatňovaním širokej škály inovácií a rozvoja výskumu a vývoja. Pri generovaní nových odbytových trhov pre nové a inovované lesnícke tovary v podobe výrobkov a služieb musí dbať vo zvýšenej miere na kvalitňovanie stavu a vývoja životného prostredia v priestore vidieckej i urbanizovanej krajiny.

Slovenské lesné hospodárstvo a celé lesníctvo má porovnateľné a v prípade kvality prírodných zdrojov aj lepšie podmienky pre jeho svoj rozvoj, ako mnohé okolité štáty. V tomto štádiu musí preto pokračovať v hľadaní a efektívnom využívaní všetkých možností, vrátane zahraničnej pomoci pri zdokonaľovaní legislatívy, a skvalitňovaní zvyšných dvoch základných výrobných faktorov, využívajúc finančnú pomoc EÚ a vlastného štátu a relevantné nástroje porovnateľné s krajinami s dlhodobou tradíciou demokracie a trhového hospodárstva.

Literárne zdroje

1. *Správa o lesnom hospodárstve v Slovenskej republike (Zelená správa) za roky 2000- 2006.* Bratislava, MP SR, LVÚ Zvolen.
2. SARVAŠOVÁ, Z., TUTKA, J., 2005: *Change in the Ownership and Management of forest in Slovakia.* In: Zborník z medzinárodného sympózia *Small-scale Forestry in a Changing Environment*, Vilnius, Litva, s.200-208,
3. TUTKA, J., 1999: *Identifikovanie rozdielov v štátnom a neštátnom lesníckom sektore medzi zahraničím a SR.* In zborník z konferencie s medzinárodnou účasťou *Súčasnosť a budúci vývoj neštátneho lesníckeho sektora SR*, v rámci Phare projektu, „Podpora lesníckeho sektora SR“, Banská Štiavnica, s. 11-18.

Kontakt

Ing. Jozef Tutka, CSc.

Národné lesnícke centrum - Lesnícky výskumný ústav

T.G. Masaryka 22, 960 92 Zvolen

SPECIFICKÉ POSTAVENÍ VLS ČR

JUDr. Jiří Koutný

vedoucí oddělení právní služby, Vojenské lesy a statky ČR, s. p.

I. Specifické postavení VLS ČR

Specifické postavení VLS ČR mezi vlastníky lesů a organizacemi spravujícími lesy ve vlastnictví státu je dáno jejich právním postavením, územní působností a státní správou vojenských lesů.

A. Právní postavení VLS ČR

Historie vzniku zárodku VLS spadá cca do roku 1905, kdy vzniklo první významnější a trvalé cvičiště rakousko-uherských vojsk u nás v prostoru Milovic a jehož některé části byly hospodářsky využívány. Po vzniku Československé republiky je doloženo, že existovaly vojenské podniky dřevařské. Zásadní změna v pojetí tehdejších hospodářských (lesnických, pilařských, zemědělských) činností v rezortu MNO a její konstituování legislativní formou nastává v roce 1928 Vládním nařízením č. 76, kdy vznikají Vojenské lesní podniky. V letech 1946-1953 pak jsou zřízeny vojenské výcvikové prostory a tím současně vojenské újezdy s hospodářskou působností Vojenských lesů a statků. Jednalo se celkem o 12 vojenských újezdů, z toho 4 na území Slovenské republiky.

Výjimečnost VLS ČR je dána již tím, že i když samozřejmě veškerá činnost lesního hospodaření je vykonávána v souladu se zákonem č. 289/1995 Sb., o lesích, příslušnými vyhláškami a nařízením vlády ČR, základní rámec činnosti VLS ČR je dán v souladu s ust. § 4 odst. 1 zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku zakládací listinou, kterou vydává jménem státu Ministerstvo obrany ČR. Zakládací listina je zakladatelským dokumentem ve smyslu obchodního zákoníku a její podstatnou náležitostí je vymezení hlavního předmětu.

Významným dokumentem v tomto smyslu se stala zakladatelská listina ze dne 23.června 1989 a její dodatek z 20. prosince 1990, který stanovil název Vojenské lesy a statky, státní podnik Praha, a přesně definoval postavení a jeho činnost podniku takto:

1. Základním předmětem činnosti státního podniku je správa lesního a zemědělského majetku a přírodních zdrojů potřebných pro uspokojování veřejně prospěšných zájmů v oblasti lesní, zemědělské, dřevozpracující a ostatních s nimi souvisejících výrob, obchodní činnosti, služeb, stavební a projektové činnosti.
2. Povinným předmětem činnosti podniku je hospodářské využívání přírodních zdrojů, udržování ekologické a biologické rovnováhy území vojenských újezdů a plnění dodávek, prací a služeb, souvisejících se základními druhy hospodářské činnosti pro potřeby FMO v rozsahu stanoveném hospodářskou smlouvou.

Je nepochybné, že zejména ustanovení „pro potřeby FMO“ bylo a je chápáno tak, že státní podnik jako svoji prioritu považuje činnost a služby k zajištění výcviku vojsk ve vojenských újezdech a součinnost při zajišťování obrany státu a tak i lesnická činnost se musí podřídit aktuálním potřebám výcviku a činnosti armády.

V návaznosti na změny v legislativě a nový zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku došlo i ke změně zakladatelské listiny, kde je v současné době hlavní předmět činnosti VLS ČR definován zejména takto:

1. Nakládání s majetkem státu v působnosti Ministerstva obrany vlastním jménem a na vlastní odpovědnost v oblasti lesní, zemědělské a dřevozpracující výrobě a ostatních s nimi souvisejících výrob a služeb.

2. Činnost směřující k udržování ekologické a biologické rovnováhy, zejména prováděním asanačních (včetně pyrotechnických) a rekultivačních opatřeních v objektech důležitých pro obranu státu (§ 29 odst. 1, 2 zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany ČR).
3. Zajišťování údržby drobných vodních toků pro Ministerstvo obrany na území vojenských újezdů.

Jak již bylo uvedeno, funkci zakladatele plní Ministerstvo obrany ČR, které stanoví závazně hlavní předmět činnosti, přičemž VLS ČR zabezpečují v určitém rozsahu úkoly pro obranu státu. Jestliže plnění úkolů pro obranu státu má nepochybně prioritu, pak i lesní hospodaření a plnění ostatních úkolů se musí podřizovat potřebám AČR.

B. Územní působnost

VLS ČR hospodaří převážně na území vojenských újezdů a v objektech důležitých pro obranu státu (s výjimkou divize Mimoň – bývalé vojenské prostory Ralsko a Mladá), které jsou definovány v zákoně č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany ČR takto:

- objekty důležité pro obranu státu jsou pozemky a stavby umístěné ve vojenských újezdech a jejich příslušenství, které mají z politického, vojenského nebo hospodářského hlediska význam pro zajišťování obrany státu, zejména pro zabezpečení základních funkcí státu a zabezpečení ozbrojených sil,
- pozemky a stavby, k nimž výkon vlastnického práva státu a jiných majetkových práv státu vykonává ministerstvo nebo právnická osoba jím zřízená nebo založená,
- pozemky a stavby určené k ochraně obyvatel,
- pozemky, stavby a další objekty strategického významu, které určí vláda,
- pozemky a stavby, které za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu mohou mít strategický význam a které určí vláda.

Za výkon státní správy, koordinaci vojenského a hospodářského využití, zabezpečování potřeb obyvatel, hospodářský, sociální a kulturní rozvoj, ochranu a tvorbu zdravého životního prostředí na území vojenského újezdu odpovídá Újezdní úřad vojenského újezdu a jako správní úřad je podřízen Ministerstvu obrany ČR.

V současné době působí VLS ČR na území těchto vojenských újezdů:

Název újezdu	Kraj	Divize VLS	Počet obyvatel	Rozloha (ha)
Boletice	Jihočeský	Horní Planá	276	21 953
Brdy	Středočeský	Hořovice	41	26 009
Hradiště	Karlovarský	Karlovy Vary	615	33 161
Březina	Jihomoravský	Plumlov	6	15 817
Libavá	Olomoucký	Lipník n/B.	1174	32 724
Celkem			2 112	129 664

Vojenský újezd Ralsko (kde hospodaří divize Mimoň) byl zrušen (společně s vojenskými újezdy Dobrá voda a Mladá) v roce 1991. Usnesením vlády ČR č. 397/1991 ponechala vláda FMO a státnímu podniku Vojenské lesy a statky právo hospodaření k nemovitému majetku nutnému k zajištění obrany státu, činnosti ČSA a k zabezpečení postupné přípravy území k jeho plnohodnotnému využití. Usnesením vlády č. 997/2003 vláda schválila ponechání práva hospodaření s majetkem státu na území bývalého vojenského výcvikového prostoru Ralsko organizaci Vojenské lesy a statky ČR, s.p. k jeho plnohodnotnému využití za podmínky, že zajistí v prostoru, ve kterém mají VLS ČR právo hospodařit s majetkem státu, provádění pyrotechnického průzkumu na vlastní náklady, což je prováděno.

Celková výměra území v působnosti VLS ČR činí cca 143 200 ha, z toho činí:

- lesní pozemky – 126 000 ha,
- zemědělská půda – 6 350 ha,
- vodní plochy – 767 ha,
- ostatní plochy – 8 000 ha
- zastavěné plochy – 91 ha
- parcely zjednodušené evidence – 2000 ha.

VLS ČR hospodaří na 126 000 hektarech lesní půdy, což představuje přibližně pět procent lesní půdy v České republice. Na hospodaření v lesích se podílí šest divizí a 25 lesních správ. Jednotlivé divize se nacházejí v oblastech se zcela odlišnými přírodními podmínkami, které jsou dané zejména charakterem příslušné přírodní lesní oblasti a zastoupením vegetačních lesních stupňů. Každá z oblastí se vyznačuje osobitým charakterem lesních porostů, který má významný vliv na způsob a výsledky lesnického hospodaření jednotlivých divizí a lesních správ.

Lesy obhospodařované naším podnikem patří mezi nejzachovalejší lesní pozemky v České republice. Hospodaření v lesích se řídí stejnými právními normami jako u ostatních správců lesních majetků, jen podmínky obhospodařování jsou složitější. Lesní porosty zde mají především funkci ochranou, kolem speciálních ploch sloužících k výcviku armád, aby při výcviku nedošlo k ohrožení veřejnosti, nebo slouží jako kryt vojenským zařízením podléhajícím určitému stupni utajení. Z toho vyplývají omezení, především vstupu veřejnosti. Přes intenzivní výcvik vojsk je poškození životního prostředí jen malé a omezené na nejbližší okolí. Na druhou stranu, díky dlouhodobému vyloučení přístupu veřejnosti jsou tato území velmi cenná s výskytem značného množství zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů. Je zde vyhlášeno velké množství zvláště chráněných území dle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody. Z velkoplošných zvláště chráněných oblastí zasahují na pozemky VLS ČR 2 chráněné krajinné oblasti – CHKO Šumava u divize Horní Planá a CHKO Křivoklátsko, dále maloplošná zvláště chráněná území, z toho 2 národní přírodní rezervace – Úhošť a Břehyně - Pecopala, 3 národní přírodní památky – Blаницe, Skalky skřítků a SWAMP, 8 přírodních rezervací a 20 přírodních památek. Celkem je u VLS ČR vyhlášeno 35 zvláště chráněných území. Dále se u VLS ČR nachází značné množství významných krajinných prvků, přechodně chráněných oblastí, památných stromů a kulturních památek.

C. Státní správa vojenských lesů

Státní správu lesů ve vojenských lesích, které jsou v působnosti Ministerstva obrany ČR v rozsahu působnosti krajského úřadu a obecního úřadu obce s rozšířenou působností vykonává Vojenský lesní úřad (VLÚ), který byl zřízen ustanovením § 47 odst. 2 lesního zákona.

Ministerstvo zemědělství plní vůči VLÚ jako orgánu státní správy lesů a jeho vedoucímu úkoly stanovené lesním zákonem. Vedoucí VLÚ projednává záležitosti státní správy lesů ve vojenských lesích ve vymezeném obvodu působnosti s příslušnými řediteli odborů odvětví lesního hospodářství Ministerstva zemědělství, kteří ve vztahu k VLÚ vykonávají působnost ústředního orgánu státní správy lesů, přímo.

Působnost VLÚ se vztahuje na:

- a. lesy, ležící na území vojenských újezdů;
- b. lesy, ve kterých vykonává právo hospodařit státní podnik VLS ČR, přiléhající k lesům na území vojenských újezdů, mající charakter ochranného pásma vojenských újezdů;
- c. lesy, ke kterým vykonává právo hospodařit VLS ČR, v objektech sloužících potřebám obrany státu a v jejich okolí;
- d. lesy ve vlastnictví právnických nebo fyzických osob, které jsou na území vojenských újezdů, ve vojenských objektech nebo ochranných pásmech těchto objektů, kde k ostatním lesům vykonává právo hospodařit VLS ČR;

- e. lesy, ve kterých vykonává právo hospodařit VLS ČR, a které leží mimo území, objekty, ochranná pásma a okolí objektů, uvedených pod písmeny a) až d).

II. Srovnání se Slovenskou republikou

Obdobně jako VLS ČR i státní podnik Vojenské lesy a majetky SR se sídlem Pliešovce jsou založeny Ministerstvem obrany a převážně působí na území vojenských újezdů. Podnik vznikl pro potřeby efektivního a ekologického obhospodařování lesní a zemědělské půdy ve vojenských výcvikových prostorech. Hospodaří na výměře 72 800 lesní půdy s roční těžbou cca 300 000 m³.

VLM SR mají 4 odštěpné závody:

Pliešovce – hospodaří ve vojenském výcvikovém prostoru Lešť,

Malacky - hospodaří ve vojenském výcvikovém prostoru Záhorie,

Kežmarok - hospodaří ve vojenském výcvikovém prostoru Javorina,

Kamenica nad Cirochou - hospodaří ve vojenském výcvikovém prostoru Valaškovce.

Právě tím, že jednotlivé odštěpné závody hospodaří ve vojenských obvodech, musí při své hospodářské činnosti brát do úvahy nejen zvýšenou činnost cvičících vojsk, ale i zájmy ochrany přírody, protože v okolí VVP se nacházejí chráněná území, což klade zvýšené nároky na celý lesnický personál.

Legislativní úprava hospodaření ve vojenských újezdech je obdobná jako v ČR. Hranice vojenského újezdu (případně vznik nebo zrušení vojenského újezdu) však může být v ČR změněna pouze zákonem, ve SR má tuto pravomoc vláda SR po souhlasu příslušných obcí.

ZÁVĚR

VLS ČR vyznávají principy trvale udržitelného obhospodařování lesů, které je v dokumentech z helsinské konference o ochraně lesů v Evropě (1993) definováno jako „správa a využívání lesů takovým způsobem a v takovém rozsahu, který zachovává jejich biodiverzitu, produkční schopnost a regenerační kapacitu, vitalitu a schopnost plnit v současnosti i budoucnosti odpovídající ekologické, ekonomické a sociální funkce na místní, národní a globální úrovni, a které tím nepoškozují ostatní ekosystémy.

V souladu se zadáním zakladatele je vizí VLS ČR, s. p. patřit mezi evropskou špičku v oblasti lesní a dřevozpracující výroby. Budeme se snažit obnovovat a udržovat stabilní lesní ekosystémy, zvyšovat druhové zastoupení dřevin, s cílem přiblížit se přirozené skladbě lesů s přiměřeným uplatněním produkčně vhodných druhů a rozvíjet mimoprodukční funkce lesů. V obchodních vztazích budeme poskytovat pouze kvalitní služby, odpovídající vyhlášené politice jakosti. K tomu vytvoříme vhodné prostředí, ve kterém budou zaměstnanci vytvářet nové hodnoty a mohou vynikat. Poskytované služby a pracovní úkony výroby v zajišťovaných oborech budeme realizovat vždy s ohledem na životní prostředí s cílem jeho neustálého zlepšování.

Kontakt

JUDr. Jiří Koutný
vedoucí oddělení právní služby
Vojenské lesy a statky ČR, s. p.

HOLZNUTZUNGEN

durch die Österreichische Bundesforste AG, im Rahmen der Führung des Betriebes „Österreichische Bundesforste“ in Verwaltung der Liegenschaften des Bundes

Dr. Peter HancvencI

Planmäßige (ordentliche) Nutzungen:

In der Regel erfolgt die Holznutzung (Fällung und Bringung: Transport des Holzes vom Fällungsort bis zur Waldstraße bzw. Lagerplatz) auf Grund von Werkverträgen. Deren Entgelt bestimmt sich im Allgemeinen nach dem jeweils vereinbarten Satz je Holzmengeneinheit (z.B. Festmeter, fm).

Die Holzmenge wird in der Regel im Werk vermessen.

Nur in Ausnahmefällen (z.B. bei gefährlichen Nutzungen oder wenn Leistungen schwer kalkulierbar sind) erfolgen Nutzungen nach verrechneter Arbeitszeit.

Ca. 40% des jährlichen Einschlags (2006: 1,785 Mio. fm davon 477 Tausend fm (~ 27%) Vornutzungen (Pflegetmaßnahmen) lt. Nachhaltigkeitsbericht 2006 unter www.bundesforste.at) werden durch eigene Arbeitskräfte genutzt, die restlichen 60% durch Fremdarbeitskräfte, wie Schlägerungsunternehmen, Landwirte (Bauernakkordanten), etc.

Der Stockverkauf (Kauf des stehenden Holzes durch den Nutzenden selbst, verrechnet idR nach Waldabmaß) erfolgt nur in (relativ) geringem Maß (2006: 132 Tausend fm, ~ 7% des Jahreseinschlags). Dieser Anteil soll weiter reduziert werden. Der Stockverkauf besitzt somit in Österreich, insbesondere im Gegensatz zu Skandinavien oder Nordamerika, nur untergeordnete Bedeutung.

Die Nutzungen durch eigene Arbeitskräfte bzw. Forsttechnik erfolgt vor allem bei stärkerem Holz und bei hochmechanisierter Holzernte, da nur in diesen Bereichen Konkurrenzfähigkeit mit Fremdarbeitskräften gegeben ist.

Schadholznutzungen (außerordentliche Nutzungen, insbesondere wegen Borkenkäfer, Sturm):

Auch diesfalls erfolgen die Nutzungen ca. zu den o.a. Anteilen durch Eigen- oder Fremdarbeitskräfte. Die Forsttechnikeinheiten der ÖBf-AG, die eine Kapazität besitzen, dass als forstliche Dienstleistung ca. 21% der von ihnen geernteten Holzmenge aus Privatwäldern stammt, werden bei Kalamitäten (z.B. Windwurf, Borkenkäfer) zusammengezogen.

Im Jahr 2006 betrug die Schadholzmenge ca. 1,138 Mio. fm, ~ 64% des o.a. Jahreseinschlags).

Zu erwähnen ist weiters, dass nach dem Forstgesetz 1975 alle verkauften Holzmengen vermessen werden müssen, da nach § 177 Holzankäufe in Bausch und Bogen (Überhappsverträge) verboten sind.

POTŘEBUJEME ZÁKON O STÁTNÍCH LESÍCH?

JUDr. Ing. Jiří Staněk, CSc.
právník

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

pokud vycházíme z názvu tohoto semináře, je jeho zaměření v zásadě monotématické.

Je obvyklé, že se stále s něčím srovnáváme. Jak je vidět, platí to i o právní úpravě lesního hospodářství. Srovnávání ani v této oblasti však není věc nová. Chtěl bych připomenout, že již v roce 1995, když jsme připravovali stávající lesní zákon, jsme srovnávali náš návrh lesního zákona s tehdejšími právními úpravami v Německu, v Rakousku, ve Skandinávii i jinde.

Každé srovnání, pokud nemá být samoúčelné, musí brát v úvahu širší podmínky, ze kterých vzešlo to, co srovnáváme. To platí i o lesním hospodářství, kde se déle než 40 let trvající přerušení vlastnických vztahů k lesům u nás nyní projevuje negativně na přístupu převážné většiny nestátních vlastníků lesů k jejich lesnímu majetku. Říkám to proto, abychom si uvědomili, že žádný lesní zákon – ani striktní, ani liberální – nemůže tento deficit vztahu k lesům sám o sobě narovnat.

Ve svém referátu bych chtěl poněkud odbočit od tématu „srovnávání“ a napřít Vaši pozornost k trochu jinému, leč – jak se domnívám – aktuálnímu tématu. Tímto tématem je zákon o státních lesích, nebo „zákon o správě státního lesního majetku“, jak je pracovní nazván v bodu 6 Memoranda Ministerstva zemědělství a Konfederace lesnických a dřevozpracujících svazů ze 27. června t. r.

Samotný název takového zákona jistě není to nejdůležitější. Důležité je, co má být jeho účelem, nebo – řečeno právní terminologií – co má být předmětem úpravy takového zákona.

Než se však dostaneme k předmětu úpravy, měli bychom si alespoň stručně říct, jaká je motivace k přijetí takového zákona a jaká jsou současná východiska pro jeho přípravu.

Pokud jde o **východiska**, domnívám se, že na prvním místě je to nepochybně skutečnost, že téměř **60% lesů na území České republiky je ve vlastnictví státu**. I přes občasnou více méně uměle vyvolávanou polemiku o smyslu státního vlastnictví lesa je třeba stávající strukturu vlastnických forem (lesy soukromé, obecní, státní) považovat za v zásadě stabilizovanou a – pokud jde o lesy ve vlastnictví státu – odmítnout jakékoli úvahy o jejich privatizaci a na místo toho trvale vytvářet organizační, administrativní i legislativní podmínky pro jejich řádné obhospodařování.

Dalším, neméně důležitým východiskem je skutečnost, že **LČR jsou státní podnik**, tedy subjekt založený, resp. fungující podle zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů.

Hned na úvod a snad jen pro úplnost je třeba dodat, že státních podniků, tedy právnických osob, které ve vymezeném rozsahu provozují podnikatelskou činnost s majetkem státu, není u nás mnoho a – mimo jiné – i tato skutečnost vede k tomu, že někteří „odborníci“ uvádějí tuto okolnost za nesporný náznak zastaralosti takové formy péče o majetek ve vlastnictví státu a za potřebu změny.

Podle aktuálních stanovisek a rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže jsou LČR jako státní podnik povinny při výběru dodavatelů lesnických činností postupovat podle zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů. Je jasné a zkušenostmi z poslední doby i dostatečně ověřené, že postupy a lhůty stanovené tímto zákonem neumožňují

v potřebné míře zohlednit specifické podmínky lesního hospodářství, jejich častou proměnlivost podmíněnou zejména přírodními podmínkami, klimatickými vlivy apod.

Za další východisko je třeba označit výsledky **transformace lesního hospodářství**. Bez ohledu na to, zda budeme výsledky transformace lesního hospodářství, ke které došlo v letech 1992 a následujících, hodnotit kladně nebo záporně, je třeba respektovat to, co je až dosud jejím objektivním výsledkem. Respektovat ovšem neznamená podřizovat se, nýbrž pouze brát tyto výsledky v úvahu jako jedno z východisek. Co to znamená? Znamená to, že je třeba jednoznačně oddělit při obhospodařování lesů ve vlastnictví státu zájmy soukromých lesnických podnikatelských subjektů, které zde vystupují jako dodavatelé prací, od zájmů státu, zvážit, zda by neměly být přiměřeně navýšeny stávající vlastní výrobní kapacity LČR a přímo či nepřímo formulovat postavení podnikatelských subjektů (dodavatelů prací) v případném novém uspořádání.

Za východisko je třeba považovat konečně také **Národní lesnický program**. V současné době připravovaný Národní lesnický program II na období 2007 až 2013 je samozřejmě nutno zařadit mezi východiska s tím, že po schválení vládou bude tento program při přípravě zákona o státních lesích nejen důležitým východiskem, ale i argumentem. Ostatně poslední pracovní verze návrhu Národního lesnického programu s přijetím takového zákona počítá.

Pokud jde o **motivaci** k přijetí takového zákona, je třeba začít konstatováním, že o potřebě přijetí zákona o státních lesích se uvažuje nepříliš dlouho. V zásadě je možno říct, že se tyto úvahy objevily až v souvislosti s problémy zabezpečení prací v lesích po několika více či méně neúspěšných pokusech LČR zadat veřejné zakázky na provádění lesnických prací ať již v krátkodobém či střednědobém období. Je téměř pozoruhodné, že po přijetí zákona o státních lesích začali ve zmíněné souvislosti volat i významní zástupci lesnických podnikatelských subjektů, i když bez jednoznačného formulování své motivace.

Za prvořadý prvek motivace bych označil **zájem na stabilizaci managementu LČR**. Je třeba připomenout, že jedním z prvních důvodů, které stály u zrodu úvah o tom, že by měl být přijat zvláštní zákon o státních lesích byla také skutečnost, že za uplynulé tři roky mají LČR již čtvrtého generálního ředitele, což samo o sobě nepřispívá ke stabilizaci LČR.

Je třeba objektivně konstatovat, že je v zájmu hospodaření ve státních lesích, jeho stability a koncepčnosti, aby obsazení vrcholových funkcí v managementu LČR nebylo měněno při každé změně vládní garnitury.

Orgánem státního podniku je podle zákona o státním podniku (§ 11) nejen ředitel, ale také dozorčí rada. Rovněž dozorčí rada LČR byla v posledních třech letech obměňována při každé změně na postu ministra zemědělství. Skutečnost, že členy dozorčí rady LČR byly v některých případech jmenovány osoby, které nesplňovaly předpoklady podle § 13 odst. 3 zákona o státním podniku svědčí o tom, že motivace při výběru osob do orgánů LČR je mnohdy vedena jinými než jen odbornými hledisky. Častá obměna členů dozorčí rady, jmenovaných zakladatelem, značně snižuje funkčnost tohoto důležitého orgánu státního podniku.

Dalším významným prvkem motivace je snaha **zprůchodnit zadávání prací v lesích**. Jak jsem již uvedl, jsou LČR veřejným zadavatelem podle zákona o veřejných zakázkách. Nynější značně formalizované zadávací řízení a skutečnost, že podáváním ať odůvodněných či nedůvodných námitek lze takové řízení neúměrně prodlužovat, může vést až k ohrožení plnění poslání LČR.

Zohlednění nesporných specifík lesního hospodářství však nelze zřejmě dosáhnout cestou přímé novelizace zákona o veřejných zakázkách, nýbrž spíše a snad i snáze zvláštním zákonem. Zákon o státních lesích by mohl být takovým zákonem a zjednodušení zadávání prací v lesích (lesnická zakázka) mimo režim obecné právní úpravy veřejných zakázek by tedy mělo být rovněž jedním z cílů zákona. To samozřejmě za předpokladu, že tento problém nebude vyřešen dříve případnou novelou zákona o veřejných zakázkách, což je však velmi nepravděpodobné.

Konečně třetím, logickým a neméně důležitým prvkem motivace k přijetí zákona je **péče o státní lesní majetek**. Zajištění péče o lesy ve vlastnictví státu podle zásad trvale udržitelného hospodaření bude vždy a každým deklarováno jako jeden ze základních důvodů, pro který má být zákon o státních lesích přijat. Skutečnost, že stát je vlastníkem cca 60% všech lesů a že nejen zachování, ale i vzorná (vzorová) péče o tento majetek je ve veřejném zájmu je jistě dostatečným důvodem pro to, aby zásady hospodaření ve státních lesích, pokud budou odchylné od lesního zákona, byly alespoň rámcově upraveny zákonem o státních lesích.

V oblasti péče o státní lesy je zřejmě poněkud odlišná motivace lesnických podnikatelských subjektů, které sice ústy svých zástupců volají také po definování způsobu a cílů péče o státní lesní majetek, ale v jejich pojetí jde zřejmě především o definování co nejužšího rámce takové péče, tedy rámce, který by vedl na opačné straně k co nejširšímu (nejotevřenějšímu) přístupu lesnických podnikatelských subjektů k tomuto majetku, např. k dlouhodobému nájmu hospodářských lesů apod.

Od naznačené motivace k přijetí zákona o státních lesích se odvíjí alespoň rámcový výčet toho, **co by měl takový zákon upravovat**. Mimoto může být pro nás určitým zdrojem inspirace také německý, resp. bavorský „Zákon o ustavení podnikatelského subjektu Bavorské státní lesy (zákon o státních lesích)“, vyhlášený v květnu 2005, a to i přesto, že vychází ze značně rozdílných podmínek.

Zřejmě největší pozornost při přípravě zákona o státních lesích bude věnována tomu, jaké má být postavení právnické osoby, spravující lesy ve vlastnictví státu, zejména jaké má mít orgány, kdo je bude ustanovovat a jaké budou mít pravomoci. To vše závisí především na tom, jakou bude mít zvolený subjekt **právní formu**.

Nemá smysl vymýšlet nějakou novou právní formu. Pokud by měla být opuštěna forma státního podniku, pak z těch, které současná právní úprava nabízí, stojí za podrobnější úvahu jen

- akciová společnost, jejímž zakladatelem a – alespoň dočasně – i jediným akcionářem je (bude) stát,
- státní organizace založená zvláštním právním předpisem (zákonem),
- obecně prospěšná společnost.

Každá z uvedených forem obecně má své výhody i nevýhody, jejichž podrobnější popis by přesáhl obvyklý rozsah příspěvku. Od zvolené právní formy pak odvisí i orgány právnické osoby, způsob jejich ustanovování, jejich složení a pravomoci, dané rámcově příslušnými obecně závaznými právními předpisy. Tytéž předpisy pak vymezují také mantinely nakládání s majetkem, finanční hospodaření (tvorbu a použití zisku) apod.

Jen pro úplnost je třeba připomenout, že občas zmiňovaná a některými subjekty i preferovaná forma akciové společnosti (byť se stoprocentní majetkovou účastí státu) není v obecné rovině prakticky žádným přínosem k řešení stávajících problémů LČR, naopak – může být prvním postupovým krokem k případné privatizaci.

Příkladem „jiné státní organizace“ založené podle § 54 odst. 1 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, zvláštním právním předpisem je státní organizace Správa železniční dopravní cesty, zřízená zákonem č. 77/2002 Sb. Tento zákon konstatuje vznik uvedené státní organizace, určuje kdo plní funkci jejího zakladatele, vymezuje její předmět činnosti a strukturu a způsob ustanovení orgánů státní organizace a další podrobnosti důležité pro fungování organizace. Ve zbytku ovšem odkazuje na zákon o státním podniku.

Jistě se objeví i názory, že by mohlo jít také o obecně prospěšnou společnost, založenou státem podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Obecně prospěšná společnost však jistě není typickým podnikatelským subjektem, který by měl lesy ve vlastnictví státu v celé dosavadní šíři spravovat.

Teoreticky přichází v úvahu také „organizační složka státu“, kterou může k plnění úkolů v rámci své působnosti zřídit ministerstvo podle ustanovení § 4 odst. 1 zákona č. 219/2000 Sb. (Organizačními složkami státu jsou např. správy národních parků, které spravují lesy ve vlastnictví státu na území národních parků.) Tato právní forma by nebyla vhodná, protože jak založení organizačních složek státu, tak i jejich hospodaření, nakládání s majetkem apod., je značně komplikované a nepružné.

Je třeba připustit, že v případě akciové společnosti či obecně prospěšné společnosti by bylo snazší realizovat to, po čem někteří volají, totiž vytvořit prostor pro účast krajů, popř. a výjimečně i jiných subjektů na řízení či ovlivňování hospodaření právnické osoby spravující lesy ve vlastnictví státu.

Zákon o státních lesích by měl podrobněji vymezit **poslání státních lesů a jejich přínos pro stát a pro veřejnost**, zejména ekologické a sociální funkce lesů ve vlastnictví státu. Neměl by

obsahovat žádná ustanovení, která by byla duplicitní s lesním zákonem. Mezi lesním zákonem a zákonem o státních lesích by měl v ustanoveních o hospodaření v lesích platit vztah obecného a zvláštního.

Za samozřejmé je třeba považovat to, že se zákon nebude týkat lesů na území národních parků, ani lesů důležitých pro obranu státu (vojenské lesy), jejichž specifické podmínky odůvodňují zachování dosavadního režimu obhospodařování i správy.

Zákon by měl vymezit také mantinely nakládání s lesy ve vlastnictví státu, včetně zachování zákazu přenechávat tyto lesy do nájmu pro hospodaření, zásady arondací apod.

Pečlivě by měla být zvážena otázka, zda má subjekt spravující lesy ve vlastnictví státu platit státu nějaký poplatek ze právo hospodařit ve státních lesích (pracovně tzv. „vlastnická renta“). Podmínkou pro zavedení takového poplatku je možnost vytvářet zisk dostatečný nejen k pokrytí vlastních nákladů, ale i nákladů na zabezpečení ekologických a sociálních funkcí státních lesů, na tvorbu přiměřeného zisku, nezbytných fondů apod.

Objektivně je třeba připustit, že již příprava a projednávání návrhu zákona o státních lesích a zejména výsledek tohoto procesu, tedy přijetí takového zákona, je spojeno s určitými **riziky**. Zjednodušeně podáno spočívají tato rizika především v tom, že dosažený výsledek z hlediska státních lesů a hospodaření v nich, resp. i z hlediska LČR může být horší než je stávající stav.

Vážným rizikem je podle mého názoru **změna právní formy LČR**. Současná právní úprava nenabízí příliš mnoho možností pokud jde o právní formu subjektu, který by měl spravovat lesy ve vlastnictví státu. Je třeba mít na paměti nespornou skutečnost, že státní podnik je v našich současných podmínkách relativně stabilním subjektem, který je možno zrušit jen zákonem stanoveným postupem (rozhodnutím zakladatele po předchozím souhlasu vlády, nebo rozhodnutím soudu). Již sám název „státní podnik“ naznačuje, že jde o subjekt, ve kterém má stát rozhodující vliv a postavení.

Nesouhlasím s názorem ing. Domese, který volá po řešení právní formy podniku (LČR), „*protože státní podnik má v genech nejvíce potenciálních rizik*“ (LP 6/2007). Naopak – státní podnik jako právní forma subjektu, který spravuje lesy ve vlastnictví státu, je třeba považovat za stabilizující výhodu, a pokud je zmínka o „potenciálních rizicích“, ta u státního podniku jistě nejsou větší než u jiných právních forem, které v současné době přicházejí v úvahu.

Důležité je uvědomit si a mít trvale na zřeteli, že od zvolené právní formy se odvíjí i způsob hospodaření právnické osoby, rozsah možností nakládání s majetkem státu, se kterým hospodaří a další okolnosti rozhodné pro fungování subjektu navenek.

Změnit, resp. opustit v současné době stávající právní formu LČR (státní podnik) by bylo krokem velmi nejistým směrem. Žádná z nabízených právních forem nedává, bohužel, záruku že přinese řešení všech naznačených problémů. Osobně zastávám názor, že k případné změně právní formy LČR ještě nenastala vhodná doba, ba co víc – že takovou změnu nyní ani nepotřebujeme.

Bylo by chybou okleštit nebo znemožnit podnikatelskou činnost LČR, i když i tyto tendence nepochybně budou, jak o tom svědčí vyjádření pana Pavla Indry, prezidenta ČAPLH, který jako nejvhodnější právní formu pro LČR navrhuje „*rozpočtovou organizaci spravující státní majetek*“ (LP 7/2007).

Za riziko je třeba označit i **změnu pojetí hospodaření v lesích ve vlastnictví státu**. Již nyní je zřejmé, že celkové pojetí i obsah zákona o státních lesích bude předmětem zájmu a diskuse nejen lesnické veřejnosti včetně podnikatelů v lesním hospodářství, ale i zpracovatelů dřeva, ekologů a samozřejmě i politiků na regionální i celostátní úrovni. Najít, formulovat a prosadit vyvážené znění zákona, které by přineslo potřebnou dlouhodobou stabilitu státním lesům, bude obtížné.

Od počátku je třeba připomínat nutnost dbát na vyváženost všech složek základního triumvirátu hodnot „příroda – ekonomika – společnost“. Jinými slovy – při formulování poslání lesů ve vlastnictví státu, zásad péče o tyto lesy a s tím související úlohy subjektu, který je bude spravovat (včetně jeho právní formy), nepreferovat, ale ani nepomíjet žádnou ze skupin funkcí lesů, zejména nevyvyšovat funkci ekologickou na úkor funkce ekonomické a nezapomínat na význam funkce sociální. Připomínám to proto, že lze očekávat snahy o další ekologizaci lesního hospodářství, projevující se již nyní tlakem na zvětšování počtu a plochy území (lesů) ponechaných samovolnému vývoji apod.

Nelze vyloučit ani to, že příprava zákona o státních lesích může znovu vyvolat polemiku o tom, který resort (zda Ministerstvo zemědělství nebo Ministerstvo životního prostředí) má mít rozhodující vliv na lesní hospodářství.

Co říci na závěr. Je zřejmé, že dnes již je myšlenka přijetí zákona o státních lesích lesnickou veřejností obecně akceptována jako jedna z efektivních možností jak urovnat poměry v resortu lesního hospodářství, narušené v posledních třech letech destrukcí vztahů mezi LČR a lesnickými podnikatelskými subjekty.

Vyvarujme se přehnaných očekávání. Odborná (lesnická) i laická veřejnost by si měla být vědoma toho, že cesta ke přijetí zákona o státních lesích bude, resp. může být ještě dlouhá a že i její konečný výsledek a přínos je velmi nejistý. V každém případě by bylo logické i účelné, aby přípravě takového zákona předcházelo přijetí (schválení) Národního lesnického programu II, a v ideálním případě i nového lesního zákona.

Odpověď na otázku, zda potřebujeme zákon o státních lesích, není tedy zdaleka jednoznačná, stejně jako není v současné době jednoznačná ani motivace k přípravě a přijetí takového zákona. Široká odborná diskuse, která musí přípravě zákona předcházet, je jistě stejně důležitá jako diskuse, která musí být vedena o novém lesním zákoně. Odpovědní lesníci by měli velmi pečlivě zvážit, zda je skutečně vhodné tuto diskusi nyní otevírat.

Praha, listopad 2007

JUDr. Ing. Jiří Staněk, CSc.

VLASTNÍK LESA A TVORBA ZÁKONA O LISOCH

Ing. Jozef Vlčák

Zákon o lesoch z pohľadu vlastníka lesa:

- Zákon má byť vyvážený. V zákone sú však len a len povinnosti vlastníka lesa. Ale je tam len jedna povinnosť štátu ku vlastníkovi.
- Pritom nikde v prevažnej väčšine tieto povinnosti nie sú logicky zdôvodnené a vysvetlené. Prevažne neprinášajú, resp. nepomáhajú vlastníkovi zvýšiť ekonomický prínos z majetku. Práve naopak, tlačia a nútia ho do stratového hospodárenia. Nedávajú mu možnosť flexibilne sa prispôbovať situáciám na trhu, teda správať sa podnikateľsky.
- Pôda je kapitál, ktorý má vlastníkovi prinášať výnos. Zákon má práve vytvoriť právne prostredie jej vlastníkovi, aby mohol nerušene dosiahnuť maximálny výnos pri čo najnižších neproduktívnych administratívnych nákladoch.
- Zákon ukladá len neodôvodnené povinnosti a obmedzenia. Ale žiaden ekonomický stimul a pomoc štátu.
- Sme členmi EU. Malo by platiť, že slovenský vlastník lesa by mal mať vytvorené približne rovnaké právne, daňové, ekonomické a administratívne prostredie v akom funguje rakúsky, nemecký, slovenský, atď. vlastník lesa. Pokiaľ nebude takéto porovnateľné prostredie, tak Slovenský štát sám diskriminuje svojho vlastníka a stavia ho do nevýhodnej pozície na spoločnom trhu. Robí ho nekonkurenčným.

K využívaniu lesov a k nedrevným produktom lesa:

- Vlastníctvo lesa – lesný majetok je v znení ústavy taký istý majetok ako napr. dom, auto, sliedky, krava, záhrada a pod.
- Les ako majetok plní produkčné funkcie (drevo, huby, voda, ...). A potom aj ostatné funkcie (krajnotvorný prvok, rekreačné a pod.)
- Ale všetky uvedené a aj ďalšie funkcie sú produkty lesa a sú neoddeliteľným vlastníctvom vlastníka lesného pozemku. Teda nik nemôže povedať, že vlastníkovi patrí len drevo, ale iné produkty ako plody, huby a ďalšie "verejnoprospešné" funkcie lesa patria všetkým v štáte.
- Keď sú ústavou zaručené vlastnícke práva každého občana, tiež je povinnosť každého občana tieto práva rešpektovať a zákonne ich chrániť. Tým je zároveň definovaný spoločenský poriadok.

(Predsa nikoho normálneho nenapadne využívať pre osobnú potrebu cudzie auto, dom, záhradu a pod. Prečo potom les?)

Predseda vlády - 10.01.2005

- Naším cieľom bolo presadiť v návrhu tohto zákona popri zabezpečení trvalo udržateľného rozvoja lesov hlavne obmedzenie administratívnych zásahov štátu do výkonu vlastníckych práv na nevyhnutné minimum a tiež motivovanie vlastníkov lesov pre zabezpečovanie cieľov štátnej lesníckej politiky cestou vytvorenia finančných zdrojov potrebných pre zachovanie a rozvoj verejnoprospešných funkcií lesov bez ohľadu na druh ich vlastníctva.

- Zásadným nedostatkom návrhu zákona o lesoch je, že síce akceptuje snahu štátu o odbúranie akéhokoľvek druhu dotácií, ale nenúti ostatných účastníkov využívajúcich produkčné a mimoprodukčné funkcie lesov k trhovému správaniu, čo vytvára deformované ekonomické prostredie, ktoré je v dlhodobom časovom horizonte pre vlastníkov lesov likvidačné.
- Ide najmä o nekompenzované obmedzenia z výstavby a prevádzky líniových stavieb, zabezpečenia vodohospodárskych funkcií lesov, ochrany prírody a produkcie exhalátov spôsobujúcich hynutie lesov.
- V návrhu zákona nie je jednoznačne stanovený spôsob financovania lesného hospodárstva, chýba garančný systém pre prípad mimoriadnych udalostí, výška štátnej pomoci pre lesné hospodárstvo nie je určená v zákone o štátnom rozpočte.

Po schválení zákona o lesoch v parlamente

Vlastníci lesa – ÚNIA regionálnych združení vlastníkov neštátnych lesov – požiadali prezidenta SR, aby tento zákon nepodpísal a vrátil znovu na prerokovanie do parlamentu.

Základné dôvody:

- Ústava v žiadnom ustanovení nestanovuje, že lesný pozemok je odlišné vlastníctvo, ako napr. vlastníctvo záhrady, domu ornej pôdy, ovocného sadu a pod. Z toho vyplýva, že Zákon o lesoch nemôže obmedzovať vlastníka pozemkov viac ako vlastníkov uvedených majetkov.
- Ochrana súkromného vlastníctva je priorita zakotvená v ústave
- Vlastník z pozemkov platí daňa to nie malú. To je vlastne zaplatenie ostatným občanom za to, že rešpektujú jeho majetok a za to, že štát chráni jeho vlastnícke práva.

(Bezúspešne, prezident neakceptoval)

Tak nasledoval ďalší krok:

Podanie na Ústavný súd.

Podanie Ústavným súdom bolo prijaté, doteraz nie je rozhodnuté.

Konečné rozhodnutie by sme sa mali, podľa nám dostupných informácií, dozvedieť čo nevidieť ešte do konca tohto roka.

Koncom roku 2006 sa urýchlene pripravovala novela zákona o lesoch.

K nej zásadná -neakceptovaná -pripomienka RADY združení vlastníkov neštátnych lesov Slovenska -22.2.2007:

- Predložený návrh novely je postavený na báze 73 zmien, ktoré však neriešia a objektívne ani nemôžu riešiť zásadné problémy lesného hospodárstva.
- Osobitne je potrebné zvýrazniť nevyhnutnosť zosúladenia zákona o lesoch so zákonom o ochrane prírody a krajiny.
- Prijatím legislatívnej úpravy, ktorá sa zaoberá množstvom nie významných a rozhodujúcich ustanovení pre zabezpečenie riadneho fungovania lesného hospodárstva v intenciách trvalo udržateľného rozvoja, hrozí reálne riziko, že zákonodárny zbor nebude ochotný opätovne sa zaoberať riešením problematiky lesného hospodárstva.
- Uvedené argumenty sú dostatočným dôvodom k tomu, že návrh novely zákona o lesoch v predloženom rozsahu a obsahu nemôžeme podporiť.

(Je schválená a platná od 1.9.2007)

Ale ešte pred jej schválením v júni 2007 bolo doručené na MP SR a poslancom NR SR Stanovisko Rady združení vlastníkov neštátnych lesov Slovenska k filozofii zákona o lesoch, alebo prečo nový zákon o lesoch:

- Nová situácia, respektíve pomery vyvolali v prípade obhospodarovania lesov kolíziu aj v podobe rozporu vlastníctvo – verzus verejný záujem.
- Zákon musí rešpektovať záujmy vlastníka a vytvoriť mu priestor pre uplatňovanie jeho oprávnených požiadaviek a motivovať ho k trvalo udržateľnému hospodáreniu na svojom majetku.

Vychádzajúc z poznania a skúseností pri uplatňovaní doterajších právnych noriem navrhujeme prijať nasledovné zásadné opatrenia:

- Filozofiu zákona postaviť na báze motivačnej, nie reštrikčnej a represívnej.
- Vytvoriť v zákone väčší priestor pre kreativitu hospodára pri uplatňovaní hospodárskych opatrení, záväznosť zmeniť na odporúčanie, s výnimkou obnovy lesa a ochrany lesa.
- Vypracovať systém motivácie a stimulácie na podporu hospodárenia v lese, v intenciách trvalo udržateľného rozvoja.
- Jednoznačne zabezpečiť ochranu lesného pôdneho fondu a časť náhrady za prípadné vyňatie pozemkov poskytnúť vlastníkovi lesa.
- Deklarovať v zákone rozpracovaný systém nárokovateľnej štátnej pomoci.
- Rozpracovať dôsledné uplatňovanie vlastníckych práv, v zmysle §-u 20 Ústavy SR pri ich obmedzovaní, ktoré je možné len:
  - vo verejnom záujme
  - na základe zákona
  - v nevyhnutnej miere
  - za primeranú náhradu.

/Líniové stavby, produktovody, chránené územia a národné parky, ochranné pásma vodných zdrojov a všetky ostatné aktivity vykonávané na LPF v inom záujme, ako v záujme vlastníka lesa/.

- V zákone dôsledne zohľadniť ďalšie ustanovenia Ústavy SR, najmä článok 7, 13 a 55.
- Neštátni vlastníci lesa majú oprávnený záujem dosiahnuť čo najväčší úžitok zo svojho majetku a preto je úplne prirodzené, že sa správajú trhovo, keď požadujú od spoločnosti náhradu za úžitky, ktoré poskytujú spoločnosti prostredníctvom svojho majetku.
- Je nevyhnutné, aby zákon bol svojim zameraním, obsahom a rozsahom porovnateľný so zákonmi lesnícky vyspelých európskych krajín i transformujúcich sa krajín strednej a východnej Európy.
- Malo by platiť, že slovenský vlastník lesa má vytvorené porovnateľné právne, ekonomické a administratívne prostredie v akom hospodári rakúsky, nemecký, slovenský atd. vlastník. Pokiaľ tomu tak nebude, Slovensko diskriminuje svojho vlastníka, stavia ho do nevýhodnej pozície a obmedzuje mu konkurencieschopnosť v spoločnom európskom obchodnom priestore.
- Ide predovšetkým o vylúčenie vlastníka z rozhodovacích procesov o svojom majetku, nerovnoprávne postavenie vlastníkov v závislosti od veľkosti svojho majetku, obmedzenie hospodárenia vplyvom verejného záujmu, či znevýhodňovanie vlastníkov a obhospodarovateľov lesa oproti iným subjektom práva.

Kontakt

Ing. Jozef Vlčák

vlcak@kidrv.sk, www.grzvn1.cz